

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
RENDÉSZETTUDOMÁNYI KAR
POLGÁRI NEMZETBIZTONSÁGI TANSZÉK

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT

**A SZEMÉLYKÖRÖZÉS - MINT ÖSSZBELÜGYI FELADAT - CÉLJA AZ '50-ES
ÉVEKTŐL A RENDSZERVÁLTÁSIG**

Konzulens: Dr. Regényi Kund nb. ezredes
egyetemi adjunktus

Készítette:

dr. Kaposi Bernadett r. alezredes
hallgató, PNBSZ MA első évfolyam

Budapest, 2023. november 10.

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék.....	2
Bevezetés.....	3-5
I. Történeti áttekintés	5-16
II. A körözés.....	16
II.1.1 A körözés fogalma tágabb értelemben.....	19
II.1.2. A körözési tevékenység célja.....	19-23
II.1.3. Feladatok a személykörözésben.....	23-29
II.2. Dedikált belügyi részfeladatok a körözöttek felderítése és elfogása érdekében (felsorolás).....	29-35
III. Az Interpol és a szocialista Magyarország együttműködése a körözési tevékenységhez kapcsolódóan.....	35-36
IV. A konspiratív körözés.....	36
IV.1.1. A konspiratív körözés fogalma, célja, feladata	36-48
IV.1.2. A BM HÖR Felderítő Osztály és a BM III. Főcsoportfőnökség kiemelt együttműködési feladatai.....	48-53
IV.1.3. A konspiratív körözés erői, módszerei, eszközei az állambiztonsági munkában.....	53-60
V. A Rendőrség, a NAV és a nemzetbiztonsági szolgálatok napjainkban aktuális feladatai a körözéshez kapcsolódóan.....	60-62
VI. Átmenet az új jogrendszerbe, a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai.....	62-67
Összegzés.....	67-69
Felhasznált irodalom	70-74
Mellékletek	75
1. számú, Belügyminisztérium szervezeti ábra.....	75
2. számú, A BM III/1. Osztály hatáskörébe tartozó bűncselekmények, lista.....	76-77
3. számú, Vízumkiadással kapcsolatos tiltó és korlátozó rendelkezések.....	78
4. számú, A rendkívüli eseményekkel kapcsolatos ügyeleti feladatokról.....	79-82

A személykörözés - mint összelügyi feladat - célja az '50-es évektől a rendszerváltásig

Bevezetés

A kutatás és a dolgozat megírásának célja volt, hogy alátámasszam, a nemzetbiztonsági és titkosszolgálati feladatok feladatrendszerébe ma is beletartozik a körözés típusú tevékenységhez hasonló minősített preventív célú hírszerzés, felderítés. A ma hatályos rendvédelmi szabályozókban egyértelműen megjelenik a körözött személyek felkutatása, a szökésben lévők tartózkodási helyének megállapítása mind hazai, mind nemzetközi relációban. Anno az állambiztonsági szolgálatok esetében is nevesítették a minősített belügyi normák ezt a feladatot és a hozzárendelhető erőket, eszközöket, módszereket. Tekintve, hogy a nemzetbiztonsági tevékenységet szabályozó végrehajtási utasítások minősítettek, így a részletek nem megismerhetők és nem publikálhatóak, ezáltal nem jelenthető ki, hogy napjainkban a dolgozatban ismertetett feladatrendszert mely szervezeti egységek és milyen módon hajtják végre. A hatályos törvények szövegéből és a múltbéli, minősített normákból arra lehet következtetni, hogy bizonyos feladatok átkerültek más belügyi, kormányzati szervekhez vagy speciális hatáskörű szolgálatokhoz, ugyanakkor vannak olyan tradicionálisnak számító tevékenységek a nemzetbiztonsági feladatrendszerben, amelyek feltételezik a körözéssel rokon jellegű eljárás létezését.

A kutatás módszere:

- az Állambiztonsági Levéltárban (a továbbiakban: ÁBTL) papíralapon és elektronikusan kutatható minősített és nyílt körözési dossziékat áttanulmányoztam. Az elrendelések oka, a végrehajtott eljárási cselekmények és a befejezések módja alapján következtetések vontam le arra, hogy mely módszereket, erőket, eszközöket használtak a célszemélyek azonosítására és felkutatására, továbbá „hazacsalása” és elfogása érdekében;
- a tevékenységek alapján logikai módszerekkel következtetéseket vontam le a magyar és a nemzetközi (leginkább szocialista) együttműködési gyakorlat feltárása érdekében.
- elolvastam a konspirált körözés tárgyban írt minősítés alól feloldott szakdolgozatokat az ÁBTL-ben és a Nemzeti Közsolgálati Egyetem (a továbbiakban: NKE) TÜK könyvtárában;

- megismertem a körözési munkamódszereket és az operatív tevékenységet szabályozó minősítés alól feloldott korabeli jogszabályokat (parancsokat, utasításokat, szabályzatokat, ügyrendeket, törvényerejű rendeleteket).
- az ÁBTL-ben és az NKE TÜK könyvtárban elolvastam a szakterületre vonatkozó minősítés alól feloldott tananyagokat, segédleteket, módszertani útmutatókat.

A dolgozatban kiemelten foglalkozok azokkal a minősített eljárástípusokkal, amelyek keretében konspiráltan, mai szóhasználatnál élve titkosszolgálati módszerekkel és eszközökkel kutatták fel a belügyi felderítő és elhárító szervek a célszemélyeket. Az 1945-1987 közötti időszakra vonatkozó körözési dossziék alapján az állambiztonsági szervek és a BM Határőrség Felderítő Osztálya, a BM Határőrség Elhárító Osztálya, a megyei politikai nyomozó osztályok, a BM III/IV. Csoportfőnökség (katonai elhárítás), a BM III/I. Kémelhárító Osztálya, az Államvédelmi Hatóság, a Katonapolitikai Osztály, valamint a Politikai Nyomozó Főosztály és a Budapesti Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: BRFK) az alábbi bűncselekményekkel összefüggésben rendelte el a célszemélyek körözését:

szökés, nemzetközi csempészet, fegyveres szökés, gyilkossági kísérlet és hűtlenség büntette, kémkedés, embercsempészet, lopás- harcjármű, lopás repülő, jármű önkényes elvétele MIG katonai repülőgép, rabosított szénbányából megszökött és nyugatra menekült elítélt, illegális fegyveres mozgalom tagjai, állam elleni szervezkedés tagjai, Néphadseregből történő szökés, államtitoksértés, hazaárulás, ellenséges hírszerző tevékenység és embercsempészet, háborús bűncselekmények, emberiesség elleni bűncselekmények, fegyveres rablótámadás és ennek következtében Nyugatra szökés; kapcsolatba kerültek az amerikai hírszerzéssel; német „kémiskolát” végeztek, magyar sorkatonák Ausztriába szöktek és ott a továbbjutáshoz autót tulajdonítottak el; disszidálása után az amerikai titkosszolgálat beszervezett ügynöke lett, s Magyarországra többször visszatérve kémkedett és embereket csempészt ki az országból; hivatásos rendőr Jugoszláviába ment, onnan Olaszországba szökött, és ott politikai menedékjogot kért; a nyugati magyar emigránsok magyarországi kémrezidentúrájával állt kapcsolatban és illegalitásba vonult; a francia titkosszolgálat által irányított és Ausztriában működő Magyar Harcosok Bajtársi Községe Különleges Szolgálat hozott létre 50-60 fős hírszerző hálózatot, amely kapcsolatban állt az USA hírszerzésével is; határőr őrs sorozott állományú határőrei, szolgálatban, felfegyverkezve, a határzáron keresztül Ausztriába szöktek; a Halálfejes Légión tagjai 1945-ben fegyvereket és robbanóanyagokat gyűjtöttek diverziós és terrorcselekmények végrehajtása céljából; vidéki diverziós csoportot hoztak létre;

Magyar Nemzetvédelmi Szövetség néven demokrácia ellenes fegyveres szervezkedést hozott létre azzal a céllal, hogy egy esetleges harmadik világháború esetén az imperialista csapatokat támogassák, kapcsolatba kerültek a grazi MHBK-val; adatokat gyűjtöttek a fűzfői Nitrokémia gyárról, a Danuvia fegyvergyárról, a veszprémi fémfeldolgozó gyárról, a szovjet katonai alakulatokról, Pápa és Szentkirályszabadja repülőteréről - jelentéseiket titkosírással készítették, hidak, vasútvonalak, távvezetékek robbantására készültek; szabotázsakciók; szolgálati titoksértés és hazaárulás (mely szerint katonai anyagokat vitt ki külföldre magával); az NSZK hírszerzésének dolgozik; volt, aki a büntetőjogi felelősségre vonás elől szökött meg és vonult illegalitásba, ezért álnéven élt és dolgozott; volt akit a Magyar Ellenállási Mozgalom nevében kémkedésre szervezték be; államtitok megsértése, kémkedés, valamint jogellenes külföldön tartózkodás büntette miatti körözés; illegalitásba vonult és sztrájkokat szervezett; engedély nélkül sportoló kint maradt, megtagadta a hazatérést; rendőrök, határőrök, tűzoltók külföldre szökései. Megjegyzendő, hogy a BRFK csak a fegyveres rablógyilkosság miatt nyomozott, a többi ügyben kifejezetten az állambiztonsági szervek jártak el. A járművek önkényes elvétele és a járművek eltulajdonítása a külföldre szökéshez kellett a honvédeknek, ezek eszközcselekményként értékelendők. A sorállományúak esetében a szolgálati hely elhagyása és a fegyver eltulajdonítása szintén a külföldre szökés miatt volt szükséges (a fegyver védekezésre, végső soron öngyilkosságra kellett, ha átjutott nyugatra a szökevény, akkor esetleg értékesíteni is tudta).

I. Történeti áttekintés

A személykörözés általános kiváltó oka minden korban és társadalomban, hogy bizonyos személy a megszokott környezetében nem található. Előfordulhat, hogy saját elhatározásából „nincs meg” vagy más személy aktív cselekménye miatt „veszett nyoma” pl. likvidálás, elhallgattatás, biztonságba helyezés. A hatóságok részéről vagy a magánéleti környezetében ugyanakkor fontos igény fűződik ahhoz, hogy előkerüljön pl. büntetés-végrehajtás céljából; annak igazolására, hogy a keresett személy bűncselekmény áldozata lett vagy öngyilkosságot követett el. Olykor már az ügy elején ismerjük ezen állapotot kiváltó tényezőket vagy következtetni tudunk az illető motivációjára - mert nyomot hagy hátra - legtöbbször azonban nem tudjuk a miértet, ezért lehetséges verziókat állítunk fel - eltűnt, elrabolták, megölték, ismeretlen helyen tartózkodik, fogságba esett, elveszett, baleset érte vagy elhalálozott,

elmenekült, megszökött, beszervezték és épp kiképezik vagy már feladatot is kapott, illegálisba vonult, tanúvédelem alatt áll etc. - amelyeket idővel kizárunk vagy megerősítünk. Ehhez képest speciálisabb és konkrétabb okként értékelem a nemzetközi körözést, az európai elfogató parancsot, a célkörözési együttműködést, a rejtett figyelőztetést, az állambiztonsági együttműködés keretében baráti ország által küldött konspiratív körözésre irányuló megkeresést. Előző esetekben kiemelten súlyos bűncselekmény miatt menekülő, büntetés-végrehajtási intézetből megszökött bűnelkövetők, terrorgyanús személyek elfogását kéri egy másik állam rendvédelmi szerve vagy nemzetközi szervezet, utóbbi példa inkább nemzetbiztonsági aspektusú.

A történelem folyamán a menekülő bűnelkövetőket általában bárki üldözőbe vehette, elfoghatta, így volt ez a Magyar Királyságban is: „A városkönyv bírósági tárgyú bejegyzései a *proscriptio*, azaz a levelesítés tényét rögzítették. A kötetbe bejegyezték a bűnöst és a bűntényt „*Item proscriptus est XY pro...*” formulával, azaz közhírré tették az elkövető személyét és azt a cselekményt, amellyel kiérdemelte, hogy nyilvános gonosztevőnek tekintsék. Az ily módon közismertté, *publicussá* tett bűnelkövetőt tettéért bárki elfoghatta, akár meg is ölhette - a levelesítés a körözés középkori, az önbíráskodás bizonyos formáit is legalizáló módja volt¹”. Megtörtént, hogy az uralkodó vagy egy titkosszolgálati vezető adott utasítást pl. kém, rendszerellenség, magasrangú funkcionárius, kegyvesztett hadvezér², áruló³ kiiktatására, feltalálására - élve vagy holtan -.

A dolgozatban konkrét ügyekkel illusztrálva bemutatom a vizsgált négy évtized magyar - elsősorban állambiztonsági - személykörözési gyakorlatát, amelyben rávilágítok arra, hogy milyen nemzetközi helyzetben⁴, mely hazai viszonyok⁵ között, kiket és milyen okból, mely szolgálatok és szervek, mely jogi normák és milyen eljárásrend alapján körözhettek.

1 Csukovits Enikő, Bűn és büntetés a középkori városi gyakorlatban, A selmecbányai 14–15. századi városkönyv bűnesetei, 149. oldal

2 <https://mnem.hu/cikk/az-ellenfel-levagott-feje-mint-trofea-keleten-es-nyugatonmasfelol-gyozelmi-trofeakent-szolgalt-kara-musztafa-torok-nagyvezir-koponyaja>, a kapudzsibasik Nándorfehérváron felkerestek és megfojtottak, az 1683. évi vesztes hadjárat miatt. A halott arcáról hóhérai lenyúzták és kitömték a bőrt, majd bizonyítékként elküldték a szultánnak.

3 Palasik Mária, A Budapest Táncpalotától a bécsi boncasztalig, a Lapusnyik-ügy, avagy egy titkosszolga disszidálása és halála a kádári konszolidáció kezdetén. Betekintő 2015/2. Lapusnyik Béla gyilkosa a csehszlovák titkosszolgálat hetes számú ügynöke volt, nemzetközi megkeresés alapján a bécsi börtönben a cseh hírszerző szolgálat mérgezte meg, hogy ne szolgáltasson ki további szocialista titkokat az ellenséges hírszerzőknek.

4 Sztálin halálát követően még 1953-ban kitör a kelet-német és a kubai forradalom, zavargások a csehszlovákiai Plzeňben; 1956-ban a lengyelországi ún. poznańi munkásfelkelés, a szovjet csapatok hadgyakorlat ürügyén megindulnak a lengyel főváros felé; 1968-ban a prágai tavasz; 1980-tól országos lengyel sztrájkhullám – az internálások, tömeges elbocsátások időszaka 1989-ig tart; az 1988-as antibürokratikus forradalom Jugoszláviában; az 1989-es román forradalom. A szocialista blokkban elmaradnak a gazdasági reformok, emelkednek az árak, fokozódnak a társadalmi feszültségek, amely szükségessé teszi 1985-től az ún.

„Pártunk politikájának megfelelően jelentősen megnövekedett a külföldre - nagyszámban kapitalista országba - utazó magyar állampolgárok száma. A tőkés országok viszonylatában történő utazási lehetőségeket néhányan a Magyar Népköztársaság végleges elhagyására használják fel. Emelkedett azoknak a száma, akik Jugoszlávia, vagy más szocialista országba kapott úti okmányaikat felhasználva, ezekből az országokból kapitalista országokba távoznak. Egyesek önkényesen meghosszabbítják a számukra engedélyezett külföldi tartózkodási időt, többen olyan országok területére is beutaznak, tartózkodnak, ahová úti okmányuk a magyar hatóságok által nincs érvényesítve. A Belügyminisztérium szerveinek tevékenysége; a hazatérés megtagadások, tiltott határátlépések, úti okmánnyal történő egyéb visszaélések megelőzésére, a megtörtént esetek felderítésére, valamint az elkövetők felelősségre vonására még nem elég hatékony és összehangolt. Figyelembe véve a hazatérés megtagadások, tiltott határátlépések, úti okmányokkal történő egyéb visszaélések gyakoriságát, fokozott politikai és társadalmi veszélyességét; a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 3215/1966. sz. határozatának megfelelően, a BM szerveinek hatékonyabb intézkedéseket kell foganatosítani a megelőzésre, felderítésre és az elkövetők felelősségre vonására⁶”.

Tekintve, hogy a II. világháborút követően a gyökeresen megváltozott társadalmi és jogi környezetben is eltérőek voltak a szempontrendszer, valamint az 1956-os események is újabb felelősségi viszonyokat generáltak, majd a diktatúra felpuhulásának folyamata és a rendszerváltáshoz vezető okok is relevánsak a téma feldolgozása szempontjából, ezért szükségesnek tartom az adott időszakok társadalmi, bűnügyi helyzetébe való bepillantást egy-egy ügy, irat vagy a korszakra vonatkozó jogszabály bemutatása alapján.

Szemléltetem a társadalmat feszítő tárgyhoz kapcsolódó problémákat és ezek leképeződését a belügyi állományban, amelyek rávilágítanak arra, hogy miért volt szükséges az államapparátus és a párt részéről időszakosan engedményeket tenni.

peresztrójkát, a gazdasági-társadalmi reformcsomagot, amely egyfajta felülről irányított forradalom volt. A glasznosztyi keretében a politikai nyitás is megindul, amely elsősorban a szovjet-amerikai kapcsolatok harmonizálására irányult. 1958-ban Mao meghirdeti a „Nagy ugrás” gazdasági programot, majd 1966-ban a kínai kulturális forradalmat - ezek 1976-ig elhúzódó kudarcot generáltak.

5 1953-ban megalakul Nagy Imre kormánya, 1955-ben Magyarország a Varsói Szerződés tagja lesz, 1956-ban népfelkelés és forradalom, 1957-ben sortűz Csepelen, magyar-szovjet megállapodás a szovjet csapatok magyarországi tartózkodásáról, 1958-ban Nagy Imre és társai kivégzése; 1961 augusztusában a forradalom alatti tevékenységük miatt perbe fogottak utolsó csoportjának kivégzése.

6 ÁBTL-4.2.-10-21/2 3/1967/1, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 23/1967. számú parancsa, A hazatérés megtagadásokkal, tiltott határátlépésekkel és úti okmányokkal való visszaéléssel összefüggő eljárásokról

„Az ellenforradalmi események következtében az állambiztonsági és rendőri szervek hálózati munkája széles körben dekonspirálódott. Több technikai eszköz, sok hálózati személy lebukott, számos anyag az imperialista hírszerző szervek kezébe került.

Ezekből a tényekből a beosztottak egy része azt a következtetést vonta le, hogy ezek után a belügyi szervek módszereit, eszközeit nem fontos erőteljesen konspirálni...Ehhez hozzájárult még a fegyelem lazulása, szervezetlenség és az egyes szervek közötti együttműködés lazulása. Túrheterellen mértékben elterjedt a fecsegés és a jólétesültség...A BM szervek nagy részénél nem tartják be a titkos ügykezelés szabályait”⁷.

Az engedmények jogalkotás útján realizálódtak⁸, a jogszabályokat patetikus hangvétellő preambulummal látták el, amelyben a jogalkotó azt kommunikálta, hogy miért változtat(hat). A társadalomra nézve élhetőbb környezetet biztosító jogalkotási folyamatot ideológiai, szervezeti modernizáció kísérte, amely a '60-as évektől egyértelműen letisztult állapotokat eredményezett a belügyi struktúrában, olyannyira előremutató volt, hogy a rendszerváltásig működőképes maradt a szervezeti modell⁹.

A körözési munka szempontjából látványos változást eredményezett, hogy az anyagi jogban az alaphűncselekményhez tartozó büntetések és a büntetési tételek alacsonyabbak lettek és a gyakorlatban, a bírői jogalkalmazásban is érvényesültek (pl. halálbüntetés helyett szabadságvesztés).

A háborút követő másfél évtizedes rettegés időszakát felváltotta egy konszolidáltabb periódus, amelyben ténylegesen realizálódott a közkegyelem gyakorlása: *„a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány kezdeményezésére a Népköztársaság Elnöki Tanácsa emberiségétől áthatva meg tud bocsátani azoknak, akik a rendszer vagy a közrend ellen vétettek, és lehetőséget kíván adni számukra, hogy becsületes munkával a társadalomba újra beilleszkedjenek”¹⁰.*

„Hazatérés megtagadás és tiltott határátlépés alapos gyanúja esetén az 1963. március 22. és 1966. február 15. között elkövetett cselekmények közül a nyomozást visszamenőleg csak akkor kell elrendelni, ha a bűncselekményt szolgálati úti okmány felhasználásával követték el; ha az eljárás lefolytatásához politikai, vagy egyéb érdekek fűződnek”¹¹.

7 ÁBTL-4.2.-6-462/1957/1, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 22/1957. számú parancsa
8 1959-első részleges amnesztia, 1960-második részleges amnesztia, 1963-ban amnesztia az 1956-os forradalommal összefüggő politikai ítéletekre vonatkozóan.

9 1. sz. melléklet szervezeti ábra, Urbán Attila, A magyar állambiztonsági rendszer modernizációja c. előadás anyagából PPT 2. számú dia (Magyar Hadtudományi Társaság Hírszerzéstörténeti Szakosztálya 2023.10.19.)

10 ÁBTL-4.2.-1963. évi 4. tvr. a közkegyelem gyakorlásáról

11 ÁBTL-4.2.-10-21/23/1967/4, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 23/1967. számú parancsa,

Ezen kedvezmények hatására - amelyek ugyan nem minden elítélre vonatkoztak, de reménykeltő volt, hogy az elkövetők kérhettek egyéni kegyelmet is - emelkedett a külföldről, illegalitásból hazatérők száma. Társadalmi szempontból mindenképpen a feszültség mérséklése volt az elsődleges cél, ugyanakkor a mögöttes érdek kimondatlanul az értékteremtés lehetett. Nyelvet beszélő, általában értelmiségi foglalkozást gyakorló személyek tértek vissza a Magyar Népköztársaság területére, akik tudásanyagot és innovatív módszereket hoztak magukkal. Humánerőből még ez időben is óriási hiátussal küzdött az ország, különösen a munkaképes és képzett (szakmával és/vagy diplomával rendelkező) férfiak hiányoztak a munkaerőpiacról. A két világháborúban elesettek; azok, akik nem tértek vissza a hadifogságból; az elcsatolt területeken élő lakosság; az 1956-os forradalom következtében elhunytak, disszidáltak, bebörtönöztek; a békekötést követően elmenekültek - horthysták, nyilasok, katonatisztek, diplomaták, arisztokraták, nemzetiségek - és azóta is emigrációban élők de facto számottevő veszteségként jelentkeztek a társadalomban. Különösen fájó volt - és ez a döntéshozók figyelmét is felkeltette¹² - hogy a soron következő fiatal értelmiségi generáció is hiányzott, hiszen 1956-ban főleg diákok, sportolók hagyták el hazánkat (illegális határátlépés, jogellenes külföldön maradás). Politikai értelemben a legérzékenyebb tendencia, hogy a hadsereg¹³ és a belügyi állomány (hivatásos katonák¹⁴, határőrök és rendőrök), valamint a sorállományúak körében is gyakori volt a külföldre szökés. Ez a személyi kör is a fiatal férfiak rendszerből történő kiesését jelentette, újabb számottevő humánvesztéseket szenvedett el hazánk.

„A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1956. évi 27. sz. és 1957. évi 24. számú törvényerejű rendeleteit a jogellenesen külföldre távozott katonák tekintetében a következőképpen kell alkalmazni:

1. az ország területének elhagyása miatt /külföldre szökés büntette címén/ mellőzni kell a büntetőeljárást azokkal a katonai személyekkel szemben, akik az 1956. évi október 23.-át követő események során, de még 1956. december 1. napját megelőzően az ország területét elhagyták, ha 1957. március 31.-ig önként visszatértek és visszatérésük után alakulatuknál,

A Hazatérés megtagadásokkal, tiltott határátlépésekkel és úti okmányokkal való visszaéléssel összefüggő eljárásokról.

12 ÁBTL-4.1.-A-3178, Hidegkúti Károly r. őrnagy a BM II/13. Osztály munkatársa „Tájékoztató a külföldre szökött diákok helyzetéről” címmel 1958-ban készített jelentést a tárgykörben

13-14 ÁBTL-4.1.-A-3179, Hidegkúti Károly r. őrnagy a BM II/13. Osztály munkatársa „Tájékoztató az USA hadseregben szolgálatot teljesítő disszidált magyar személyekről” címmel 1959-ben készített jelentést a tárgykörben.

illetékes kiegészítő parancsnokságuknál, vagy más katonai hatóságnál haladéktalanul jelentkeztek.

Ugyancsak mellőzni kell a fenti cselekmény miatt a büntetőeljárást azok ellen a katonák ellen is, akik az ország területét 1956. október 23. és 1956. december 1. között hagyták el és hazatérési szándékukat 1957. március 31. napjáig a Magyar Népköztársaság valamelyik külképviseleti hatóságának, vagy hazatelepítéssel megbízott hivatalos szervének bejelentették.

2. Külföldre szökés büntette miatt büntetőeljárást kell indítani azok ellen a katonák ellen, akik az országhatárt 1956. december 1. napja után lépték át.

3. Azok ellen a katonák ellen, akik az 1./ pontban közölteknek megfelelően visszatértek az ország területére, de alakulatuknál, illetékes kiegészítő parancsnokságuknál, vagy más katonai hatóságnál haladéktalanul nem jelentkeztek, szökés büntette miatt kell megindítani az eljárást¹⁵. ”

De jure és ideológiai értelemben valamennyien rendszerellenségek lettek, jellemző volt, hogy konspirált körözés és figyelőztetés hatálya alatt álltak, tiltólistán szerepeltek. A hírszerzési feladat irányukban folyamatos volt, az itthon maradt kapcsolataikon keresztül történő adatgyűjtés által és a befogadó országban is a magyar állambiztonsági apparátus operatív munkájának fókuszában álltak. Mégis, ezen megfigyelt körből hazatérők nemcsak a társadalom számára, hanem az állambiztonsági szervek számára is építőkövek voltak. Meghallgatásuk lehetőséget biztosított a külföldi információk megismerésére, a kikérdezések keretében pontosítani tudták vagy kiegészítették a más forrásból rendelkezésükre álló operatív információkat. „A hazatértek által elmondottakról vegyenek fel meghallgatási jegyzőkönyvet, s külön feljegyzésben rögzítsék a hazatértek politikai, gazdasági, katonai és egyéb hasznosítható ismereteit tartalmazó, valamint a más szocialista országok állampolgára által kapitalista országokban kifejtett ellenséges tevékenységre vonatkozó közléseit¹⁶”.

A hazatértek körében folytatott felderítő, kutató munka keretében beszerzett állam elleni bűncselekményre, államtitoksértésre vagy szolgálati titoksértésre utaló információk alapján előzetes elrendelést vagy bizalmas nyomozást kellett elrendelni.

15 ÁBTL-4.2-I.kt.-172/1957/1, A honvédelmi miniszter, a belügyminiszter, az igazságügyminiszter és a legfőbb ügyész közös utasítása a jogellenesen külföldre távozott katonai személyek ellen követendő eljárás szabályozásáról

16 ÁBTL-4.2.-10-21/13/1980/10, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 13/1980. számú utasítása a jogellenesen külföldön maradtak közül az egyéni elbírálás alapján végleg, valamint az engedélyezett külföldi tartózkodási idő lejártá után hazatértekkel kapcsolatos állambiztonsági munka feladatairól.

A személyes kapcsolatfelvétel lehetővé tette a hazatérők közül a hálózati munkavégzésre alkalmas személyek kiválasztását; továbbá a meghallgatott személyek aktuális és releváns információja quasi tippkutatással ért fel, mert támpontot jelent(het)ett tanulmányozások, beszervezések végrehajtására a külföldi kolóniákban és az emigráció körében is.

„A BM III/II. Csoportfőnökség feladata a külföldi „menekült táborok” operatív ellenőrzése, erre alkalmas magyar és külföldi állampolgárok beszerzése, megfelelő hálózati személyek e célra történő kiválasztása, felkészítése, kiképzése, kitelepítésének végrehajtása, hazatérésük utáni beszámoltatásuk¹⁷”.

Az aktív külföldi hírszerző pozíciók ellenőrzését is segíthette bizonyos hazatérők célirányos kikérdezése, amelyet az állambiztonsági szakemberek irányított beszélgetéssel, leplezett meghallgatással tudtak realizálni.

„A Belügyminisztérium központi és területi szervei, az ellenséges telepített ügynökök felderítése érdekében végezzenek felderítő, szűrő-kutató, operatív ellenőrző és feldolgozó munkát, a jogellenesen külföldön maradtak közül az egyéni elbírálás alapján végleg, valamint az engedélyezett külföldi tartózkodási idő lejártá után hazatért személyek, továbbá a magyar állampolgárságból korábban elbocsátottak és a kivándoroltak közül visszatelepültek körében¹⁸”.

Megállapítható továbbá, hogy járulékosan a körözési ügyek eredményes befejezését is magával vonta az új, toleránsabb szemlélet, mert a visszatérők körözési dossziéját le lehetett zárni. Összességében a társadalom szélesebb rétegei felé pedig azt az üzenetet hordozta, hogy a nulla tolerancia elv, a megtorló állam képe mérséklődött. A sorállományú katonák körében ugyanakkor továbbra is gyakori volt az öngyilkosság, a külföldre szökés, a rendőri és határőr állomány nagy leterheltséggel küzdött és köreiből is visszatérően próbálkoztak meg az ország elhagyásával.

17 ÁBTL-4.2-10-21/13/1980 /8, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 13/1980. számú utasítása, A jogellenesen külföldön maradtak közül az egyéni elbírálás alapján végleg, valamint az engedélyezett külföldi tartózkodási idő lejártá után hazatértekkel kapcsolatos állambiztonsági munka feladatairól

18 ÁBTL-4.2-10-21/13/1980/3, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 13/1980. számú utasítása, A jogellenesen külföldön maradtak közül az egyéni elbírálás alapján végleg, valamint az engedélyezett külföldi tartózkodási idő lejártá után hazatértekkel kapcsolatos állambiztonsági munka feladatairól

„A rendőrség hatáskörébe tartozó katonai büntetőeljárások lefolytatását a Belügyminisztérium Vizsgálati Osztály hatáskörébe utalom a katonai bűncselekmények (Btk. X. fejezet) közül a Btk. 343. § (3-4) bekezdésében meghatározott külföldre szökés és a külföldre szökés előkészületének nyomozására¹⁹”.

A tiltott határátlépések száma a civil lakosság körében is magas volt és a hírzárlatok ellenére sem lehetett titokban tartani, hogy az államhatár térségében sokan veszítették életüket pl. átlövés jugoszláv oldalról, magyar határőr intézkedése következtében bűncselekmény elkövetőjével szemben történő fegyverhasználat, zöld határon túl aknára lépés, (határ)vízbe fulladás. Az állampolgárok a halálesetekért a rendszert okolták, a társadalom traumatizálódott, a pártvezetés magyarázkodásra kényszerült szovjet elvtársai felé.

A kritikus közhangulat szempontjából így szükséges volt, hogy a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa „hazánk felszabadulásának 25 éves évfordulója alkalmából” 1970-ben ismét közkegyelmet gyakoroljon²⁰.

A végrehajtási kegyelem kiterjedt mindazokra, akiket a bíróság jogerősen egy évet meg nem haladó szabadságvesztésre ítélt. Felére csökkentették a büntetését azoknak, akiket a bíróság jogerősen öt évet meg nem haladó szabadságvesztésre ítélt.

A dolgozat témakörét illetően is jelentős volt az 1970. évi kegyelem: mentesültek a büntetett előélethez fűződő hátrányok alól az **állam elleni büntett** miatt öt évet meg nem haladó végrehajtható szabadságvesztésre ítélt személyek, amely kedvezmény lehetőséget nyitott számukra is a továbbtanulásra, munkavállalásra, külföldre utazásra.

Eljárási kegyelemben részesültek a törvényerejű rendelet hatálybalépésének napjáig elkövetett **tiltott határátlépést, a hazatérés megtagadását elkövetők**; ami azt jelentette, hogy büntető eljárás ellenük a tárgyidőszakban már nem volt indítható, nem folytathatták le velük szemben a bírósági szakaszban lévő ügyeket sem. Azokkal szemben is megszüntették a nyomozást, akik a Magyar Népköztársaság valamelyik külképviseleti szervénél hazatérési szándékukat bejelentették és 1970. év december hó 31-ig visszatértek Magyarországra.

A kegyelem **a katonai büntető eljárás alá vont** személyekre is kiterjedt.

19ÁBTL-4.2.-10- 21/13/1979 /1, A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 13/1979. számú utasítása a katonai büntetőeljárásban a rendőrség hatáskörébe tartozó bűncselekmények megállapításáról

20 Az 1970. évi 7. törvényerejű rendelet a közkegyelem gyakorlásáról

A külföldre utazás az 1956-os forradalom előtt is kevesek privilégiuma (pl. tanulmány a Szovjetunióban) volt, még a szolgálati ügyben (rendvédelmi célból) vagy foglalkozásuk miatt rendszeresen utazóknak (MAHART, MÁV személyzete) is le kellett adniuk a személyi igazolványukat a kilépő állomásokon, amelyet visszatérésükkor vehettek fel.

A civil utazóknak még bonyolultabb volt a helyzete, kiutazási engedélyt kellett kérniük, amely alapján vagy utilapot vagy útlevelet kaptak. A külföldre távozóknak a kiutazás előtt 48 órával le kellett adni személyi igazolványukat az állandó lakhelyük szerint illetékes BM Osztály személyi igazolvány alosztályán, amelyet visszaérkezésüket követően szintén 48 órán belül kaptak vissza az útlevelük leadása ellenében.

A szolgálati vagy diplomata útlevéllel külföldre utazóknak az illetékes kiküldő szerv nemzetközi kapcsolatok osztályán kellett leadniuk a személyi igazolványokat „megőrzés végett”. A kiküldöttnek a szolgálati helyére történt megérkezését követően haladéktalanul jelentkeznie kellett a magyar külképviseleten. A külképviselet a bejelentkezés tényéről informálta a Külügyminisztérium KFÖ nyilvántartó csoportját²¹.

„Azt a magyar állampolgárt, aki igazolványának leadását bizonyító elismervényt felmutatni nem tudja, más állam területére nem lehet kiléptetni”²².

A nemzetközi helyzet és a belső helyzet már a magyar forradalom kitörése előtt olyan mérvű illegális határátlépéseket generált, hogy a BM HÖR Belső Karhatalom parancsnoka 1956. február 10. naptól kezdődően elrendelte a határsértéseket (elfogás, razzia, büntetlen határsértés) kivizsgáló jelentések írásban történő felterjesztését. Mindez arra utal, hogy a BM felső vezetésének tájékoztatását jelentős elemző-értékelő munkára alapozták.

„A határsértések elleni következetesebb harc és a gyakorlati tapasztalatok mind szélesebb körben való feldolgozása a határsértések mélyrehatóbb kivizsgálását követelik meg”²³.

A forradalmat követően még szigorúbb feltételek között, korlátozottabb körben volt lehetőség külföldre utazni.

21 ÁBTL-4.1.-A-3168/2/186, Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek, 2. kötet, BM könyvkiadó, 1986

22 ÁBTL-4.2.-0499/Szolg./1955/2 BM Határőrség és Belső Karhatalom Parancsnoksága rendelete a külföldre távozók személyi igazolványának bevonása tárgyban.

23 BM Határőrség és Belső Karhatalom Parancsnoksága 247/Szolg./1956.számú rendelete a határsértések kivizsgálásának jelentési rendjéről

Olyan műveleti információ esetén, amely útlevél felhasználásával tervezett jogellenes külföldön maradásra utalt, a felderítő szervek az útlevélkérelem figyelőztetését, az útlevél bevonását, a határfigyelőztetés elrendelését kezdeményezhették²⁴.

A jogalkotás területén az állampolgárok számára tán ezért legnépszerűbb intézkedés az 1979. január 1-én hatályba lépett, a külföldre utazás jogát deklaráló jogszabály volt, amely szinte minden magyar állampolgár számára biztosította az útlevéligénylést és a külföldre utazást.

A kivételi körbe azok tartoztak, akiknek a kiutazása vagy külföldön tartózkodása a Magyar Népköztársaság érdekeit vagy más közérdeket sértett vagy veszélyeztetett, e körbe eső személyek útlevelét be kellett vonni²⁵.

A kiutazásból történő kizárás egy igazgatásrendészeti korlátozó intézkedés volt, amelynek következtében a személy nem kaphatott útlevelet, illetve kiutazási engedélyt²⁶.

Az 1982. évi 18. törvényerejű rendelet az útleveleket négy kategóriába sorolta: diplomata útlevél; szolgálati útlevél; magánútlevél és **külföldön élők útlevele**. Utóbbi külön kategória megalkotása implicit kedvezményként értékelhető, a norma 1984. év január hó 1. napján történő hatályba lépésétől megengedték, hogy a nem szolgálati érdekből - tehát a jogellenesen külföldön tartózkodó gyűjtőfogalomba tartozók - külföldön élő magyarok is igényelhetnek magyar útlevelet.

A belügyi állomány frusztráltságán javított, hogy a '80-as évekre áttérhettek a differenciált ellenőrzésre, amely következtében csak a valóban kockázatos személyek irányában tartották fenn a rendszabályokat. Ennek nyilvánvalóan a humánkapacitásbeli okok mellett szakmai, szervezési indokai is voltak.

„A társadalomra veszélyes ellenséges személyek külön nyilvántartásba vételét és ellenőrzését elrendelő 004/1969. számú miniszterhelyettesi parancs végrehajtása eredményes volt. A külön nyilvántartási rendszer szerves részét képezi az állambiztonsági felderítő tevékenységnek. Biztosítja a társadalomra veszélyes ellenséges személyek („F” dossziés személyek) differenciált és folyamatos ellenőrzését, tevékenységük visszaszorítását, háborús, illetve az állambiztonságot súlyosan veszélyeztető helyzetben alkalmazandó intézkedések végrehajtását.

24 ÁBTL-4.1.-A-3168/3/103, Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek, 3. kötet, BM könyvkiadó, 1988

25 Az 1978. évi 20. törvényerejű rendelet a külföldre utazásról és az útlevelekről, 1. §.

26 ÁBTL-4.1.-A-3168/1/225 Állambiztonsági szolgálati ismeretek elhárítási ismeretek, 1. kötet, BM könyvkiadó, 1984

Megparancsolom, hogy a BM III/II. Csoportfőnökség és a rendőr-főkapitányságok III/II. Osztályai elhárítási területeiken következetesebben alkalmazzák a külön nyilvántartási rendszer előírásait és lehetőségeit...Növeljék az „F” dosszié keretében ellenőrzött személyek számát a kémelhárítás szempontjából érzékeny területeken: az imperialista hírszerző, elhárító és speciális szervek látókörébe került ellenséges beállítottságú magyar állampolgárok, a terrorcselekmények elkövetésére hajlamosak köréből: a népgazdaságvédelem, a katonai objektumok védelme, az **amnesztiával hazatértek** és az idegenforgalom területein; valamint azok közül, akiket súlyos népgazdasági kár okozásáért, államtitok, szolgálati titok kiszolgáltatásáért felelősségre vontak²⁷”.

„A Központi Kémelhárítási Adattárban szereplő személyek közül tartós ellenőrzés alá kell vonni azokat a külföldi állampolgárokat, akik beutazásaik során kapcsolatot tartanak a belső ellenséges csoportok tagjaival, vagy kémkedés, államtitoksértés, népgazdaság elleni bűncselekmények elkövetésével gyanúsítható személyekkel. Külön nyilvántartásba kell venni és ellenőrizni - a bizalmas nyomozás alatt állók kivételével - azokat, akik: ellenséges célzatú akciók tevőleges résztvevői, ellenséges mozgalmak, csoportosulások szervezői, antiszociális csoportok, huligán galerik politikailag ellenséges hangadói. Akkor is külön nyilvántartásba kell venni, ha eddig nyilvántartási rendszerben nem szerepeltek; külföldi kiküldetésük időszakában a hivatalos mértéket meghaladó, tisztázatlan tartalmú kapcsolatot építettek ki a fogadó állam vagy más kapitalista állam olyan állampolgáraival, akik ellenséges speciális szolgálatnak vagy ellenséges emigráns szervezetnek a tagjai, továbbá kivándorlásból és jogellenes külföldi tartózkodásból engedéllyel végleg vagy a külföldi tartózkodás szabályait megsértve az engedélyezett idő lejártá után késedelemmel visszatértek, és várható, hogy mint bázist az ellenséges speciális szervek megkeresik és aktivizálják őket, valamint azokat, akiknek tartós ellenőrzését a kémelhárítás objektumaiban és vonalain folyó felderítő, szűrő, kutató és feldolgozó munka adatai indokoltá teszik; A Magyar Népköztársaság politikai, gazdasági, kulturális és tudományos területeken kialakult és dinamikusan fejlődő nemzetközi kapcsolataiból adódóan folyamatosan növekszik azoknak a magyar állampolgároknak a száma, akik feladataikat tartós külföldi kiküldetés keretei között teljesítik. A nemzetközi kapcsolataink szélesedésének következtében egyre nagyobb a külföldön tárolt és felhasznált államtitkokat és szolgálati titkokat tartalmazó okmányok, egyéb adathordozók mennyisége, illetve az ilyen minősítésű adatokat ismerő vagy birtokló személyek száma is.

27ÁBTL-4.2.-10-24/9/1982/4, A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 9/1980. számú parancsa, A társadalomra veszélyes ellenséges személyek kiválasztásáról és ellenőrzéséről

Mivel az ellenséges szervek törekvései a fontos és jelentős beosztású személyek megnyerésére és titkaink megszerzésére irányulnak, ezért ezek védelméhez fontos állami, társadalmi és állambiztonsági érdekeink fűződnek²⁸”.

A dolgozat fő fókusza az állambiztonsági szervek tevékenysége a konspiratív körözés területén, ugyanakkor a rendszerbe helyezés érdekében elengedhetetlen az általános keretek rövid ismertetése is. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy ezekkel (vagy ezeknek megfeleltethető korabeli módszerekkel) az állambiztonsági szervek tisztában voltak és realizálás vagy kiegészítő, speciális feladatok végrehajtása érdekében támaszkodtak a nyílt eljárási gyakorlatra és más szervek pl. vám- és pénzügyőrség, ügyészség, valamint valamennyi belügyi állománycsoport kapacitásaira. A körözési tevékenység egyes feladatainál kitekintek a negyedik ipari forradalom, a technikai fejlődés keretében elérhető eszközök irányába, mivel ezek bizonyos előfutárai már évtizedekkel ezelőtt is léteztek pl. a mai drónokat megelőzően a légi felderítésben galambokat használtak, olcsóbb és csendesebb, továbbá nem feltűnő a helikopterhez, repülőhöz képest. A galambok hasára fényképezőgépet szereltek, így pontos felvételeket készíthettek, amely menekülő, bujkáló személyek felkutatását is segíthette a nehezen megközelíthető terepen. A kis, könnyűszerkezetű fényképezőgépek óraszerkezettel működtek, amelyek a beállított idő elteltével elindították a filmtekercset. Postagalambot kommunikáció közvetítésére is alkalmaztak pl. titkos írással írt levelet vitt, amikor a távíró készülékek kábelét a szabotőrök elvágták²⁹.

II. A körözés

A bűnügyi és állambiztonsági szakterület tevékenységének alapvető feladata a személykörözés, azon bűnelkövetők és más társadalomra veszélyes személyek felkutatása, akik számottevő veszélyt jelentenek, jelentős károkat okoztak és a felelősségre vonás elől menekülnek. A szökésben lévő bűnöző állandó veszélyt jelent a társadalomra, a biztonságra, mert újabb bűncselekmények és ellenséges tevékenységek végrehajtásának kockázatát hordozza.

²⁸ÁBTL-4.2.-10-27/9/1982/3, A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 9/1982. számú intézkedése a tartós külföldi kiküldetést teljesítő magyar állampolgárok, valamint a külföldön levő államtitkaink és szolgálati titkaink védelméről szóló 17/1981. BM számú utasítás állambiztonsági feladatainak végrehajtásáról
²⁹ Dr. Embersics Judit „Állati kémek a haza szolgálatában”, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Szakmai Szemle 2018. 2. szám, Budapest; 135. oldal

Az állam - és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. számú tvr.5.§-ában, a rendőrségről szóló 39/1974. (XI. 1.) MT számú rendelet 7. §-ában, valamint a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. tv.-ben foglaltak alapján a körözés a bűncselekményt elkövető és szökésben levő vagy ismeretlen helyen tartózkodó személy felkutatására, elfogására, az eltűnt személy tartózkodási helyének megállapítására tett intézkedés.

Fajtái: a gyanúsított lakóhelyének megállapítása, illetve tartózkodási helyének felderítése; elfogatóparancs kibocsátása; lakcímfigyelés elrendelése; körözőlevél kibocsátása³⁰.”

A hazánk területén legálisan tartózkodó külföldi személyek körözését csak a Külföldiek Ellenőrző Osztály (továbbiakban: KEO) és a rendőr-főkapitányságok vezetői rendelhették el. Erre akkor kerülhetett sor, ha a külföldivel szemben bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja volt megállapítható, ha a tartózkodásra vonatkozó szabályokat megszegte, kijátszotta, feltéve, hogy tartózkodási helyét egyébként nem lehetett felderíteni³¹.

Lakcímfigyelést kellett elrendelni a Lakcímnnyilvántartó Osztályon, amennyiben a gyanúsított az idézésre nem jelent meg és megállapították, hogy a büntetőeljárás megghiúsítása céljából megszökött vagy elrejtőzött; további konjunktív feltétel volt: „és elfogatóparancs kibocsátásának nincs helye”. Így kellett eljárni akkor is, ha olyan külföldön tartózkodó gyanúsított ellen folytattak büntetőeljárást, akivel szemben nem volt helye kiadatásnak, illetve kiadatását megtagadták, kivéve ha a tárgyalás a távollétében is megtartható volt.

A körözőlevél kibocsátására az alábbi esetkörökben kerülhetett sor:

- a) eltűnt személy felkutatása
- b) bíróság határozatával javítóintézetbe, valamint gyámhatóság által nevelőotthonba utalt gyermek- és fiatalkorú, továbbá a bíróság által elrendelt kényszergyógykezelés alatt álló személy szökése, eltűnése miatt;
- c) a bíróság által kötelező intézeti gyógykezelésre utalt alkoholisták ismeretlen helyen való tartózkodása, az intézet engedély nélküli elhagyása esetén.
- d) veszélyes bűnöző, továbbá szabadságvesztésből szabadult személy ismeretlen helyre való távozása miatt.

A fegyveres erők és testületek szökevényeinek körözése esetén a belügyminiszter helyettesének 10/1966. sz. utasításában foglaltak szerint kellett eljárni.

30ÁBTL-4.2.-10-2228/1974 /7, A Rendőrség körözési munkájának szabályzata

31ÁBTL-4.2.-10-22/1/1967/19, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 1/1967. számú utasítás 84.pont

A Büntetés-végrehajtási intézetből szökött személy esetében a BM Országos Rendőr-főkapitányság vezető-helyettesének és az IM Büntetés-végrehajtás Országos parancsnokának 50-100/18/1966. számú közös utasításában foglaltak voltak irányadók.

Alapdefiníciók a 2013. évi LXXXVIII. törvény - a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról - értelmező rendelkezései alapján:

A **körözés** személy esetén törvényben, holttest esetén jogszabályban meghatározottak szerinti döntés, a Schengeni Információs Rendszerben rejtett ellenőrzésre, célzott ellenőrzésre irányuló, a jogellenes elvitellel veszélyeztetett gyermekek tekintetében szükséges utazás megakadályozásával járó figyelmeztető jelzés elhelyezése, valamint az elfogatóparancs, az európai elfogatóparancs és a nemzetközi körözés.

A **körözési eljárás** az ismeretlen helyen lévő személyek hollétének megállapítására, ismeretlen személyek, holttestek azonosítására irányuló eljárás, valamint a Schengeni Információs Rendszerben rejtett ellenőrzésre, célzott ellenőrzésre irányuló, valamint a jogellenes elvitellel veszélyeztetett gyermekek tekintetében szükséges utazás megakadályozásával járó figyelmeztető jelzés elhelyezésével kapcsolatos intézkedések összessége.

A **nemzetközi körözés** nemzetközi szerződés, valamint viszonyossági gyakorlat alapján büntető-, polgári vagy közigazgatási ügyben magyar szerv kezdeményezésére más állam hatósága által az adott állam területén, illetve külföldi állam hatósága kezdeményezésére magyar hatóság által Magyarország területén végzett körözési eljárás, kivéve az európai elfogatóparancs alapján végzett körözési eljárást.

Az **európai elfogatóparancs** olyan igazságügyi hatósági határozat, amelyet az Európai Unió egy tagállamában bocsátanak ki, és azt a célt szolgálja, hogy egy másik európai uniós tagállam büntetőeljárás lefolytatása, szabadságvesztés büntetés vagy szabadságelvonással járó intézkedés végrehajtása céljából a keresett személyt elfogja és átadja.

II.1.1. A körözés fogalma tágabb értelemben

A körözés egyszerre eljárási procedúra és felderítési jellegű nyomozási tevékenység, amelyet a munkamegosztás - a különböző hatóságok, szervek, személyek együtt- és/vagy közreműködése - valamint az erők, eszközök, módszerek feladatorientált alkalmazása jellemez³². A rendszerváltást megelőzően két formája létezett, a konspiratív és a nyílt körözés. A körözés vagy a felkutatásra vagy/és az azonosításra irányul. A körözési tevékenységbe a hollét megállapításától az azonosítás elősegítésén át a személy tényleges (fizikai valóságában) kézre kerítéséig sok minden beletartozhat pl. a személy lakcímének/tartózkodási helyének megállapítása, a személy felkutatása; megtalálása esetén a biztonságba helyezése, elfogása, a körözést elrendelő hatóság elé állítása³³; a személlyel együtt körözött tárgy felkutatása (pl. minősített adatot tartalmazó adathordozó, fegyver, bűncselekmény tárgyi bizonyítéka) feltalálása és lefoglalása. A körözési tevékenységre különösen jellemző a csapatmunka, a rendszerváltást megelőzően is összelügyi feladatként írták le a korabeli normák.

II.1.2. A körözési tevékenység célja

Mind a konspiratív, mind a nyílt személykörözés elsődleges célja, hogy az állam bűnüldöző szervei nyílt és leplezett vagy titkos módszerek komplex alkalmazásával felkutassák az ismeretlen helyen lévő (cél)személyt. A körözés célja a bűnözés elleni harc hatékonyságának fokozása, a bűncselekmény gyors és alapos felderítése, az újabb vagy készülő bűncselekmények megelőzése. Ennek érdekében fel kell deríteni és el kell fogni azt a gyanúsítottat, vádlottat, aki a büntetőeljárás lefolytatásának akadályozása, illetve azt az elítéltet, aki a szabadságvesztés végrehajtásának megghiúsítása céljából megszökött, elrejtőzött; meg kell állapítani az eltűnt személy tartózkodási helyét.

Nyílt körözést a BM Politikai osztályai abban az esetben rendelhetek el, ha az nem akadályozta az esetleges további operatív intézkedéseket.

32 Kriminálisztikai jegyzetek és tanulmányok, Rendőrtiszt Főiskola, Budapest, 2005; 151. oldal

33 Kriminálisztikai jegyzetek és tanulmányok, Rendőrtiszt Főiskola, Budapest, 2005; 151. oldal

A **körözést elrendelni, kiegészíteni és visszavonni** az alábbi esetekben azonnal géptávíróon kellett - a Bűnügyi Nyilvántartó Osztály tette közzé -:

a) ha a szökésben levő személy³⁴:

- a Btk. IX; X. fejezetében foglalt bűncselekmény elkövetésével volt gyanúsítható, vagy a bűncselekmény miatt katonai büntetőeljárásnak volt helye;
- a fegyveres erők³⁵ vagy fegyveres testületek állományának tagja volt³⁶;
- a Varsói Szerződés alapján hazánkban tartózkodó fegyveres erők tagja volt;
- büntetés-végrehajtási³⁷ intézetből, előzetes letartóztatásból vagy őrizetből szökött;
- külföldi állampolgár és a nemzetközi kapcsolatok útján megállapodás alapján elfogását kérték;
- gépjárművel menekült, több bűncselekményt követett el vagy ennek elkövetésére készült;
- ismert közéleti személyiség volt³⁸;
- államtitkot vagy szolgálati titkot tulajdonított el;
- több rendőri szerv területén követett el bűncselekményt;
- személy adatai ismeretlenek (ismeretlen tettes vagy tettesek) és súlyos bűncselekményt követett el.

b) ha az eltűnt személy:

- 14 éven aluli - nem intézetből szökött - gyermekkorú volt; továbbá ideg- és elmebeteg, agg, vagy magáról gondoskodni képtelen volt;
- gyermek- vagy fiataikorú volt és elmebeteg, beteges hajlamú vagy idegen személy csalta el, vitte magával;
- az ország területét illegálisan akarta elhagyni, vagy öngyilkossági szándékkal távozott el;
- vízbe fulladt, és holttestét a víz elsodorta, vagy ismeretlen holttest személyazonosságát kellett megállapítani.

34ÁBTL-4.2.-10-2228/1974 /11, A Rendőrség körözési munkájának szabályzata

35 ÁBTL-3.1.9.-v-159025 Nagy István 1962-1964 között BM karhatalomnál teljesített szolgálatot. 1969-ben nyugatra szökött, különböző nyugati országokban járt, végül az amerikai hadsereg tagja lett. Alakulatától 1972. 07. 05.-én megszökött, 1972. 07. 11.-én önként hazatért.

363.1.9- V-35937 A vizsgálati dossziét a Krajecz Lászlóval szemben fegyveres szökés, gyilkossági kísérlet és hűtlenség büntette miatt az ÁVH II/2. Osztályán 1950 februárjában indított nyomozás során keletkezett iratokból állították össze. Krajecz a Budapesti Őrzászlóaljnál szolgált és fegyveres szökést hajtott végre. 1950-ben halálra ítélték és kivégezték.

³⁷ÁBTL-31.5.-O-10859 Mák András és Pankotay Antal 1955. június 7-én a csolnokirabosított szénbányából megszökött és nyugatra menekült.

38ÁBTL 3.1.5.- O-10308

BM II/2. Osztálya 1956. július 2-án körözést rendelt el Halmi József ellen, akit azzal gyanúsítottak, hogy az amerikai hírszerzés részére kémkedést folytatott. 1954-ben aranyérmet nyert a Franciaországban (Macon) rendezett kajak-kenu világbajnokságon, 1955-ben Ausztriába távozott. 1956-ban részt vett a forradalomban, 1956 novemberében tért vissza Innsbruckba.

Kiemelten kellett kezelni a körözését amennyiben a szökésben levő személy:

- a) lőfegyverrel rendelkezett, vagy a bűncselekményt lőfegyverrel követte el;
- b) súlyos bűncselekményt követett el, vagy annak elkövetésére készült³⁹;
- c) **jelentős államtitok birtokában volt**⁴⁰;
- d) **örizetből, előzetes letartóztatásból, büntetés-végrehajtási intézetből, személy ellen alkalmazott erőszak elkövetésével szökött meg**
- e) **katonai gép**⁴¹⁻⁴²**vagy harcjárművel menekült.**

Hazatérés megtagadónak, illetve tiltott határátlépőnek kellett tekinteni:

- aki szolgálati útlevéllal utazik külföldre és önkényesen, a kiküldési idő leteltével nem tér vissza, a kiküldő szerv, intézmény, illetve ennek főhatósága hazatérési felhívásának nem tesz eleget,
- aki magáncélból egyéni vagy csoportos útlevéllal utazik külföldre és kifejezésre juttatja elhatározását, hogy nem tér vissza Magyarországra; hazatérési felszólításnak nem engedelmeskedik, illetve ennek átvételét megtagadja; munkahelyével, hivatalos szervvel, esetleg magánszeméllyel jogilag elfogadható módon közli külföldön maradási elhatározását,
- aki érvényes úti okmány nélkül, illetve hamis, hamisított, vagy a hatóság félrevezetésével szerzett úti okmánnyal távozott külföldre.

39ÁBTL-V-128719/6 Jelenics Géza és soproni barátai, a Halálfejes Légió tagjai 1945-ben fegyvereket és robbanóanyagokat gyűjtöttek diverziós és terrorcselekmények végrehajtása céljából. 1947 őszén az ő kezdeményezésére alakult meg a csermajori tejipari szakiskolán egy diverziós csoport. Jelenics külföldre szökött, majd gyakran hazatért. Kémkedés vádjával akarták letartóztatni, de amikor a karhatalmi egységek 1955-ben Völcséj közelében körülférták, elöb társát, majd önmagát is agyonlőtte. Ezt követően indult meg az államvédelmi vizsgálat

40ÁBTL-3.2.1.Bt-2396/1 A BRFK III/I alosztálya által foglalkoztatott „Körtéssy Zsolt” fedőnevű titkos megbízott az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar hallgatója volt. 1978-ban szervezték be, 1980-ban Jugoszlávián keresztül az NSZK-ba disszidált. Beszervezésével, foglalkoztatásával és kizárásával kapcsolatos iratok vannak a dossziében. (A második kötet szerint 1981-ben hazatért, és a Budapesti Katonai Bíróság nyolc év fegyházra ítélte.) Folytatása: Bt-2396/ 1981. augusztus 5-6. között az állambiztonság képviselői Pozsonyban találkoztak a korábban kizárt, disszidált "Körtéssy Zsolttal", aki felajánlotta az együttműködés folytatását. "Körtéssy Zsolt" beszámol disszidálásáról, a légerekben eltöltött időről, a kihallgatásokról, az NSZK-beli magyar emigrációról (Szabad Európa Rádió, Magyar Harcosok Bajtársi Közössége, Hídfő, Nemzetőr stb.). 1981 augusztusának végén visszatért Magyarországra, ahol letartóztatták államtitok megsértése, kémkedés, valamint jogellenes külföldön tartózkodás büntetének alapos gyanúja miatt. Mindezekért 1982-ben 8 év fegyházbüntetésre ítélték.

41ÁBTL-4.1.-A-2126/157Zobóki Sándor repülő főhadnagy 1970. ápr. 7-én egy MIG-15-ös géppel Olaszországba szökött gyakorlatozás közben. Zobókit az olasz, majd az amerikai hírszerzők kihallgatták.

42ÁBTL-4.1.- A-2126/158 Bíró József repülő őrnagy a Kilián György Repülő Műszaki Főiskola oktatója az általa vezetett géppel 1969. aug. 13-án Olaszországba repült. 1969.12.29-én távollétében halálra ítélték, mint hazaárulót.

A 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (a továbbiakban: Be.) lehetővé teszi a terhelt, **az ismeretlen elkövető**, valamint azon személy körözését, akinek tanúkénti kihallgatása a bírósági eljárásban szükséges. A **büntetőeljárás** keretében az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság hoz határozatot a körözés elrendeléséről, visszavonásáról és módosításáról, az elfogatóparancs kibocsátásáról, visszavonásáról és módosításáról.

A Be. **az egyéb adatszerző tevékenység** keretében megengedi, hogy a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság határozatával elrendelje

- a tanú vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy körözését, ha a személyazonossága ismeretlen,
- az ismeretlen helyen tartózkodó tanú vagy bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy, illetve terhelt körözését elérhetőségének megállapítása érdekében,
- a holttest, holttestrész azonosítása érdekében annak a holttestnek, holttestrésznek a körözését, amely bizonyítási eszköz.

A körözés elrendelése szempontjából eltűntnek kell tekinteni az ismeretlen helyen lévő személyt, ha

- az eltűnés körülményei, illetve az életviteléről, foglalkozásáról, más személyi körülményeiről rendelkezésre álló adatok azt valószínűsítik, hogy eltűnése - kivéve a terheltet és a bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható ismeretlen személyt - bűncselekmény elkövetésével van összefüggésben;
- cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes, illetve egészségi állapota, kora vagy más ok miatt képtelen magáról gondoskodni⁴³.

Az ágazati jogszabályok alapján a '90-es évek közepétől a bűnüldöző szervek körözési tevékenységet folytathatnak **titkos információ-gyűjtés keretében** is. Ennek során - és egykor, az ezzel hasonlóságot mutató konspiratív körözési eljárásban is - előfordulnak olyan típusú feladatok, amikor köztes célként elegendő a személy hollétének megállapítása, nincs szükség nyílt intézkedésre, hanem további operatív eszközöket vezetnek be irányában. Ezen esetekben a személyt - *megtalálását követően nem fogják el* - hanem megfigyelik, operatív erőt, hálózati személyt vezetnek be mellé, mert taktikai célok miatt elegendő a biztosítása, „puha blokkolása”.

43 1994. évi XXXIV. számú törvény a Rendőrségről (részlet a 2004-ben hatályban volt szövegből)

Ilyenkor, az aktuális feladat, hogy ne tévesszék szem elől, ismerjék meg napi rutinját, mozgási útvonalát, lakó- és munkahelyi környezetét, releváns kapcsolatait. Ez a fajta figyelemmel kísérése a célszemélynek megalapozza más módszerek alkalmazási lehetőségét, mert pontosan tudják, hogy mikor lehet látszólag spontán módon újabb hálózati személyt bevezetni mellé vagy csapdát telepíteni, dezinformációba kezdeni.

A Rendőrségről szóló törvény alapján a körözött személy személyazonosságának, illetve elérhetőségének megállapítása céljából

a) a büntetőeljárásról szóló törvény, illetve a Bv. tv. alapján elrendelt körözés végrehajtása során,

b) az európai elfogatóparancs végrehajtása során,

c) törvényben meghatározott esetekben nemzetközi körözés végrehajtása során,

d) az idegenrendészeti hatóság által elrendelt körözés végrehajtása során,

e) az eltűnt személy bejelentés alapján elrendelt körözésének végrehajtása során, valamint

f) az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 9/A. § alapján elrendelt körözés végrehajtása során akkor folytatható titkos információgyűjtés, ha megalapozottan feltehető, hogy attól a körözött személy hollétére vagy személyazonosságára vonatkozó információ megszerzése várható⁴⁴.

A körözés további célja lehet az ún. „**személyazonosító körözés**”, amely keretében meg kell állapítani egy személy vagy holttest (holttestrész) azonosságát elsődlegesen a környezetében lévő csomagokban, ruházatában található iratok, fotó és arcfelismerés, vércsoport, műtéti hegek, törések, fogstátusz, egyéb egyedi ismertetőjegyek, ujjnyom alapján, a nyilvántartásokban történő lekérdezések útján etc. Az ismeretlen holttestből vagy holttestrészből vett szövetminta, haj, DNS, vér vizsgálata alkalmas lehet betegség, mutáció, gyógyszer- vagy drogfogyasztás kimutatására, amely információ szintén segítheti a beazonosítást.

II.1.3. Feladatok a személykörözésben

A **felkutatásra** vagy **elfogásra irányuló együttműködés** és munkafolyamatok annak ismeretében tervezhetők meg, hogy kit (speciális alany pl. katona, rendőr, titkosszolga,

⁴⁴ 1994. évi XXXIV. számú törvény a Rendőrségről, 65. § (4)

diplomata, gyermekkorú, fogyatékos), mely okból (kiemelt bűnügyi érdek, terrorizmus megelőzése vagy nemzetbiztonsági érdek) és milyen módszerekkel (nyílt vagy minősített eljárás keretében rendelkezésre álló eszköztárak, eljárásmódok és erők) kell körözni.

A személykörözési munka módszerei az **adatgyűjtés, az általános kutatás és a nyomon üldözés**.

Az adatgyűjtés főbb módszerei⁴⁵:

- a) a tartózkodási hely felderítése, figyelése;
- b) a nyilvántartásokban történő priorálás,
- c) a korábbi büntetőügyek tanulmányozása,
- d) a büntetés-végrehajtási iratok tanulmányozása,
- e) rendőri információ készítése,
- f) a kapcsolatok kihallgatása,
- g) a figyelés,
- h) a levél, távirat visszatartása, lefoglalása,
- i) a sajtó, a rádió, a televízió, a hirdetmény, a hangosbemondó igénybevétele,
- j) a hivatalos és a társadalmi kapcsolatok információi.

Az összegyűjtött, ellenőrzött adatok alapján feltevéseket, hipotéziseket, verziókat kell kidolgozni az eltűnés vélelmezett okaira, valamint arra, hogy a személy megjelenése esetleg hol várható⁴⁶.

Valamennyi típusú személykörözés esetén napjainkban is taktikai feladat az adatgyűjtés, a **szűrő-kutató munka**, amely arra koncentrál, hogy kik lehetnek a körözött személy támogató kapcsolatai (rokonok, szexpartnerek, barátok, bűntársak, volt börtönkapcsolatok, munkatársak etc.). A krimináltaktika vélt tartózkodási helynek nevezi mindazokat a helyeket, ahol a személy megjelenése a helyhez fűződő kapcsolatára figyelemmel reálisan várható⁴⁷, s amelyeket visszatérően nyílt állománnyal, a hely környezetében élő humánforrás beszerzésével, technikai eszközökkel vagy (operatív) **megfigyelés** útján ellenőrizni célszerű.

45ÁBTL-4.2.-10-2228/1974/18, A Rendőrség körözési munkájának szabályzata

46ÁBTL-4.2.-10- 2228/1974 /14, A Rendőrség körözési munkájának szabályzata

47Kriminálisztikai jegyzetek és tanulmányok, Rendőrtiszt Főiskola, Budapest, 2005; 157. oldal

A **nyomonüldözés** a közvetlenül a bűncselekmény megtörténte után a menekülő elkövető, illetve a hatóság őrizetéből szökött személy felkutatására és kézre-kerítésére irányuló tevékenység, nem feltétele sem a körözés elrendelése, sem az elfogatóparancs kibocsátása. Sikeres végrehajtása nagyban függ a résztvevők hely- és személyismeretétől. A munkában a hatóság mellett más személyek is közreműködhetnek (pl. vagyon-, természetvédelmi-, polgárőrök, taxisok, önkéntes rendőrök, a rendszerváltás előtt a munkásőrök), bárki jogosult volt az elkövetőt elfogni.

Amennyiben igazolható, hogy a körözött elhagyta a közvetlen lakókörnyezetét - pl. bejelentés érkezik, hogy más településen látni vélték, közterületi kamera rögzítette, gépkocsival menekül és elhaladt forgalomellenőrző kamera alatt vagy autópálya matricát vásárolt, tankolt, pénzt vett fel, utasbiztosítást kötött - úgy a menekülési útvonalhoz képest kell számításba venni a további ellenőrizendő helyeket és kapcsolatokat. Ilyenek lehetnek a volt párkapcsolatok, egykori iskolatársak és sporttársak, rabtársak, külföldi rokonok - akik menedéket biztosítanak.

Az **üldözés** az elkövető elfogására irányuló felderítő jellegű nyomozási tevékenység, az elkövető gondolkodásmódjának, helyzetének, képességeinek, szökési és rejtőzési lehetőségeinek felmérése alapján végzett tervszerű kutatás⁴⁸.

Kutatás - fajtái a terepkutatás; a fokozott ellenőrzés, a körözés akció - esetén mindenkor igénybe vették a közrendvédelmi állományt, speciális egységeket is.

A **terepkutatás** célja a behatárolható terület átfésülése révén a veszélyhelyzetben lévő eltűnt és a menekülő személy felkutatása nagy erők, láncszerű haladásával valósult meg.

A Rendőrség bűncselekmény elkövetőjének elfogása érdekében **fokozott ellenőrzést**, forgalomkorlátozást rendelhetett el, a menekülési útvonalak lezárása céljából ellenőrző-átengedő pontokat állíthatott fel és útzárat telepíthetett.

A **körözési akció (K-akció)** komplex, csapaterős intézkedési forma, amely a közbiztonságra fokozott veszélyt jelentő és behatárolható területen tartózkodó, elfogatóparanccsal körözött személy elfogására irányult, amennyiben az eljáró szerv a terhelt tartózkodási helyére vonatkozó aktuális információval rendelkezett⁴⁹.

48 Kriminálisztikai jegyzetek és tanulmányok, Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2005; 163. oldal

49 Kriminálisztikai jegyzetek és tanulmányok, Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2005; 163. oldal

A rendszerváltást megelőző időben is biztosítani kellett a belügyi állomány szoros együttműködését, eredményes munkakapcsolatát a K-akció során. A végrehajtásba első lépcsőben (részleges) a belügyi, második lépcsőben (fokozott) a munkásőrség, a harmadik lépcsőben (teljes) a néphadsereg erőit is be kellett vonni⁵⁰.

A K-akció az alábbi esetekben volt elrendelhető:

- a) ha a körözött személy a fegyveres erők vagy fegyveres testület állományából fegyveresen, gépjárművel, harcjárművel szökött meg, vagy államtitok birtokában volt, illetve a külföldre szökés gyanúja merül fel;
- b) ha a gyanúsított, vádlott, elítélt a rendőri szerv, az ügyészség, a bíróság őrizetéből, illetve büntetés-végrehajtási intézetből szökött meg;
- c) ha állam elleni, súlyos élet elleni, a társadalmi tulajdonban különösen nagy kárt okozó, valamint személyek javait súlyosan károsító büntett elkövetőjének (elkövetőinek) elfogása vált szükségessé feltéve, hogy a nyomozás nem járt eredménnyel, de behatárolható volt az a terület, ahol a személy rejtőzött;
- d) segítségnyújtás elmulasztása esetén, ha a baleset tömeges vagy életveszélyes sérülést, illetve halált okozott.

A K-akciót szervező rendőri szerv rendelkezésére álltak a megyei rendőr-főkapitányságok stabil és mobil híradástechnikai berendezései, technikai, vízi és gépjármű eszközei; külön intézkedés alapján igénybe vehetőek voltak a BM által üzemeltetett repülőgépek, helikopterek, a BMII/II. Csoportfőnökség Légirendészeti Parancsnoksága útján;

a BM Forradalmi Készenléti Rendőri Ezred erői helikopterszállítással a 19/1973. számú belügyminiszter-helyettesi utasítás alapján; a fegyveres erők tagjainak szökése esetén a magyar néphadsereg vezérkari főnökének 7/1966. számú intézkedése szerint a magyar néphadsereg kijelölt egységei⁵¹.

Ha az eltűnt személyről megállapították, hogy külföldön tartózkodik, a körözés visszavonásával egyidejűleg vizsgálni kellett, hogy külföldre távozása vagy külföldön tartózkodása jogellenes-e, indokolt esetben büntetőeljárást kellett kezdeményezni⁵².

50ÁBTL-4.2.-10- 2228/1974 /21, A Rendőrség körözési munkájának szabályzata

51ÁBTL-4.2.-10-2228/1974/23, A Rendőrség körözési munkájának szabályzata

52ÁBTL-4.2.-10- 2228/1974 /16, A Rendőrség körözési munkájának szabályzata

A szűrő-kutató munka eredményeként profilelemzést célszerű készíteni, a menekülő vagy bujkáló személy motivációja, képességei perspektívájából kiindulva. Profi célszemély menekülés közben olyan helyet választ, ahová nem vagy csak késedelmesen lehet követni és ahol biztonságban érzi magát pl. aki befogadja az titoktartásra kötelezett a hivatásánál fogva, vagy személyes kapcsolata dolgozik a biztonságosnak tűnő helyen, aki bújtatja; esetleg lefizette a személyzetet. Ilyen biztonságos hely lehet egy magánklinika vagy privát rehabilitációs intézet, sportklub szezonális telephelye vagy magánszálláshely, egyházi objektum, magánegyetem kollégiuma, cégek vendégháza.

Ultima ratioként kémgyanús személy az ellenséges országban legenda alkalmazásával baráti ország diplomáciai képviselőjén is menedéket kérhetett.

További taktika lehet az államhatár megközelítése, ahol az éjszakai órákban akár gyalogosan a zöldhatáron keresztül vagy embercsempész segítségével átjuthat a körözött.

Reális opció, hogy kamionparkolóban vagy benzinkúton tehergépjárműre, vasútállomáson szerelvényre felkapaszkodva a rakomány között megbújik a szökevény és így tesz meg nagyobb távolságokat, jut át másik régióba vagy országba. A felfedés kockázata alacsony, mert a rakományok műszeres ellenőrzése csak gyanús körülmények esetén, kockázatelemzés vagy operatív információ alapján történik röntgennel vagy CO mérő alkalmazásával.

Szóba jöhet határátkelőhelyen korrupt tisztviselő segítségével történő átjutás; akár külföldi vagy magyar vízi jármű személyzetének megvesztegetése és hajón történő kijutás az országból⁵³.

Amennyiben az adatok arra utaltak, hogy a körözött személy külföldre akart szökni, távbeszélőn kellett értesíteni a területileg illetékes határőrkerületi parancsnokságot⁵⁴.

Ha a körözött személy olyan szocialista ország területére távozott, amellyel a Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma együttműködési megállapodást kötött, az idevonatkozó belügyminiszteri utasítás, más esetben a Be. rendelkezései szerint kellett eljárni⁵⁵.

53 Mohácstól - amely 2005 óta schengeni külső határ, Európa vízi kapuja - teljesen szabad út nyílik a Dunán keresztül a Duna-Rajna-Majna csatornán át a nyugati országokba, nincs megállítási, évszázadok óta potenciális csempész- és menekülő útvonal.

54 ÁBTL- 4.2-10-2228/1974/25

55 ÁBTL-4.2.-10- 2228/1974/20, A Rendőrség körözési munkájának szabályzata

További verzió, hogy amennyiben előzetesen már rendelkezett hamis okmánnyal és megfelelő mennyiségű készpénzzel vagy a menekülése során képes volt hamis személyazonosító okiratokat beszerezni, úgy álnéven az ország területén, ahol nem ismerik munkát vállalhat és **illegálisban** élhet. Ez különösen gyakori volt a közigazgatási nyilvántartások digitalizálása és összekapcsolása előtt, a rendszerváltást megelőző évtizedekben.

„Bari Kálmán 1948-tól 1950-ig tagja volt „az illegális lelkiismeret” néven működő, a népi antidemokratikus államrend megdöntésére irányuló miskolci szervezkedésnek. 1953-ban a felelősségre vonás elől megkísérelt Ausztriába szökni, majd illegálisba vonult. Tatabányán Pásztor Sándor álnéven élt és dolgozott, rokonai bújatták, majd 1956-ban sikerült nyugatra szöknie⁵⁶.”

Fontos nemzetbiztonsági és bűnügyi érdek fűződhet az ismeretlen személy - okmány nélküli vagy hamis, hamisított iratokkal rendelkező, aki hitelt érdemlően nem tudja azonosítani magát vagy szándékosan arra törekszik, hogy megtévessze a hatóságokat - gyors beazonosításához, mivel nem zárható ki, hogy az illető személy terrorcselekményre készül vagy ellenséges kém. Amennyiben okmány vagy más, azonosítóval rendelkező tárgy pl. fegyver, telefon, számítástechnikai eszköz, rádió van nála, célszerű azokat az Interpol körözési listán túl az elveszett és ellopott úti okmányok nyilvántartásában (SLTD: Stolen and Lost Travel Documents) és az Interpol fegyvernilyilvántartásában, valamint a Schengeni Információs Rendszerben (SIS II) is lekérdezni - utóbbi biometrikus adatokat és körözött tárgyak azonosítóit, fotóit is tárolja. Az SLTD adatbázis tartalmazza a lopott és elveszett útleveleket, személyi igazolványokat, vízumbélyegeket, az ENSZ „laisserpasser” engedélyeket, valamint a biankó úti okmányokat is⁵⁷, ezért a lekérdezés segítheti bűnözők és terroristák azonosítását.

A **személyazonosítást** meg kell kísérelni a biometrikus és egyéb kriminalisztikai, bűnügyi nyilvántartásokban és szakértői vizsgálatok segítségével (nyelvész, antropológus). A nyelvi nehézségek leküzdését követően eredményt hozhat az adott személy professzionális meghallgatása, operatív ügyben leplezetten vagy konspiráltan kiegészítve a hazugságvizsgálattal (hanganalízis, poligráf, grafométer alkalmazása).

56 ÁBTL-3.1.9.-V-145144, körözési dosszié Bari Kálmán

57 Dr. Hegyaljai Mátyás, Az Interpol lopott és elveszett úti okmányok adatbázis használatának felértékelődése; Pécsi Határőr Tudományos Közlemények: Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai Pécs, 2015; 183. oldal

A ruházat megvizsgálására is célszerű szakértőt igénybe venni mind az ismeretlen személy, mind a holttesten található textíliák tekintetében. Ezek is segíthetik a származási régió behatárolását pl. a felhasznált alapanyag nyers forrását hol termesztették, milyen (természetes bázisú) festékekkel és eljárással színezték, mely népcsoport használja az adott mintát, motívumot; a ruházatban található szennyeződésekkel és virágporból, pollenekből, továbbá a lábbelin található mintákból és kopásokból is következtetni lehet a mozgási útvonalra (hegyi út, szántófield, erdős vagy mocsaras terület). A határsávban történt ún. **bedobások** alkalmával is célravezető volt a ruházat ilyen irányú vizsgálata (gyalog jött, csónakkal, terhet cipelt az ismeretlen kémgyanús személy).

A személyazonosság megállapítása kapcsán releváns tartalmat hordozhatnak az ismeretlen személyazonosságú holttestek, holttestrészek, mert ezek pozíciói maffiamódszerekre, a sérülés módja az elkövetőre utalhat pl. bérnyilkos, kiképzett személy.

Amennyiben elszámolási vita vagy rivális csoportok közötti harc okozta a halált akár a sértett - ilyen lehet a kézfej vagy ujjak tartása a halál beállta előtt - akár az elkövető - gyakori a nyelv kivágása vagy más csonkítás, amennyiben az áldozat árulást követett el vagy a hatóságoknak szolgáltatott információt - bizonyos jellel üzenetet hagyhatott.

Mindkét személyazonosító körözés esetén első lépésben a hovatartozás feltérképezése szükséges pl. tetoválás, sérülés és heg vagy hiányzó testrészek alapján - amelyek katonai alakulathoz tartozásra, terrorszervezetben betöltött státuszra, szervezett bűnözői csoport beavatási rituáléjára, bizonyos börtönpopulációra vagy bűnözői klánra, sportegyesületre vagy foglalkozásra utalhatnak -. Ilyen esetekben a beazonosításban elsősorban a hazai és nemzetközi adatbázisok - kiemelten az Interpol tematikus ún. sarkos körözései - a kriminalisztikai azonosítás, a hálózati személyek hírszerző pozíciói és a nemzetközi együttműködési csatornák jelenthetnek hatékony támogatást.

II.2. Dedicált belügyi részfeladatok a körözöttek felderítése és elfogása érdekében (felsorolás):

Figyelemmel a körözöttek társadalomra veszélyességére, az általuk elkövetett bűncselekmények súlyára a jogalkotók az elmúlt hét évtizedben összbelügyi feladatként kezelték ezt a szakterületet.

A komplex feladatrendszert szerteágazósága miatt nem volt célszerű egy jogszabályban szabályozni. Az alábbiakban csak rámutatással ismertetem azokat a feladatokat, amelyeket valamely belügyi norma címzetthez kapcsolt.

A személykörözéshez kapcsolódó rendkívüli eseményekről és bűncselekményekről történő ügyeleti jelentési listát a 4. számú melléklet tartalmazza.

Fogdaszabályzat 80. § (1) bekezdés: Általában fogdai rendkívüli eseménynek kell tekinteni a szökést⁵⁸.

A BM Országos Rendőr-Főkapitányság és a PM Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága együttműködési megállapodása⁵⁹ tartalmazta az együttműködés területei és a közös feladatok között a körözött személyek és tárgyak felkutatását.

A bűnügyi szolgálat a körözési munka operativitásának növelésével hatékonyan kutassa fel az illegálisban élő bűnözőket⁶⁰.

Az operatív-technikai rendszabályok és módszerek alkalmazhatók (expressis verbis nem szerepelt a körözött az alábbi felsorolásban, de implicit igen) az állambiztonsági szervek előzetes ellenőrző és bizalmas nyomozó munkájáról szóló szabályzatban foglaltak szerint⁶¹ az állambiztonsági szervek hálózati munkájának alapelveit tartalmazó szabályzatban foglalt operatív feladatok végrehajtása során;

- a társadalomra különös veszélyt jelentő személyek („F” dossziés személyek, veszélyes bűnözők) tevékenységének ellenőrzésére;
- az állam- és szolgálati titok védelme érdekében, amikor annak megsértésére, illetve veszélyére konkrét ellenőrzött információkkal rendelkeznek;
- nagyobb társadalmi veszélyességet jelentő, azon állam elleni bűncselekmények tetteseinek felderítésére, azokban az objektumokban és személyekkel szemben, amikor a bűncselekményre és az elkövetőkre konkrét, ellenőrzött információkkal rendelkeznek, ill.

58 A Magyar Népköztársaság Belügyminiszter-helyettesének 1/1972. számú parancsa, A Rendőrség Fogdaszabályzatának eltérő alkalmazásáról a BM III/1. Osztályon

59 ÁBTL-4.2.-50-16/9/1982/1, BM Országos Rendőr-Főkapitány Bűnügyi Helyettesének 9/1982. számú intézkedése és a PM VPOP 17/5/1982. számú utasítása

60 ÁBTL-4.2.-10-22/14/1984 /1, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 14/1984. számú parancsa, A bűnmegelőző és a bűnüldöző munka hatékonyságának erősítéséről

61 ÁBTL-4.2.-10- 22/35/1982/8, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 35/1982. számú parancsa, Az Operatív-Technikai Rendszabályok és Módszerek Alkalmazásának Szabályzata kiadásáról, 9. pont

„rendkívüli események” bekövetkezése esetén, amikor a bűncselekmény ismeretlen elkövetőjének felderítése kiemelkedő jelentőségű;

- operatív akciók biztosítására.

Debrecen, Győr, Nyíregyháza, Pécs, Szeged, Székesfehérvár, Tatabánya, Veszprém városokban szervezetileg is külön-külön meghatározott, saját és központi keretből biztosított létszámmal akció alosztályokat, illetve csoportokat (a továbbiakban: alegységek) kell létrehozni. Az alegységek feladatai között szerepelt a körözött személyek kutatása, elfogása⁶².

A büntetőeljárás kezdeményezésének kérdésében fokozott körültekintéssel értékelendő annak a cselekménye, aki:

- a külföldre utazás vagy külföldön tartózkodás szabályainak kijátszásával együtt más bűncselekményt is elkövetett;
- országos hírnévű tudós, művész, vagy sportoló;
- népképviselői-, állami-, vagy társadalmi szervnél vagy szervezetnél ismert személyiség, illetve ott vezetői-, irányítói funkciót töltött be;
- katonai szolgálatból, belügyi, illetve büntetés-végrehajtási állományból öt éven belül szerelt le, vagy más módon fontos katonai adatokat ismer.

A büntetőeljárásokban az elkövető büntető felelősségre vonásához szükséges eljárási cselekmények teljesítése mellett vizsgálni kell: az elkövetők milyen államtitok, fontosabb szolgálati titok birtokában vannak, és azok esetleges kiszolgáltatása milyen mértékben sérti a Magyar Népköztársaság érdekeit és a kiszolgáltatásuk esetére milyen védelmi intézkedések megtétele szükséges.

A baráti szocialista országok állambiztonsági szervei által külföldön őrizetbe vett magyar állampolgárok hazaszállítását, vagy a Ferihegyi repülőtéren történő átvételét a BM III/1. Osztály hajtsa végre.

62 ÁBTL-4.2.-10-22/15/1984 /1, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 15/1984. számú parancsa, Az akció alegységek létrehozásáról és működésük rendjéről

A BM. Ny. K. fő feladatai között is megtalálható volt a körözéssel kapcsolatos fontos két részfeladat:

A BM. Ny. K. 1. Osztály (Állambiztonsági Operatív Nyilvántartó) nyilvántartja a **konspiráltan körözötteket**⁶³;

A BM. Ny. K. 2. Osztály (Bűnügyi Nyilvántartó) nyilvántartja **az országosan körözött személyeket** és az egyedi sajátosságokkal rendelkező körözött tárgyakat, valamint **az ismeretlen személyazonosságú holttesteket**.

Az operatív felderítés az operatív erők, eszközök és módszerek alkalmazásával folytatott titkos bűnügyi tevékenység. Az operatív felderítés célja, hogy a társadalom védelme érdekében a büntető jogalkalmazás jogpolitikai irányelveinek megfelelően biztosítsa a bűnözés megelőzését, az előkészületben levő vagy megkezdett bűncselekmények véghezvitelének megakadályozását, a bűncselekmények és **az ismeretlen vagy elfogató parancs hatálya alatt álló elkövetők felderítését**⁶⁴.

A szándékos élet elleni, továbbá a kiemelkedően nagy társadalmi veszélyességű egyéb bűncselekmények ismeretlen elkövetőinek felderítésére kezdeményezett operatív feldolgozás határideje a tettes kilétének megállapításáig, elfogásáig, illetve az adott bűncselekmény elévüléséig; az ilyen bűncselekmények szökésben levő elkövetőinek elfogása érdekében folytatott operatív feldolgozás a kiszabott büntetés végrehajthatóságának elévüléséig tart.

Az operatív feldolgozás befejezhető, ha:

- **az ismeretlen elkövetőt felderítették, az elfogató parancs hatálya alatt állót elfogták;**
- **az operatív feldolgozásnak az állambiztonsági szervek részére történő átadására intézkedtek.**

A Készenléti Ezred járt el felfegyverzett ellenséges, vagy súlyos bűncselekményekkel gyanúsított, őrizetből megszökött körözött személyek felkutatásában, elfogásában; továbbá kiemelkedő jelentőségű esetekben eltűnt személyek és tárgyakfelkutatásában⁶⁵.

63 A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 22/1972. számú parancsa, A Belügyminisztérium Nyilvántartó Központ feladata, hatásköre és működéséről

64 ÁBTL-4.2.-10- 22/12/1982 /4, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 12/1982. számú parancsa a bűnügyi operatív felderítő munka szabályzatának kiadásáról

65 A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 15/1972. számú parancsa, A Készenléti Rendőri Ezred szolgálati tevékenységének, igénybevételének és együttműködésének rendjéről

A veszélyes bűnözőt, ha ismeretlen helyről visszatért, az ellenőrző, illetve ha körözés alapján tartózkodási helye ismertté válik, a feltaláló rendőri szervnek részletesen el kell számoltatni. Ennek eredményétől függően kell meghatározni a további intézkedéseket⁶⁶.

A szocialista országok belügyi- és állambiztonsági szerveinek 1979. évi IX. magas szintű tanácskozásán - ún. prágai konferencián - a delegáltak megegyeztek a terrorelhárítás területén történő folyamatos együttműködés szükségességéről, amely közös védelmi jelzőrendszer működtetésében, az információ-cserén és fokozott együttműködésen alapult.

Ennek nyomán, 1982-ben miniszteri parancsban határozták meg a terrorelhárítás célját, feladatait, amelyek három alapelvre épültek - megelőzés, összbelsőügyi jelleg, azonnali és totális megakadályozás és felszámolás - ⁶⁷.

A terrorcselekmények elhárításának politikai, állami és közbiztonsági jelentősége szükségessé tette egy állandó, összbelsőügyi összetételű bizottság létrehozását, amely folyamatosan szervezi a terrorelhárítással kapcsolatos feladatokat és koordinálja azok végrehajtását.

A Belügyminisztérium felső vezetésének tanácsadó szerve az Erőd elnevezésű koordinációs bizottság⁶⁸.

A BM III. Főcsoportfőnökség a terrorcselekmények megelőzésével, megakadályozásával, felszámolásával, a terrorista szervezetek és személyek, a hazai ellenséges bűnöző, illetve kóros elmeállapotú személyek terrorcselekményre utaló tervei felderítésével kapcsolatban:

- koordinálta a terrorista szervezetek és személyek alkalmazott módszereire, szándékaira utaló információk megszerzését, ellenőrzését, feldolgozását, s e tekintetben a Belügyminisztérium szervei közötti együttműködést;
- ellátta az „Erőd” fedőnevű állandó koordinációs bizottságban rá háruló - a terrorcselekményekkel összefüggő, a baráti állambiztonsági szervekkel való együttműködésből adódó, a terrorista szervezetek és személyek adattárazásával kapcsolatos - feladatokat;
- intézkedett a terrorista szervezetek vezetői, tagjai vagy terrorista cselekménnyel gyanúsítható személyek KKA törzsadattárba (a körözés alatt állók alapnyilvántartásba), illetve tiltónévjegyzékre-vételére⁶⁹;

66 ÁBTL-4.2.-10-22/29/1978 /1, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 29/1978. számú parancsa, A veszélyes bűnözők ellenőrzésének szabályzata kiadásáról

67 ÁBTL-4.1.-A-3168/3/16, Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek, 3. kötet, BM könyvkiadó, 1988

68 ÁBTL-4.2.-10-22/28/1982/11, Szabályzat az „Erőd” fedőnevű állandó koordinációs bizottság működéséről

- megszervezte és végrehajtotta az országba beutazó vagy bent tartózkodó terrorista személyek operatív ellenőrzését, kapcsolataik felderítését;
- akciókat kezdeményezett az illegálisan hazánkban tartózkodó terroristák felkutatására;
- ellenőrzött és feldolgozott minden olyan információt, amely lőfegyver, lőszer, robbantóanyag, vegyi- és sugárzó, nukleáris anyagok eltűnésére, ellopásának, vagy más módon történő megszerzésének szándékára, fegyveres szökés előkészületére, katonai létesítmények elleni diverziós szándékra⁷⁰ utalt.

A BM Országos Rendőr-főkapitányság központi és területi, a rendőr-főkapitányságok közbiztonsági szerveinek feladata a terrorista szervezetek és azok tagjainak tevékenységére, esetleg hazánk területén való tartózkodásukra és mozgásukra vonatkozó adatok és információk beszerzése. A felkutatásukra, tevékenységük elhárítására irányuló feladatokban szorosan működjenek együtt az állambiztonsági szervekkel, a Határőrséggel, a Kormányőrséggel és a Tűzoltósággal. A BM Forradalmi Rendőri Ezred folyamatosan vezesse az ismertté vált, körözés alatt álló, terrorcselekményeket elkövetett - megkísérelt - személyek fényképeit tartalmazó albumot, a speciális akció alegységek állománya felkészítése céljából⁷¹.

A kapitalista országokban működő külképviseleteinket és a külföldön tartós kiküldetésben lévő magyar állampolgárokat ért, ismertté vált terrorista támadások, provokációk vagy ezekkel való fenyegetések” száma a 1977-1984 időszakban 106-685 között volt. Az 1984. évben volt a legmagasabb, összesen 685 (ebből 3 robbantás)⁷².

Ezek a magas számok arra vezethetők vissza, hogy a kiküldötteknek minden olyan rendkívüli eseményt, amely velük vagy hozzátartozóikkal szemben bekövetkezett, jelenteniük kellett.

69ÁBTL-4.2.-10-27/17/1982/2, A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 17/1982. számú intézkedése a terrorcselekmények megelőzésével, felderítésével, elhárításával kapcsolatos feladatokról szóló 28/1982. számú belügyminiszteri parancs végrehajtásáról az állambiztonsági feladatok végrehajtása érdekében
 70ÁBTL-3.1.9.-V-108016/1 Ungár József vörösberényi lakos diáktársaival 1951 áprilisában Magyar Nemzetvédelmi Szövetség néven demokráciaellenes fegyveres szervezkedést hozott létre azzal a céllal, hogy egy esetleges harmadik világháború esetén az imperialista csapatokat támogassák. Nyugatra disszidált társuk közvetítésével kapcsolatba kerültek a grazi MHBK-val. Adatokat gyűjtöttek a fűzfői Nitrokémia gyárról, a Danuvia fegyvergyárról, a veszprémi fémfeldolgozó gyárról, a szovjet katonai alakulatokról, Pápa és Szentkirályszabadja repülőteréről. Jelentéseiket titkosírással készítették. Hidak, vasútvonalak, távvezetékek robbantására készültek. Illegálisan hazatért összekötőjüket Ausztriába való visszaszökésekor a határon elfogták a magyar határőrök. Vallomása alapján számolták fel a csoportot. A házkutatások és motozások során fegyvereket, hamisításhoz alkalmas igazolványokat, eszközevet, titkosírás-felszereléseket foglaltak le tőlük.

71ÁBTL-4.2.-10-27/18/1982/3, A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 18/1982. számú intézkedése a terrorcselekmények megelőzésével, felderítésével, elhárításával kapcsolatos feladatokról szóló 28/1982. számú belügyminiszteri parancs végrehajtásáról a közbiztonsági feladatok végrehajtása érdekében
 72 ÁBTL-4.1.-A-3168/3/42, Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek, 3. kötet, 1.sz. melléklet, BM könyvkiadó, 1988

E körbe tartoztak a provokációra utaló kísérletek, a munkavégzést akadályozó hivatalos intézkedések, az objektumok és a külképviseleteken dolgozó, élő személyek irányába történt ellenséges cselekmények, ugyanakkor ezek mai értelemben véve - *a robbantások kivételével* - nem értékelhetők terrorcselekményként.

III. Az Interpol és a szocialista Magyarország együttműködése a körözési tevékenységhez kapcsolódóan

Magyarország alapító tagja (Bécs, 1923. szeptember 7.) volt a Bűnügyi Rendőrség Nemzetközi Szervezetének. Az Interpol 1938-ban az Anschluss következtében a Gestapo irányítása alá került, ezért a legtöbb ország felfüggesztette vele az együttműködését. Politikai okok miatt 1949-től nem vett részt Magyarország sem a kooperációban, a tagságunk - hasonlóan a többi szocialista országhoz - 1952-től megszűnt.

A Belügyminisztérium vezetése a 70-es évek végétől azt tapasztalta, hogy egyre több nemzetközi szervezett bűnöző tartózkodik, utazik át, tevékenykedik hazánkban. Attól tartva, hogy a szervezett bűnözés megveti a lábait és mind aktívabb lesz, Ladvánszky Károly altábornagy belügyminiszter-helyettes több alkalommal tájékoztatta Kádár Jánost az együttműködés folytatásának szakmai indokoltságáról. Ladvánszky altábornagy feladata volt, hogy moszkvai bilaterális találkozón meggyőzze a szovjet tárgyalópartnerét - Csolakov belügyminisztert - az Interpollal való ismételt kapcsolatfelvétel fontosságáról⁷³.

Minden bizonnyal az érvelésben szerepet játszott a Prágai konferencián megfogalmazott **„szocialista országok állambiztonsági és belügyi szerveinek együttműködése a terrorizmus elleni fellépés érdekében”**. Ennek folyományaként „bizonyos együttműködést lehetett a kapitalista országok rendőri szerveivel folytatni az Interpol Magyar Nemzeti Irodán keresztül. Az állambiztonsági szolgálat kiemelten fontos politikai és szolgálati feladata aktuális és érdemi információkat szerezni a terrorista szervezetekre, a terrorcselekmény elkövetésére számításba vehető személyekre vonatkozóan, felderíteni szándékaikat, terveiket, módszereiket és eszközeiket, hazánk területén tartózkodó megbízottaikat és a velük kapcsolatban álló magyar állampolgárokat. A felderítésben egyaránt meghatározó a kül- és belföldi munka, a nyílt és titkos információszerzés⁷⁴”.

73 Dr. Tátrai Miklós, Interpol 100 (I. rész), <https://www.tatraisnovella.hu>, 2023. szeptember 1.

74 ÁBTL-4.1.-A-3168/3/22, Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek, 3. kötet, BM könyvkiadó, 1988

Hazánk újracsatlakozására 1981-ben a nemzetközi szervezet Nizzai Közgyűlésen került sor, amely nyomán az Országos Rendőr-főkapitányság szervezeti struktúrájában 1982-től folytatta tevékenységét az Interpol Magyar Nemzeti Iroda. „Az Interpol Magyar Nemzeti Iroda lehetőségeinek felhasználásával információkat szerez be az Interpol közvetítésével, és ezeket a felderítés és a megelőzés szolgálatába állítja⁷⁵.”

Az Interpol a felderítő csoportján keresztül koordinál és az alábbi tematikus körözések kibocsátásával segíti a szökésben lévő bűnözők, körözött személyek elfogásában a nemzeti rendvédelmi hatóságokat és azokat a nemzetközi büntetőbíróságokat, amelyek a népirtás, a háborús bűncselekmények és az emberiség elleni bűncselekmények nyomozásában vesznek részt: **Interpol ENSZ Biztonsági Tanács speciális** körözés: olyan csoportok és személyek esetében kibocsátott körözés, amelyek az ENSZ BT szankciói alá tartoznak.

Sárga sarkos körözés: ezt a körözést az eltűnt személyek keresése esetén bocsátják ki, legtöbbször kiskorúak esetében. Ennek a körözésnek van szerepe akkor is, ha valakiről nem lehet eldönteni a személyazonosságát és saját maga is képtelen az azonosítására.

Fekete sarkos körözés: az ismeretlen holttestek azonosítását segíti elő. Itt a fénykép helyén nemcsak az áldozat arcképe, hanem egyéb olyan információ is elhelyezhető - fogminta, tetoválás, sebhely, a helyszínen fellelt ékszer vagy egyéb személyes tárgy - amely az áldozat azonosítását szolgálja.

Piros sarkos körözés: az ismeretlen helyen tartózkodó elkövető ellen kibocsátott elfogatóparancs, a személy büntetőjogi kiadatása céljából. Jellemzően a kiemeltként kezelt bűnözők esetében használják, ellátva az elkövető fényképével, személyleírásával és egyéb adataival⁷⁶.

IV. A konspiratív körözés

4.1.1. A konspiratív körözés fogalma, célja, feladata

A rendszerváltást megelőzően a konspiratív körözés a bizalmas nyomozás egyik fajtája volt.

A fogalmat a Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 13/1974. számú utasítása definiálta: a konspiratív körözés az állambiztonsági bizalmas nyomozás sajátos formája,

75 ÁBTL-4.1.-A-3168/3/34, Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek, 3. kötet, BM könyvkiadó, 1988

76 Dr. Hegyaljai Mátyás, A nemzetközi bűnügyi együttműködés, Kül-Világ, IX. évfolyam, 2012/4.szám

amely keretében az operatív erők, eszközök, módszerek tervszerű, összekapcsolt, kombinatív alkalmazásával kell intézkedéseket fogantatni az állam elleni bűnözők felkutatására, bűnös tevékenységük mélyreható felderítésére, illetve a tervezett bűncselekmény elkövetésének megelőzésére.

Az állambiztonsági szervek által végzett körözési munka célja a szökött, illegalitásba vonult, ismeretlen helyen tartózkodó, az állambiztonsági szervek hatáskörébe utalt és ügyrendben rögzített más politikai jellegű bűncselekményt elkövető, vagy ilyen cselekmény elkövetésére készülő személyek tartózkodási helyének a felderítése, a személy elfogása vagy várható tevékenységének szoros ellenőrzése érdekében⁷⁷.

Az állambiztonsági szervek hatáskörébe utalt bűncselekmények tetteseinek felderítése, felelősségre vonásuk biztosítása, illetve az állam elleni és politikai jellegű bűncselekmények megelőzése és a körözések végrehajtása a 2. számú mellékletben felsorolt deliktumok és elkövetők tekintetében történhetett meg⁷⁸.

A körözött személy társadalomra veszélyessége és a körözés célja határozta meg, hogy adott ügyben konspiratív vagy nyílt körözést folytassanak az állambiztonsági szervek, jellemzően a konspiratív körözéssel éltek, mert ennek keretében volt lehetőség az operatív erők, eszközök és módszerek alkalmazására.

A konspiratív körözés elrendelésekor a kiinduló helyzet mindenképp lépéshátrányból történő nyitásként aposztrofálható, mert az elkövető vagy szökésben, illegalitásban volt, vagy ismeretlen, vagy már külföldön tartózkodott.

Ez alapján találó az a szakmai állásfoglalás, amely szerint a konspiratív körözés az ismeretlen helyen; vagy ismert helyen, de külföldön tartózkodó; szökésben lévő bűnelkövető; illetve újabb bűncselekmény elkövetésére készülő személy felkutatására, tartózkodási helyének és körülményeinek megállapítására, elfogására; külföldön lévő célszemély esetén a visszatérésének befolyásolására irányuló nyomozás⁷⁹.

Az eljárás elrendelésére jogosult voltak:

- a BM II. Főcsoportfőnökség csoportfőnökei, a társadalmi tulajdonvédelmi, a bűnüldözési, a vizsgálati osztályvezetője,

77 ÁBTL-4.1.-A-3168/3/209, Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek, 3. kötet, BM könyvkiadó, 1988

78 2. számú melléklet, Az állambiztonsági szolgálatok hatáskörébe tartozó bűncselekményekről

79 ÁBTL-4.1.-A-4044/5, Király Sándor r. főhadnagy operatív tiszt szakdolgozata, Ikt.sz.: 163-530/1977, 2. oldal

- a BM III. Főcsoportfőnökség csoportfőnökei és központi osztályvezetői, a BM Operatív Hír- és Akcióközpont vezetője,
- a BM Határőrség országos parancsnoka, törzsfőnöke, a felderítő osztály vezetője, hivatalos időn kívül a
 - BM Határőrség Országos Parancsnokságának ügyeletes tisztje,
 - BM Fegyelmi Osztály vezetője.

Az állambiztonsági szervek által elrendelt körözések országos szintű irányításáért, koordinálásáért és regisztrálásáért a BM Kémelhárító Csoportfőnökség szűrő-kutató feladatokat irányító és koordináló osztálya (BM II/2. osztály), katonák esetében a BM Katonai Elhárító Csoportfőnökség volt felelős.

Konspiratív körözés elrendelése akkor volt szükséges, ha különösen fontos érdek fűződött ahhoz, hogy az ügy ne dekonspirálódjon, olyan esetekben, amelyek a védendő érdekre és célokra tekintettel még szigorúbb titoktartást, fokozott belső konspirációt igényeltek.

Ezek az alábbi három fő téma- és célszemélyi körhöz kapcsolódtak:

1. az ellenséges titkosszolgálatokkal kapcsolatban álló személyek, akik részéről jogellenes tevékenység várható;
2. az állambiztonsági szervek által ellenséges tevékenység miatt ellenőrzés alatt tartott személyek, akik illegalitásba vonultak;
3. fontos állam-, illetve szolgálati titok birtokában lévők, akik eltűnésükkel veszélyhelyzetet teremtettek⁸⁰.

A téma érzékenysége miatt csak a **politikai nyomozó szerveknél**, valamint a **Határőrség felderítő szerveinél** lehetett elrendelni a konspiratív körözést, amelyre minden esetben körözési dossziét is kellett nyitni.

⁸⁰ ÁBTL-4.1.-A-3168/3/213, Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek, 3. kötet, BM könyvkiadó, 1988

A konspiratív körözés formái:

„Konspiratív kutató körözés őrizetbe vétel nélkül”

Abban az esetben kellett elrendelni, ha az ügynöki bizalmas nyomozás alatt álló személy kivonta magát az állambiztonsági szervek ellenőrzése alól, vagy ha az ügynökség valamelyik tagja bűncselekmény elkövetése esetén ismeretlen helyre távozott és emiatt a kapcsolat vele megszakadt. Az elrendelő határozatot ügyésszel nem kellett jóváhagyni.

„Konspiratív körözés őrizetbe vétellel”.

A politikai nyomozó osztályok az ügy titkosságának biztosítása érdekében konspiratív körözést rendeltek el abban az esetben is, ha a személyt megtalálása esetén azonnal őrizetbe kellett venni. Ilyenkor szükséges volt az ügyészi jóváhagyás.

A konspirált körözések eredményesebb vitele érdekében a politikai nyomozó osztályok részére - a rendőri szervekhez hasonlóan - havonta „körözési értesítőt” kellett rendszeresíteni. Az értesítőben közölni kellett a körözött személyek adatait és lehetőség szerint a fényképét, az értesítőt az operatív nyilvántartó osztály adta ki.

A Belügyminisztérium politikai nyomozó szerveinek kiemelt feladata volt az államellenes bűncselekményt elkövető, a népi demokrácia államrendjét, a proletárdiktatúrát veszélyeztető és illegalitásba vonult⁸¹ - szökésben lévő - személyek, továbbá ellenséges céllal az ország területére bedobott ügynökök körözése és elfogása. A körözéssel kapcsolatos feladatokat a vizsgált időszak kezdetén az 1957. évi 51. sz. parancs szabta meg.

„A BM állambiztonsági szervei újjászervezésük óta eredményeket értek el az ellenforradalomban aktív ellenséges tevékenységet kifejtő elemek felderítésében és kézre kerítésében. Egyre tervszerűbben és aktívabban folyik az operatív feldolgozó munka a különböző ellenséges kontingensekben és a jelenleg is ellenforradalmi tevékenységet kifejtő személyek ügyeiben. A börtönökből törvényellenesen kiszabadult, államellenes bűnözők egy része nyugatra szökött. Más része az ország területén illegalitásban él.

81ÁBTL-4.1.-A-2126/154. számú körözési dosszié. Bánkuti Géza honvéd hadnagy - a Honvéd SE motorversenyzője - részt vett az 1956-os forradalomban, annak leverése után illegalitásba vonult, sztrájkokat szervezett. 1957 februárjában Ausztriába távozott. 1957-ben Ausztriában megalakítja a Menekült Magyar Sportolók Világszövetségét. A BM - feleségét beszerelve - megpróbálta hazacsalogtatni, mivel Ausztriában Bánkuti több ország hírszerzőivel is felvette a kapcsolatot. Ez azonban nem sikerült nekik. Bánkuti 1959-ben az USA-ba távozott.

*Ugyanakkor az imperialista hírszerző szervek nagyszámban küldenek be hazánkba ügynököket. Magas az illegális államellenes szervezkedések száma is. Ezért az ellenforradalom következtében az **állambiztonsági szervekre háruló feladatok megnövekedtek.***

Az illegalitásban élő kontingensek az imperialista hírszerző szervezeteknek, külföldi emigrációs központoknak bázisait képezik, igyekeznek rájuk támaszkodni, velük a kapcsolatot teremteni és tartani, országon belüli tevékenységüket irányítani, rábírní őket újabb ellenforradalmi kísérletekre, ellenforradalmi tevékenységek kifejtésére.

Az illegalitásban élő ellenséges személyek közöttük az államellenes bűncselekmények elkövetése miatt elítélt, börtönből megszökött rabok, bedobott ügynökök, stb. eredményes felderítésének, felkutatásának érdekében az operatív munka még nincs megfelelően megszervezve. A központi és megyei operatív osztályok, alosztályok a felsorolt kontingensek felkutatására irányuló feladataikat másodrendűnek tekintik, nem fordítanak elegendő gondot erre a munkára. Nem segítik munkájukban a körözéssel, kutatással foglalkozó részlegeket, szakosztályokat. Nincs megfelelő kapcsolat a körözéssel foglalkozó operatív tisztek és az egyes alosztályok között. Az országosan elrendelt körözésekben nem folyik tervszerű hálózati munka. Nincs az operatív szervek munkája összehangolva⁸².

Az 1957. évi, feddő hangvételű parancs alapján az állambiztonsági szervek az alábbi esetekben folytattak körözést, adtak ki elfogató parancsot:

- Felderítés esetén, az imperialista hírszerző szervek által bedobásra előkészített ügynökök ellen;
- Magyarországon ismeretlen helyen - vagy illegalitásban élő kémek, a Népköztársaság elleni szervezkedésben résztvevő személyek, terroristák, diverzánsok ellen;
- A börtönökből megszökött kémek és más súlyos államellenes bűncselekményt elkövetőkkel szemben;
- Kémkedés, szervezkedés, terror, diverzió elkövetésének alapos gyanúja miatt ügynöki bizalmas nyomozás alatt álló személyek ellen, ha azok kivonták magukat az állambiztonsági szervek ellenőrzése alól;
- Az ügynökség azon tagjai ellen, akik súlyos politikai, vagy egyéb bűncselekményt követtek el és ismeretlen helyre távoztak;

82 ÁBTL-4.2-6-200/51/1957/2, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 51/1957. számú parancsa

- Az olyan személyek ellen, akiket a nyomozó hatóságok politikai bűntett alapos gyanúja miatt terhelte nyilvánítottak, illetőleg bíróság elítélt és szökésben voltak;
- Ha az állambiztonsági szerveknek ellenőrzött adatai voltak, hogy valamely személy illegális úton külföldre igyekszik távozni, vagy külföldi állampolgár útlevél nélkül lépte át a határt és tartózkodott Magyarországon;
- Ha idegen állampolgárok beutazóban, vagy átutazóban voltak Magyarországon és közben eltűntek az ország területén;
- Ha az operatív szervek olyan adatok birtokába jutottak, hogy a határszakaszon légi úton, vízen, csapatokat, bandákat dobtak be ellenforradalmi céllal hazánk területére;
- Szökött honvéd egyének ellen egészen elfogásukig, akik az ország területén tartózkodtak, vagy az országot elhagyták és adatok voltak arra, hogy az ellenséges hírszerző szervek szolgálatában állnak, tehát visszadobásuk volt várható;
- A fent felsorolt fő kategóriákon kívül mindazon esetekben, ahol az érintett személyek államellenes politikai bűncselekményeket követtek el és a felelősségre vonás alól kivonták magukat, illetve illegalitásba vonultak.

A Belügyminisztériumra háruló feladatoknak megfelelően a politikai nyomozó szervek az 1959. évi parancs szerint a következő személyek körözését végezték⁸³:

- az imperialista hírszerzőszervek által illegálisan Magyarországra beküldött ügynökök, terrorista csoportok - megfelelő adatok birtokában - már a bedobást megelőző időszakban.
- háborús és népellenes bűnösök, államellenes bűncselekményt elkövetők, ellenforradalmárok és terroristák, akik bűncselekményük elkövetése után illegalitásba vonultak, illetve államellenes tevékenységüket illegalitásban végezték.
- államellenes bűnösök, akik kivonták magukat az ügynöki bizalmas nyomozás alól, illetve letartóztatásukból megszöktek és illegálisan az ország területén tartózkodtak.
- a fegyveres testületektől megszökött személyek, ameddig az ország területén tartózkodtak⁸⁴.

83 ÁBTL-4.2-10-21/21/1959 /1 A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 21/1959. számú parancsa

84 ÁBTL-4.1.-A-2126/159. számú körözési dosszié. Szökrény Ferenc és társai nyugatra akartak szökni 1962-ben. Beavatták tervükbe katonatársaikat is. A Fertőtávon keresztül egy páncélozott kételtűvel akarták elhagyni Mo.-t. A Kaposvári Katonai Ügyészség 1962. okt.-ben Szökrényt és Szűcsöt 4 évi, Orosházi 2 évi, Frimtm, Berentzt és Vasst másfél évi börtönre ítélte.

- a jogellenesen külföldre távozni szándékozó személyek, valamint azok a Magyarországra beutazó külföldi állampolgárságú személyek, akik az ország területén illegalitásba mentek.

Körözések elrendelése esetén először helyi (Budapest, megyék, határőr kerületek) és részleges körözést kellett indítani, felderítést folytatni az operatív szervnek saját területén; értesíteni azokat az operatív szerveket, amelyek területén az illető személy kapcsolatai, rokonai, vagy azok a személyek éltek, akikkel levelezési kapcsolatban állt (K-ellenőrzés). Ezeket az operatív szerveket be kellett vonni a felderítésbe. Ha ez nem vezetett eredményre, el kellett rendelni az országos körözést. Országos körözés esetén az operatív szervek kötelesek voltak meglévő ügynökségük, vagy szükség esetén új ügynökség szervezésén keresztül minden intézkedést megtenni a körözött személy elfogására, illetve tartózkodási helyének, mozgásának, tevékenységének felderítésére.

Külföldről bedobott ügynökre, vagy az országból kiszökni szándékozó személyre keletkezett információk esetén azonnal országos körözést kellett elrendelni. A felkutató munkát a szükséges összes operatív eszközök igénybevételével kellett végrehajtani.

A konspiratív körözés legalapvetőbb eszköze az ügynökség, a hálózat volt. Az operatív munkát úgy kellett megszervezni, hogy a körözött személy kapcsolatai állandó ügynöki megfigyelés, ellenőrzés alatt álljanak. Mindazon helyeken, ahol a kutatandó személy felbukkanása volt várható, ügynökséggel kellett rendelkezni.

Biztosítani kellett, hogy a körözött személy releváns támogató kapcsolatai operatív technikai ellenőrzés alá kerüljenek (K-ellenőrzés, telefon, figyelés etc.).

A hírszerző osztály és a külföldi felderítést végző szervek feladata volt, hogy adatokat szerezzenek a bedobásra előkészített ellenséges ügynökök átdobásának időpontjáról, várható útjáról⁸⁵, feladatairól, felkeresendő kapcsolatairól. A megszerzett adatokat felhasználásra és intézkedés végett az illetékes körözési és kutató szakosztályok rendelkezésére kellett bocsátani. A felkutató munkában kombinációs játszmákat kellett folytatni az illegalitásban élő

85 ÁBTL-4.1.A-2126/116. számú körözési dosszié. Visneyi Sándort 1956 decemberében fogják el a magyar-osztrák határon. Kihallgatása során részletesen beszámol a nyugatnémet és az amerikai hírszerzés Ausztriában működő szerveinek tevékenységéről, valamint az általa ismert nyugati magyar hírszerzőkről.

kutatott személy előcsalására, a nyugaton élő ellenséges ügynökök hazacsalására⁸⁶ és őrizetbe vételére. A kutatás alatt álló személyek, őrizetbe vétel előtt álló rezidentúrák felszámolásakor minden esetben meg kellett vizsgálni a **visszafordítás**⁸⁷, átszervezés lehetőségét. Törekedni kellett a kutató munka támadólagossá tételére.

Igazolványok alapján történő körözés: gyakran előfordult, hogy illegalitásban élő politikai bűncselekményt elkövető személyek, vagy külföldről beküldött kémek, futárok, hamis, illegális fedőigazolvánnyal mozogtak az országban. A fedőigazolványok és birtokosaik körözését is el lehetett rendelni.

Lakcímfigyelés: azokra a személyekre bocsátották ki, akik különböző okokból kivonták magukat az állambiztonsági szervek ellenőrzése alól, körözésük azonban nem volt szükséges pl. ha egy ügynök az ország másik területére költözött és ezt tartójával nem közölte. Abban az esetben, ha a figyeltetett személy az ország területén bejelentette magát, a kutatást elrendelő szerv értesítést kapott.

Amennyiben a körözött személy felkutatása esetén bebizonyosodott, hogy az ország területéről külföldre szökött, az összes beszerzett adatok alapján összefoglalót, feljegyzést kellett készíteni. Fel kellett tüntetni, hogy a személy melyik országban, hol tartózkodik. A lezárt körözési dossziét a Központi Nyilvántartó Osztályon keresztül meg kellett küldeni a II./3. Osztály vezetőjének, aki az adatok ismerete alapján szükség szerint utasítást adott, hogy szervei - ügynöksége - dolgozzon az illető személy további felderítésén és tartsa ellenőrzés alatt.

86 ÁBTL-3.2.4.- K-1710/1. számú körözési dosszié. Marton Lajos 1956-ig az Országos Légvédelmi és Légierő Parancsnokság repülő főhadnagya, a kiképzési osztály nyilvántartó tisztje volt. 1956. novemberében Franciaországba szökött, ahol a Nancy melletti lágerban a menekültek ügyét intézte. Hazatért menekültek vallomása szerint német hírszerző iskolára került, ezért személyére 1958-ban körözési dossziét (K-831) nyitott a BM II/1. Osztálya. A hazai állambiztonsági szervek hazaárulással, titkos katonai anyagok kivitelével vádolták, valamint azzal, hogy az NSZK hírszerzésnek dolgozik. Az operatív feldolgozás, "K" ellenőrzés célja Marton hazacsalása, majd elfogása volt. 1960-ban volt tisztjárta, "Kenesei" és volt barátnője konspirációjával irányított levelezésbe vonták be, hogy felderítsék feltételezett németországi kémtevékenységét. Ezen felül a BM III/IV. Csoportfőnöksége javaslatot tett arra, hogy a de Gaulle elleni 1962-es merényletet (Petit-Clamart), és abban állítólagos terroristaként feltüntetett Marton Lajos személyét felhasználva bomlasszák a francia és a nyugatnémet kormány közötti viszonyt.

87 ÁBTL-3.2.4.- K-1169 A nagykölkedi születésű honvéd őrmester 1948 júniusában szökött át Ausztriába, ahol beszervezték, s a CIC kiképzőközpontjában kapott felkészítés után futárként Magyarországra küldték, itt azonban jelentkezett a hatóságoknál. Miután kihallgatása során felajánlotta szolgálatait a HM Katonapolitikai Osztálynak, beszervezték (fedőkódja: "H-4") és visszafordították.

Amennyiben a körözött személy aktív ellenséges tevékenységet fejtett ki, a későbbiekben ismerőseivel, rokonaival felvette a kapcsolatot, azokat kémkedésre, vagy más ellenséges tevékenységre próbálta rábírní, vagy az ország területére visszajött, úgy értesítették az illetékes kémelhárító operatív osztályt.

Példa: a jogellenes külföldön tartózkodókkal kapcsolatos adatgyűjtő és kutató munka során fel kellett mérni, hogy a külföldön maradt személy utolsó munkahelyén volt-e TÜK betekintési engedélye, milyen minősített tartalmakat olvashatott el, másolhatott le. Ezt követően valamennyi - a személyes tulajdonságaira, nyelvismeretére, mentális állapotára etc.- begyűjtött információ értékelését követően dönteni kellett arról, hogy távollétében rendelkeznek-e el büntetőeljárást vagy inkább konspiratív körözést, alkalmazzanak-e játszmát vagy kombinációt, tegyenek-e intézkedést mellette határon túli hírszerző pozíció létesítésére.

„Az állam elleni bűncselekményt elkövetők körözésének 1959. évi szabályozása óta az operatív helyzetben, az ellenség Népköztársaságunk ellen irányuló aknamunkájában, taktikájában, módszereiben és káderállományában bekövetkezett változások szükségessé teszik az állambiztonsági körözések újra szabályozását⁸⁸.

Az új normában az állambiztonsági körözés céljaként a szökött; illegalitásba vonult; ismeretlen helyen tartózkodó; a Btk. IX. és X. fejezetébe felvett állam elleni, béke és emberiség elleni, valamint az állambiztonsági szervek hatáskörébe utalt más politikai jellegű bűncselekményt elkövetők, vagy ilyen cselekmény elkövetésére készülő személyek (továbbiakban: állam elleni bűnözők) felkutatása és elfogása. E célból a BM állambiztonsági szervei **konspiratív** vagy **nyílt** körözést rendelhettek el.

A nyílt körözés elsődleges célja a tervezett bűncselekmény megelőzése és megszakítása volt, valamint a körözött személy külföldre jutásának a megakadályozása.

Az állambiztonsági körözések országos szintű irányítását, koordinálását, regisztrálását továbbra is a BM III/II- 8. Osztály; katonai személyek esetében a BM III/IV. Csoportfőnökség hajtotta végre.

88ÁBTL-4.2-10-22/13/1974/4, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 13/1974. számú utasítása

Konspiratív körözést kellett elrendelni:

- az ellenséges hírszerző szervek beosztottja és ügynöke ellen, aki illegálisan, hamis személyi adatokkal, vagy személyét más módon rejtve, a Magyar Népköztársaság területén tartózkodott, vagy külföldről ilyen módon való beküldése volt várható;
- külföldre került olyan személy ellen, aki állam elleni bűncselekmény elkövetésével volt gyanúsítható, vagy ilyen célból hazánk területén élő magyar állampolgárokkal kapcsolatban állt, illetve ennek létesítésére törekedett és visszatérése volt várható;
- állami szervek vezető vagy ezzel egy tekintet alá eső munkakört betöltő beosztottja, a fegyveres erők, fegyveres testületek hivatásos állományú tagja ellen, aki külföldre szökésével, külföldről hazatérés megtagadásával súlyos károkat okozott az országnak, és az ellenség szolgálatában részt vett a MNK, vagy más szocialista ország elleni aknamunkában;
- olyan személy ellen, aki állam elleni büntett gyanúja miatt bizalmas nyomozás alatt állt és illegálisba vonult;
- az állambiztonsági szervek hálózatának árulóvá vált és ismeretlen helyen tartózkodó fontosabb tagjai ellen,
- a társadalomra veszélyes személy ellen, akire az állambiztonsági szervek „F” dossziét nyitottak, de illegálisba vonulásával kivonta magát az ellenőrzés alól;
- a baráti országok állambiztonsági szerveinek ilyen irányú kérésére.

A BM Nyilvántartó Központ 1. Osztálya központosított, név szerinti nyilvántartást vezetett a BM állambiztonsági munkát végző szerveinek hálózatáról, amely magában foglalta a BM III. Főcsoportfőnökség csoportfőnökségei, önálló osztályai, a megyei és budapesti állambiztonsági szervek, a BM Belbiztonsági Osztály, a HÖR Felderítő Osztály, valamint az MNVK/2. Csoportfőnöksége által beszervezett, foglalkoztatott és a kizárt hálózati személyeket, a „figyelőztetett” személyeket és a „meghiúsult” beszervezéseket. Nyilvántartotta a foglalkoztatott, illetve kizárt hálózati személyek közül azokat, akik **árulókká váltak, külföldre szöktek, vagy a hazatérést megtagadták**⁸⁹.

Nem lehetett megsemmisíteni a B- és M-dossziéját azoknak a hálózati személyeknek, akiket politikai büntett elkövetése miatt elítéltek⁹⁰.

89 A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 12/1972. számú parancsa, Szabályzat a BM állambiztonsági szervek hálózatának nyilvántartására, 1972; 8.o.

90 A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 12/1972. számú parancsa, Szabályzat a BM állambiztonsági szervek hálózatának nyilvántartására, 1972; 32.o.

A konspiratív körözést határozattal kellett elrendelni, amely tartalmazta a körözés elrendelésének okát, a körözött személy és ismert kapcsolatainak adatait, megjelenésének várható helyeit, a feltalálását elősegítő egyéb adatokat. A határozatban meg kellett jelölni a körözött személy feltalálása esetén teendő intézkedéseket pl. nyílt vagy konspirált elfogás, operatív érdekek alapján tartózkodási helyének konspiratív ellenőrzése. A körözést elrendelő határozatot a körözött személy 50 db fényképével együtt a III/II-8. Osztályhoz kellett megküldeni, amely kibocsátotta a Körözési Értesítőt, egyben megküldte azt a III.Főcsoportfőnökség I.- IV. csoportfőnökségeinek, a III/3. Osztálynak, a Határőrség Országos Parancsnokság Felderítő Osztályának, valamint a megyei és budapesti rendőrfőkapitányságok állambiztonsági szerveinek. Az Értesítő a körözést kezdeményező szerv megjelölésével a körözési határozatban foglalt adatokat és fényképeket tartalmazta. A konspiratív körözésbe bevont szervek feladata volt, hogy intézkedéseket tegyenek a körözött személy tartózkodási helyének megállapítására; annak érdekében, hogy az elhárítási területükön való megjelenéséről időben értesüljenek; a körözött személy kapcsolatait alapul véve operatív csapdák, játszmák és kombinációk alkalmazásával gyorsítsák meg a körözött személy feltalálását, bűnös tevékenységének felderítését és félbeszakítását. A körözésbe bevont szerveknek a körözött személyre, illetve kapcsolataira vonatkozó minden érdemleges megállapításról és intézkedésről, azok eredményéről, közvetlenül a körözést elrendelő szervet kellett tájékoztatni és fontosabb intézkedéseiket előzetesen velük egyeztetni, összehangolni.

A konspiratív körözés és a mai titkos információ-gyűjtés előfutáraként tekinthetünk a bűnügyi operatív felderítésre, amely mindkét formájában célozta a körözöttek felkutatását (ez a jelenlegi bűnüldözési célú titkos információgyűjtésben is így került szabályozásra, a titkos információ ellenőrzés, valamint a titkos nyomozás keretében is az eljárás feladatai között nevesítve van a körözött felkutatása, elfogása, tartózkodási helyének megállapítása).

A fejlődéstörténetet vizsgálva megállapítható, hogy az állambiztonsági szervek eleinte bűnügyi operatív felderítés keretében hajtották végre a minősített körözést, majd a jogalkotások nyomán változott a terminológia és a bizalmas nyomozás adta meg a tevékenység kereteit. Ezt követően - figyelemmel a téma érzékenységre és a kiemelt érdekre - indokoltnak látta a jogalkotó, hogy a bizalmas nyomozáson belül egy alkategóriába szűkítse le azokat az esetköröket, amikor kizárólagos hatáskörben két felderítő szervet kijelöl a konspiratív körözés folytatására.

Más jellegű ügyekben, a többi bűnüldöző szerv a már meglévő keretek között továbbra is alkalmazta a minősített bűnügyi operatív felderítést, majd a későbbi bizalmas nyomozást - amelyek a mai titkos információgyűjtés ősei -.

A bűnügyi operatív felderítés módjai:

a) **Operatív adatgyűjtés** és ennek speciális fajtái:.. körözött személyek felkutatása⁹¹

b) **Operatív feldolgozás:**

A vonatkozó parancs 7. pontja szerint a bűnügyi operatív felderítés céljai (feladatai) között a k) és l) pontok megjelölték a dolgozat fókuszában álló célszemélyi kört:

k) illegalitásba vonult, megszökött vagy elrejtőzött bűnöző, gyanús körülmények között eltűnt személy felkutatása,

l) veszélyes bűnözők tevékenységének figyelemmel kísérése.

Nyílt körözést kellett elrendelni:

- a büntetőintézetből, előzetes letartóztatásból, vagy őrizetből megszökött állam elleni bűnözők ellen;
- az ellen, aki merénylet, rombolás, a közlekedés biztonságát súlyosan veszélyeztető (pl.: repülőgép eltérítés) bűncselekmény elkövetésére készült és tartózkodási helye ismeretlen;
- fontos munkakörben dolgozó, államtitok, vagy jelentős szolgálati titok birtokában lévő eltűnt személy ellen, aki feltehetően bűncselekmény áldozata lett, vagy azzal volt gyanúsítható, hogy jogellenesen el akarja hagyni az országot;
- a baráti országok állambiztonsági szerveinek ilyen irányú kérésére.

A nyílt körözések elrendelésére és végrehajtására „A Rendőrség Körözési Munkájának Szabályzatában” foglaltak vonatkoztak.

Az állambiztonsági nyílt körözésről - az állambiztonsági szerveknek a körözési munkába való aktív bekapcsolása érdekében a BM III. Főcsoportfőnökség I.- IV. csoportfőnökségeit, valamint a megyei és budapesti rendőr-főkapitányságok állambiztonsági szerveit értesíteni kellett. Az állambiztonsági szervek feladata volt, hogy a nyílt rendőri intézkedések mellett, az operatív eszközök és módszerek célirányos, tervszerű és kombinatív alkalmazásával biztosítsák a körözés eredményességét.

⁹¹ÁBTL-4.2.-10-23/3/1965/5, A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 3/1965. számú parancsa, A rendőrség bűnügyi operatív felderítő munkájának szabályzata

Az állambiztonsági körözést vissza kellett vonni, ha:

- a körözött személyt elfogták, tartózkodási helyét felderítették és bizalmas nyomozás alá vonták, vagy egyéb operatív érdekből a körözés fenntartása indokolatlanná vált;
- a körözött személy meghalt;
- a körözött személy ellenséges tevékenységére utaló adatok valótlannak bizonyultak;
- büntethetőségére kizáró, vagy megszüntető ok merült fel;
- a körözött személy külföldre távozott, ellenőrzött adatok szerint ellenséges tevékenységét beszüntette és beutazása, hazatérése nem volt várható.

Az állam elleni bűnöző körözésének baráti országok területére történő kiterjesztését a BM III/II. Csoportfőnökségen keresztül, a BM Nemzetközi Osztálytól kellett kérni.

A BM Nemzetközi Kapcsolatok Osztályának hatáskörébe tartoztak a belügyi szervek baráti állambiztonsági és rendőri szervekkel történő kapcsolattartásának feladatai, a dolgozat témáját tekintve ezek közül kiemelendő:

- Az együttműködő országokba irányuló információk továbbítása a miniszter jóváhagyásával, az operatív, illetve az egyes ügyekben folyó levelezés, adatközlés az osztályvezető engedélyével történhet.
- A baráti szervekkel folyó összeköttetés biztosítása futár, táviró, szükség esetén távbeszélő útján; személyes kapcsolattartás a baráti szervek budapesti összekötőivel⁹².

4.1.2. A BM HÖR Felderítő Osztály és a BM III. Főcsoportfőnökség kiemelt együttműködési feladatai

Az államhatár fizikai őrzése és jogi védelme mindenkorban prioritás, a szuverenitás biztosításának alapvető eszköze. Különösen nagy hangsúlyt fektettek erre a rendszerváltás előtti szocialista Magyarországon is. Ez a háborút lezáró területi veszteségek (legalább azt a kis megmaradt részt ne sértse senki), a hidegháborús helyzetből adódó rendszeres incidensek, a folyamatos és illegális elvándorlás, az erőszakos kitörési kísérletek visszaszorítása és a Szovjetunió felé történő megfelelés miatt is fontos volt.

⁹² A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 9/1972. számú parancsa, A BM nemzetközi együttműködésének feladatairól, 6-7. pont

Különösen veszélyesként és károsként értékelhetőek a repülőgép-eltérítésekre irányuló szervezkedések, amelyek többnyire déli és nyugati irányban kitörési kísérlettel zárultak.

Bíró József repülő őrnagy, a Kilián György Repülő Műszaki Főiskola oktatója az általa vezetett géppel 1969. aug. 13-án Olaszországba repült. 1969.12.29-én távollétében halálra ítélték, mint hazaárulót⁹³. Zobóki Sándor repülő főhadnagy 1970. ápr. 7-én egy MIG-15-ös géppel Olaszországba szökött gyakorlatozás közben⁹⁴.

Az állam elleni bűncselekmények egy része tipikusan összefüggésben állt az államhatárral, ezért a feladatok felelőseként mind a nemzetbiztonsági szolgálatok, mind a határőrizeti szervek címzettek és kölcsönösen egymásra utaltak voltak a feladatok végrehajtásában. Mindezt jól példázza a vonatkozó normaalkotás, amelyet a belügyi felsővezetők kényszeresen próbáltak az operatív helyzethez igazítani.

A 14/1969. számú miniszteri parancs kötelezően előírta a BM HÖR Felderítő Osztály és a BM III. Főcsoportfőnökség együttműködését, amely alapján a BM határőr-felderítő szervei kötelesek voltak a működési területükre beutazó kapitalista országbeli állampolgárok ellenséges tevékenységét felderíteni és leleplezni; az állambiztonsági szervek által nyilvántartott, politikailag veszélyes elemek operatív ellenőrzésében részt venni; a BM III. Főcsoportfőnökség szerveivel szorosan együttműködve felderíteni és jelezni az állam elleni - *politikai jellegű* - bűncselekmények elkövetésére, az ellenséges tevékenységre utaló adatokat.

A 24/1979. számú belügyminiszteri utasítás alapján a BM III/1. Osztálynak a kihallgatások során birtokába jutó, a határ megközelítését, a járőrök kijátszását lehetővé tevő körülményekről folyamatosan tájékoztatnia kellett a HÖR Felderítő Osztályt.

A két szervezeti egység közötti információ-csere lehetőséget biztosított arra, hogy elemezzék a különböző forrásokból beérkezett információkat (hálózat jelentése, tiltott határátlépőktől lefoglalt iratok pl. a légerek propagandaanyagai, technikai hírszerzés anyagai) a tiltott határátlépések okának, más kapcsolódó bűncselekmények elkövetését lehetővé tevő körülmények feltárásának érdekében. Az elemzések támogatták a megelőzés, megszakítás érdekében teendő intézkedések megválasztását.

E két szerv együttműködése a terrorcselekmények megelőzése kapcsán is meghatározó volt.

93 ÁBTL-4.1.-A-2126/158. számú körözési dosszié

94 ÁBTL-4.1.- A-2126/157. számú körözési dosszié

„Szerveink által eddig elfogott külföldi terroristáknál talált feljegyzések szerint, huzamosabb ideig és tervszerűen tanulmányozták határátkelőhelyeinket és az okmánykezelések módját és szabályait, egyes kapitalista országok budapesti diplomáciai külképviseletének őrzési, védelmi rendszerét és annak áttörési lehetőségét⁹⁵.

A BM II/II-8. Osztály feladata volt a forgalom-ellenőrző pontok szakirányítása, a határállomásokon végzett operatív munka és operatív akciók sikeres végrehajtásának támogatása, ugyanakkor a konkrét operatív munka szempontjából a megyei rendőr-főkapitányságok szervei közötti együttműködés volt napi szintű.

A helyi és területi együttműködés céljából a határőr felderítő alosztály vezetője és a megyei rendőr-főkapitány állambiztonsági helyettese közös együttműködési tervet készített, amelyben megfogalmazták a konkrét feladatokat, hírigényeket a kémelhárítással, a belső reakció elleni elhárítással kapcsolatban. A titkos, nyomozati, operatív módszerek mellett támaszkodtak az igazgatásrendészeti szervekre is, leginkább az útlevélszervekre és a KEO-szervekre. A velük történő együttműködés nélkülözhetetlen volt a bűnüldözés és állambiztonság területén, ugyanis minden eszközzel meg kellett akadályozni, hogy a célszemélyek, bűnelkövetők a felelősségre vonás elől kibújjanak azzal, hogy illegálisan elhagyják az ország területét.

A felderítések, bizalmas nyomozások eredményeként preventív intézkedésekre is javaslatot tehettek a belügyi szervek annak érdekében, hogy a bűncselekmények számát, ezzel járulékosan a felderítések és körözések számát is mérsékeljék, ezek voltak az ún. felderítés által kezdeményezett büntetőeljáráson kívüli megelőző intézkedések⁹⁶.

E körbe tartozott a rendőrségi felügyelet alá helyezés; a beutazási engedély megtagadása; a kitiltás; a kiutazásból történő kizárás; a tartózkodási engedély megvonása; a kiutasítás; a szabálysértési eljárás kezdeményezése; a szignalizáció; a rendőrhatalósági figyelmeztetés; a nevelő jellegű beszélgetés; az ún. határsávi tartózkodási, a határ vízi közlekedési, a határ vízi és a halászati-horgászati engedély megvonása⁹⁷.

95 ÁBTL-4.1.-A-3168/3/9, Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek, 3. kötet, BM könyvkiadó, 1988

96 ÁBTL-4.1.-A-3168/1/224, Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek 1. kötet, BM könyvkiadó, 1984

97 A felderítő szervek büntetőeljáráson kívüli megelőző intézkedéseit a Határőrség Országos Parancsnokának 4/1975. számú utasítása, valamint az 5/1977. számú intézkedése szabályozta.

Ezekkel az intézkedésekkel az államhatár biztonságát oly módon igyekeztek megerősíteni, hogy azokat a magyar és külföldi személyeket, akik egyszerű jelenlétükkel is veszélyesek voltak a határőrizetre mind jogilag⁹⁸, mind fizikailag megpróbálták távol tartani.

Az állambiztonsági szervek feladatai a tiltott határátlépés és a hazatérés megtagadása büntettekkel összefüggő operatív és vizsgálati eljárás során: A 023/1967. számú belügyminiszteri parancsban foglalt feladatok, a tiltott határátlépés és a hazatérés megtagadása büntettek hatékonyabb megelőzése, felderítése és megakadályozása érdekében a BM III. Főcsoportfőnökség központi és megyei szerveinek vezetőit az alábbiak végrehajtására utasította:

1. A tiltott határátlépés előkészületére utaló bejelentéseket, adatokat, jelzéseket **a forrás megjelölésével, az információ megbízhatóságának minősítésével** általában a lakhely szerint illetékes rendőr-főkapitányság politikai osztályának kellett megküldeni.

Közvetlenül a BM III/II- 5. Osztálynak kellett megküldeni:

a) ha az elkövető (elkövetéssel gyanúsítható) személy az állam biztonságát veszélyeztető, vagy egyéb politikai jellegű büntettet követett el, illetve annak megvalósítását tervezte, vagy jelentősebb állami, társadalmi funkciót töltött be, fontosabb államtitok, szolgálati titok birtokában volt⁹⁹;

b) három vagy több személy által együttesen, vagy fegyveresen, illetve légi járművek, esetleg más közlekedési eszköznek jogellenes külföldre vitele útján tervezik a tiltott határátlépést.

A tiltott határátlépésekkel, hazatérés megtagadásokkal és úti okmányokkal való egyéb visszaélések megelőzésével és felderítésével kapcsolatos rendőri feladatok: A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 23/1967. számú parancsa elrendelte, hogy a BM szerveinek hatékonyabb és összehangoltabb intézkedéseket kell foganatosítani a tiltott határátlépések, hazatérés megtagadások, úti okmányokkal történő egyéb visszaélések megelőzésére, felderítésére és az elkövetők felelősségre vonására¹⁰⁰.

98 3. számú melléklet, A vízumkiadással kapcsolatos tiltó és korlátozó rendelkezések

99 ÁBTL-4.2.-10-21/23/1967/11, A 23/1967. számú belügyminiszteri parancs I. számú végrehajtási utasítása

100 ÁBTL-4.2.-10-21/23/1967/17, A 23/1967. számú belügyminiszteri parancs II. számú végrehajtási utasítása tiltott határátlépés és a hasonló jellegű bűncselekmények ügyében a felderítő és megelőző intézkedésekről, illetve a nyomozások elrendeléséről

A tiltott határátlépéssel hasonló jellegű bűncselekményeknek kellett tekinteni:¹⁰¹

- a) a jogszabály kijátszásával való külföldön maradás büntettét
- b) szolgálattal (hivatalos megbízatással) visszaélve külföldön maradás büntettét
- c) fegyveresen, csoportosan elkövetett tiltott határátlépés büntettét
- d) légi járművel elkövetett tiltott határátlépés büntettét
- e) tiltott határátlépés előkészületének büntettét és vétségét
- f) tiltott határátlépés, jogszabály kijátszásával külföldön maradás vétségét
- g) az embercsempészás büntettét
- h) tiltott határátlépés, embercsempészás, külföldre szökés feljelentése elmulasztásának vétségét
- i) külföldre szökés büntettét
- j) külföldre szökés előkészületének büntettét

Az állambiztonsági intézkedést igénylő értesüléseket a BM III/II-8. Osztálynak kell soron kívül meg kellett küldeni, ha a keletkezett információk alapján:

- a tiltott határátlépést fegyveresen, csoportosan, légi jármű külföldre vitelével, vagy a határon való erőszakos kitöréssel szándékoztak elkövetni;
- a bűncselekményt államtitok, illetve fontosabb szolgálati titok birtokában levő, vagy jelentősebb közéleti funkciót betöltő, illetve olyan személy tervezte elkövetni, akinek külföldön maradása a Magyar Népköztársaság érdekeit jelentősen sértette volna;
- a bűncselekményt baráti szocialista országok állampolgárai szándékoztak megvalósítani.

A Magyar Néphadsereg, vagy a BM Határőrség állományába tartozókra, illetve a velük közös háztartásban élő hozzátartozókra vonatkozó információkról a BM III/IV. Csoportfőnökséget, a Belügyminisztérium - a BM Határőrség kivételével - vagy az IM Büntetés-végrehajtási Országos Parancsnokság állományába, valamint a velük közös háztartásban élő hozzátartozókra vonatkozóakról pedig a BM Belbiztonsági Osztályt is értesíteni kellett.

A katonai büntetőeljárás hatálya alá tartozók elfogásáról a BM Határőrség Felderítő Osztályát, továbbá a BM III/IV. Csoportfőnökség ügyeletét és a BM III/1. Osztályt is értesíteni kellett. A Belügyminisztérium - a BM Határőrség kivételével - és az IM Büntetés-végrehajtási Országos Parancsnokság állományába tartozók elfogásáról a BM Belbiztonsági Osztályt is értesíteni kellett.

101ÁBTL-4.2.-10-21/24/1979 /I, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 24/1979. számú utasítása

A jogszabály kijátszásával vagy a szolgálattal (hivatalos megbízatással) visszaélve külföldön maradó személyek ügyében büntetőeljárást kellett kezdeményezni, amennyiben a cselekményük jelentősen sértette a Magyar Népköztársaság érdekeit. E büntettek alapos gyanúja miatt büntetőeljárást rendeltek el azok ügyében, akik cselekményük elkövetésekor államtitok birtokában voltak, vagy akik külföldi tartózkodásuk idején a Magyar Népköztársasággal szemben ellenséges magatartást tanúsítottak, illetve külföldi szervezeteknek, sajtónak, rádiónak, vagy más propaganda szerveknek ilyen jellegű nyilatkozatot tettek.

4.1.3. A konspiratív körözés erői, módszerei, eszközei az állambiztonsági munkában

A konspiratív körözés során alkalmazható alábbi nyílt és operatív erők, eszközök, módszerek tekintetében azért jelenthető ki, hogy összetettek és kombináltan alkalmazandók, mert többségük nem alkalmazható önállóan, hanem egyik a másikra épül, azt kiegészíti, támogatja, biztosítja, ellenőrzi.

A belügyminiszter-helyettes 3/1965. számú parancsa, majd a 17/1971. számú belügyminiszteri parancs rendelkezett a titkos operatív technikai rendszabályok alkalmazásáról, az erőkről, módszerekről és alkalmazási lehetőségükről.

Az alábbiakban csak a felsorolás szintjén ismertetem ezeket, nem célom a definiálás, ugyanakkor a körözöttek felkutatását leginkább segítő rendszabályokat, módszereket, eszközöket, erőket hangsúlyosabban jelenítem meg.

Az erők esetében különbséget teszek humánerő és szolgálati vagy egyéb állatok alkalmazása tekintetében.

Az állomány tagjai: nyílt és operatív állomány, SZT állomány, rendőri kilétét leplező nyomozó, fedett nyomozó, kihelyezett munkatárs - ők a munkafolyamatokat munkaköri leírás alapján teljesítik.

Szakértők, szaktanácsadók, tolmácsok: ők lehetnek az állomány tagjai is (1996-tól tipikusan a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál) és ún. külső szervek szakértői vagy civil személyek. A belügyminiszter 12/1982. számú parancsa engedélyezte ezen erők bevonását a minősített eljárásokba az operatív munka eredményességének előmozdítása érdekében.

Együttműködési formákban kontaktpartnerek, kapcsolattartásra kijelölt munkatársak: horizontálisan a magyar belügyi és államigazgatási szervekkel; a szocialista országok állambiztonsági szerveivel; nemzetközi szervezettel (lásd Interpol); szakhatóságok munkatársai.

Az állampolgárok: erkölcsi, állampolgári kötelesség alapján vagy bosszúból (egyirányú pl. névtelen bejelentők, kétirányú pl. jogkövető állampolgárokkal történő kommunikáció vagy elfogásban, üldözés során nyújtott segítség), nyomravezetői jutalomban érdekeltek – itt megjelenik az anyagi motiváció.

A hálózat, hálózati személyek, a beszervezett humánerők: speciálisan körözési vonalra szervezett ügynökök, tanulmányozott személyek, alkalmi vagy eseti adatszolgáltatók, informátorok, bizalmi személyek, titkos munkatársak, fogda- és börtönügynökök, operatív kapcsolatok, hivatalos és társadalmi kapcsolatok, rezidens, F-objektumkezelő (előzőleg T és K lakás kezelője), titkosan együttműködő személy pl. titkosan kihallgatott - akik együttműködési megállapodás alapján esetileg vagy tartósan, vonalas elven, vagy egy-egy konkrét ügyben a titoktartást vállalva segítenek.

Szolgálatban alkalmazható kiképzett, idomított **állatok:** kereső kutya, futár kutya, ló pl. csapaterőben, terepkutatásban és futártevékenységben, galamb és vándorsólyom pl. futártevékenységben és légi felderítésben.

Nyílt adatgyűjtés, OSINT: a nyugati rádióadások, híradások, írott sajtó figyelése; a nemzetközi szervezetek publikációi és adatbázisai.

Adatkérések pl. határregisztráció, bankszámlaforgalom, szálláshelyek adatai.

Konspirált/leplezett megtekintés: a figyelési vagy elfogási munkát megelőző terepszemle, a környezet feltérképezése. Annak felmérése, hogy kik és mely tényezők veszélyeztethetik a művelet sikerét, hol lehet menekülni, kitörni, hova állítsuk fel a figyelőket és elfogókat. Célszerű fedőokirattal és valamely foglalkozásra utaló öltözetben bejárni a lakókörnyezet pl. kéményseprő, gázmű, posta - és ehhez a megfelelő formaruházat viselése -.

Konspirált/leplezett meghallgatás: a körözött személyre vonatkozó információk meghallgatása az adatközlőtől oly módon, hogy az ne következtesen a valódi célunkra és kilétünkre. Ehhez célszerű volt legenda vagy ürügy alkalmazása és fedőokirat felhasználása.

Titkos kihallgatás¹⁰²: amennyiben a konspirált meghallgatás során a körözési előadó megbízhatónak és alkalmasnak értékelte a megszólítottat, úgy titoktartási nyilatkozat aláírása mellett részletesen meghallgatja az adatközlőt és arról jegyzőkönyvet vesz fel.

Legenda: a külső konspiráció eszköze, előre kidolgozott, részben a valóságra épülő, hihető és részben visszaellenőrizhető fedőtörténet.

Ürügy: valós okra, történésre vagy kifogásra hivatkozással, az eredeti cél leplezésével történő kommunikáció kialakítása.

Puhatolás: leplezett és spontánnak tűnő módon, a valódi cél konspirálása mellett folytatott információszerzés, pl. ürügy vagy legenda alkalmazásával gyűjtünk információt a körözött vélelmezett tartózkodása helye közelében élőkől, nem fogalmazunk meg szakmai kifejezéseket tartalmazó direkt kérdéseket.

A **dezinformáció** a „félrevezetés aktusa”, álhírek tudatos terjesztése. A dezinformálás lehet egyszeri vagy megismétlődő folyamat - valótlan, vagy részben igaz ugyanakkor nem teljes vagy megkésett - információk eljuttatása a célszemély vagy körözött irányába. A hálózati operatív játszmában azok az információk, adatok alkalmazhatók, amelyek közvetlenül a félrevezetést szolgálják, amelyek segítségével az operatív erő a célszemély, az ellenség bizalmába tud férközni. Amennyiben sikerült felkutatni a körözöttet pl. ellenséges szándékú, kémgyanus személyt, úgy taktikai okból elhalasztják az elfogását annak érdekében, hogy a dezinformációt célba lehessen juttatni általa a megbízói felé. Általában a dezinformációt „az ellenséges szerv már felderített, de speciális célból szabadon hagyott ügynökei részére állítják össze”¹⁰³. A dezinformáció egyoldalú befolyásolás, hiányos, zavarkeltésre alkalmas információk eljuttatása a célszemélyhez vagy annak bizalmi környezetébe (család, ügyvéd, volt rabtárs) szóban vagy írásban akár humánforrás által vagy média útján.

102 ÁBTL-4.2.10-23/3/1965, A 3/1965. évi belügyminiszter-helyettesi parancs alapján lehetséges volt utólag feljegyzés vagy jelentés készítésével dokumentálni a titkos kihallgatást.

103 ÁBTL-4.1.-A-3168/5/91 Állambiztonsági szolgálati ismeretek (elhárítási ismeretek) 5. kötet, BM könyvkiadó, 1984

Demonstratív intézkedés formájában is megjelenhet pl. megtévesztő eljárási cselekmények, látványos akciók a rejtekhelye közelében. Levélben, postaládába bedobott fotó, rajz útján is lehetséges, a cél, hogy „átmenjen az üzenetet”, ami cselekvésre készíteti pl. előjön, ír, telefonál, utazik, felkeres, kapcsolatba lép, elrejt, abbahagy.

A **csapda**, amely lehet vegyszeres, nyom, jármű, fotó, video, akusztikus, tárgycsapda, pénzcsapda, operatív csapda.

Az **operatív csapda** célja a hatáskörbe tartozó bűncselekmények dokumentálása, az elkövetők kilétének megállapítása és leleplezése, az elkövetés módjának tanulmányozása, valamint a jogi erejű bizonyítékok biztosítása. Az állambiztonsági szervek előzetes ellenőrző és bizalmas nyomozó munkájának szabályzata sorolta be az állambiztonsági operatív munka eszköztárába. Az operatív csapda szervezése során legfontosabb előkészítő feladat az információ célba juttatása, azaz a kijátszott információ biztosítja a csapda eredményességét azáltal, hogy felkelti a célszemély érdeklődését.

A körözési tevékenység során is alkalmazható volt, ha „*az ismeretlen helyen tartózkodó, konspirált körözés alatt álló személyt kellett elfogni vagy tartózkodási helyét megállapítani*¹⁰⁴.” Ennek megfelelően olyan helyen és időben kellett alkalmazni, ahol és amikor a körözött személy megjelenésére és akár ellenséges tevékenységére, bedobására megalapozottan számítani lehetett. Az állambiztonsági operatív munkában a **hír- vagy dezinformációs, személy- vagy tárgyzonosító, helyszíni és rádiós csapdát** alkalmazták.

Rádiós csapda alkalmazására csak rendkívüli viszonyok között pl. az 1956-os forradalom alatt került sor. Az ellenséges rádiósügynök konspirált elfogása és visszafordítása nemcsak a dezinformálást tette lehetővé, hanem az összekötő, a futár területre történő becsalását is. Hasonló eljárást kellett követni a diverziós-felderítő alakulatok felszámolása során is.

Az egység parancsnokát és a rádióst fogságba ejtve rádiósjátzmát lehetett kialakítani, amely eredményeként - az állambiztonsági szerv által előkészített helyre és időpontra - erősítést, újabb alakulat bedobását lehetett kérni¹⁰⁵.

Operatív játszma esetén a hálózati személyen keresztül direkt információkat juttatnak el a körözöthöz, amellyel arra készíthető, hogy megszakítsa ellenséges tevékenységét. Halasztott realizálásként is értékelhető a folyamat.

104 ÁBTL-4.1.-A-3168/5/102 Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek 5. kötet, BM könyvkiadó, 1986

105 ÁBTL-4.1.-A-3168/5/113 Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek 5. kötet, BM könyvkiadó, 1986

Operatív kombináció kialakítása akkor célszerű, ha a hálózati személy olyan pozícióba tud kerülni a körözött személlyel, hogy általa lépésre kényszeríthető, rejtkehelyéről előcsalható. Ehhez fel kell mérni emocionális kapcsolatait, betegségeit, szenvedélyeit – és ehhez mérten megválasztani azt a személyt, aki hazacsalja pl. feleség, orvos, gyermek.

Akció, realizálás: az alapügy céljának részben vagy teljességében történő megvalósítása, pl. elfogás, büntetőeljárás kezdeményezése, elfogató parancs hatálya alatt álló személy tartózkodási helyének megállapítása. Nyílt vagy operatív intézkedések sorozata a szökevény elfogása érdekében.

Titkos kutatás: a körözött ismert lakhelyeire, munkahelyeire, járművébe konspiráltan bejutva ott titokban olyan tárgyak, iratok, feljegyzések keresése, amelyek rejtkehelyére, távozásának okára és úti céljára utalnak pl. széf kulcsa, szét tépelt vagy szemétkébe dobott külföldről érkezett levél, térkép jelölésekkel, külföldi hotel prospektusa, nemzetközi járatra menetjegy vásárlása vagy hotel foglalása, valutaváltás; olyan fénymásolt iratok vagy jegyzetek, amelyeket magával kíván vinni és ezekért visszatérése várható.

Helyiségellenőrzés, szobalehallgatás céljából technikai adatgyűjtő és rögzítő eszközök elhelyezése, továbbá gépjárműben hang- és képrögzítő eszközök telepítése.

Megfigyelés: élő erővel a hivatásos figyelők végzik, akik ezt a tevékenységüket technikai eszközökkel pl. kamerák, fényképezőgépek, drón, műhold segítségével kiegészíthetik. Mind a körözött személy, mind releváns kapcsolatai megfigyelhetők. Létezik külső, belső, állópontos, mozgó, területbiztosító, kapcsolatmegállapító, blokkoló, nyílt, leplezett, konspirált, preventív etc. figyelés. Személyt, útvonalat, járművet, tárgyi postaládát, széfet, eseményt egyaránt lehetséges megfigyelni a fenti módok valamelyikén.

Technikai hírszerzés, adatgyűjtés eszközökkel, operatív technikai rendszabályok: Rádióforgalmazás ellenőrzése, telefonon és távbeszélőn, távíron történő forgalmazás ellenőrzése, egyéb műszaki berendezésen és hálózaton történő kommunikáció ellenőrzése mind a körözöttre, mind segítő kapcsolataira alkalmazható.

Rendszabálynak kell minősíteni azokat a titkos operatív technikai eszközöket, melyek folyamatosan vagy időszakosan biztosítják a konspirált lehallgatást, fényképezést, vizuális ellenőrzést.

A Belügyminisztérium állambiztonsági és bűnügyi operatív szervei¹⁰⁶:

3/a rendszabály (telefonlehallgatás),

3/e rendszabály (szobalehallgatás)

3/r rendszabály (rejtett fotó, optika, tv)

alkalmazására voltak jogosultak.

K-ellenőrzés: a körözöttnek és rokoni kapcsolatainak postai levelezéseit és csomagjait konspiráltan ellenőriztetjük. Írásképe, előzményi partnerlevelezések és neve alapján is ellenőrzés alá vonjuk, amennyiben álnéven levelezne, akkor is felismerhető legyen.

Határfigyelőztetés, rejtett figyelőztetés: az utazási szokásokat, az ellenőrzött kapcsolatait – a vele utazókat, a favorizált útvonalakat és desztinációkat, továbbá a periódusokat és a választott napszakokat pl. váltás előtt a határon, a célszemély és társai által használt járműveket lehet felmérni. A figyelőztetett személy vagy jármű be és kilépéséről történő értesítést lehet kérni, valamint a tárgyban intézkedés foganatosítását is a határátléptetést végző állománytól.

A nyílt és operatív nyilvántartások (ezek száma mára meghaladja a százat): kriminalisztikai, veszélyes bűnözők, 2-es adatlap nyilvántartás¹⁰⁷ (minden terhelő adatot, személyleírást tartalmazott a körözöttről), értékesítési nyilvántartás (pl. BÁV, Óra-ékszer, zálogházak), modus operandi, daktiloszkópiái és egyéb biometrikus, GPR A, B, D, E, F, J, K, S; KAR, KIR, TIAR, gépjármű, lakcím, ingatlan etc.

Környezettanulmány, speciális környezettanulmány, konspirált környezettanulmány: múltbéli és jelenlegi életvitelre, anyagi helyzetre és kapcsolatrendszerre, személyiségjegyekre, magatartásra és érdeklődési körre leplezetten végzett adatgyűjtő tevékenység a lakó- és munkahelyi környezetben.

Konspirált adatkérés: minősített a bekérdezés valamely adattárba vagy szolgáltató nyilvántartásába pl. posta, telefontársaság annak érdekében, hogy az operatív ügy tényét is konspirálják és a konkrét lekérdezést is.

106 ÁBTL-4.2-10-21/17/1971/4, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 17/1971. számú parancsa, A titkos operatív technikai rendszabályok alkalmazásáról

107 ÁBTL-4.1.-A-4187/1973/3/46, A bűnügyi operatív eszközök és módszerek alkalmazása a körözött személyek felkutatása, elfogása során, BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, 1973

Krimináltechnikai eszközök: olyan műszaki, elektronikai, technikai berendezések és eszközök, amellyel dokumentálni lehet a releváns eseményeket, műveleti munkát pl. fényképezőgép, hangpuska, periszkóp, hajszaoptika.

Speciális (akció) gépjármű: a megfigyelés vagy akció során, az abban résztvevő állományt biztosító, technikával is ellátott civil jellegű, általában nagy teljesítményű jármű, amely alkalmas a művelet céljának leplezésére és az állomány védelmére.

Vádalku: a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülése, büntetendő tettéért cserében a gyanúsított, vádlott súlyosabb bűncselekményekről és veszélyesebb bűnözőkről, toplistás körözöttekről ad hiteles, ellenőrizhető információt, amely realizálható.

Titkos őrizetbe vétel: ez egy színlelt aktus volt, amelyet a munkahely vagy a családtagok előtt eljátszottak a felderítő szervek annak érdekében, hogy kivonják a tanulmányozott személyt a környezetéből. Pl. végrehajtották a bevonását, de kifelé azt a látszatot keltették, hogy azért hívják be a rendőrségre, hogy bemutassa a katonakönyvét - utóbbiról igazolást adtak neki, hogy ezzel munkahelyén legalizálja távolmaradását -.

Információvásárlás: valaki a saját vagy mástól hallott információjával kereskedik oly módon, hogy felkeresi a felderítő szervet, üzen, quasi bejelentkezik az információval és annak hasznosulása esetén az előzetes együttműködési megállapodás alapján anyagi ellenszolgáltatást kap. Ez esetben a felderítő szerv lehet nem is tud a bűncselekményről, az elkövetőről, az eseményről pl. körözött hazatérése lakodalomra; börtönből történő szökés előkészítése, hanem azt az információvásárlás szolgáltatója jelzi először, amelyért maga a forrás kér bizonyos összeget.

Díjkitűzés: van egy megtörtént helyzet, amiről a hatóság tudomással bír és ennek megoldásához a lakosság segítségét kéri nyilvános felhívásban, pl. a médiában. **A nyílt módon, bárki számára kilátásba helyezett összeget** a kézre kerítésért, nyomravezető információért cserében megkapja az a személy, aki a megfelelő, jó, aktuális információt eljuttatja az eljáró szervhez. Ezáltal válik jogosulttá a kitűzött pénzjutalomra, pl. egy körözött személy tartózkodási helyét elmondja a hivatalnak, felderítő szervnek.

Fedőokirat: személyazonosságot, képzettséget, tulajdont etc. igazoló olyan fiktív adatot tartalmazó eredeti irat, amelyet a kibocsátó hatóság valósággal nyilvántartásba vesz. Ezáltal sem nem hamis, sem nem hamisított. Példa: a valódi felhasználójának az eredeti fotóját tartalmazza, születési időként a valósághoz közelítő dátumot, ugyanakkor a vezetéknév, a születési hely, cím, anyja neve nem egyezők.

Fedővállalkozás¹⁰⁸, **fedőintézmény:** olyan fantomcég, amely a műveleti munkavégzéshez hátteret biztosít, azt a látszatot keltve, hogy ténylegesen működő vállalkozás.

V. A Rendőrség, a NAV és a nemzetbiztonsági szolgálatok napjainkban aktuális feladatai a körözéshez kapcsolódóan

A Rendőrség külön törvény, az Európai Unió kötelező jogi aktusa vagy nemzetközi szerződés alapján együttműködik a külföldi és a nemzetközi rendvédelmi szervekkel, fellép a nemzetközi bűnözés ellen. Határrendészeti, bűnüldözési és bűnmegelőzési célból **a nemzetbiztonsági szolgálatokkal együttműködve külföldön felderítő tevékenységet végezhet**, amely során információkat gyűjt **az államhatár rendjét veszélyeztető cselekmények**, valamint a **terrorizmussal** összefüggő cselekmények felderítése és a tömeges méretű **migráció** kezeléséhez szükséges intézkedések végrehajtása érdekében.

Az Rtv. 2/A. § alapján a hatáskörrel rendelkező **nemzetbiztonsági szolgálat jár el** az alábbi bűncselekmények esetében a büntetőeljárás megindításáig:

- a 2013. június 30-ig hatályban volt Büntető Törvénykönyv (1978. évi IV. törvény) szerinti **állam elleni bűncselekmények, az emberiség elleni bűncselekmények, továbbá a külföldre szökés, a zendülés és a harckészültség veszélyeztetése;**
- a 2012. évi C. törvény (jelenleg hatályos Btk.) szerinti **emberiesség elleni bűncselekmények, a háborús bűncselekmények, az állam elleni bűncselekmények, továbbá a külföldre szökés, a zendülés és a készenlét fokozásának veszélyeztetése.**

108 ÁBTL-3.2.10-A-145/1 és 145/2. dosszié. A dossziét a BM III/I-7. Osztály nyitotta. Az emigráció megfigyelése céljából (Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Német Szövetségi Köztársaság relációban) hozott létre a hírszerzés egy fedőszervet, amely a Nemzeti Színház felépítéséhez gyűjtött volna adományokat a külföldön élő magyarokról

A rendőr a további intézkedés megtétele céljából elfogja és az illetékes hatóság elé állítja azt¹⁰⁹

- aki ellen elfogatóparancsot, nemzetközi elfogatóparancsot, illetve európai elfogatóparancsot adtak ki;
- akinek őrizetét, letartóztatását, előzetes kényszergyógykezelését, illetve elmeállapotának megfigyelését rendelték el;
- aki az őrizet, a letartóztatás, az ideiglenes kiadatási letartóztatás, a kiadatási letartóztatás, az ideiglenes átadási letartóztatás, az átadási letartóztatás, az ideiglenes végrehajtási letartóztatás, a szabadságvesztés vagy az elzárás végrehajtása során megszökött, vagy a fogvatartás helyéről engedéllyel eltávozva oda nem tért vissza, az olyan bűnügyi felügyelet szabályait, amelynek során a bíróság a terhelt számára előírta, hogy meghatározott területet, lakást, egyéb helyiséget, intézményt vagy ahhoz tartozó bekerített helyet engedély nélkül nem hagyhat el, valamint a távoltartás szabályait megszegte, illetve, aki az előzetes kényszergyógykezelés, az elmeállapotának megfigyelése, a kényszergyógykezelés vagy a javítóintézeti nevelés alól magát kivonta;
- akinek előállítását külön törvényben meghatározott feltételek alapján elrendelik;
- aki az ország területén jogellenesen tartózkodik;
- akinek a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (Bv. tv.) 38. § (5) bekezdése alapján büntetés-végrehajtási őrizete szükséges.

A rendőr a hatóság vagy az illetékes szerv elé állíthatja azt,

- aki a rendőr felszólítására nem tudja magát hitelt érdemlően igazolni, vagy az igazolást megtagadja;
- aki a szülői felügyelet vagy a gyámság, valamint a nevelőszülőnél vagy gyermekotthonban történő elhelyezésének hatálya alól engedély nélkül kivonja magát, és azt a gyermeket, akinek a felkutatását és előállítását gyermek átadására irányuló bírósági végrehajtás során rendelték el;
- akit a Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett figyelmeztető jelzés alapján védelem alá kell helyezni. Nemzetközi szerződés rendelkezése alapján elfogott, illetőleg előállított külföldi személy személyi szabadsága legfeljebb az abban meghatározott időtartamig korlátozható.

109 A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 33. §

A rendőrség a rejtőzködő vagy szökésben lévő elkövető elfogásának elősegítése, eltűnt személy megtalálásának érdekében a nyomozás eredményességét, illetőleg a szükséges rendőri intézkedést közvetlenül elősegítő személy részére előzetesen és nyilvánosan díjat tűzhet ki.

A rendőrök csapaterőben alkalmazhatók:

- az alkotmányos rend erőszakos megváltoztatása, a lázadás, illetve a rombolás bűncselekmények elkövetése esetén;
- súlyos bűncselekményt elkövető, szökésben lévő fegyveres személy felkutatására, elfogására;
- terrorcselekmény felszámolására, a túsok kiszabadítására;
- eltűnt személy vagy tárgy felkutatására.

A nyilvános események, rendezvények megfigyelésének célja a bűnügyi szempontból releváns személyek felderítése; kilétük, kapcsolataik megállapítása; magatartásuk figyelemmel kísérése; körözött személyek felkutatása.

Kiemelendő, hogy a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda (és jogelődjei) - mint a nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelemre kijelölt magyar bűnügyi csúcshivatal - célkörözési egységet működtet, amely tagja az Európai Célkörözési Hálózatnak (ENFAST¹¹⁰). A célkörözés részben megfeleltethető a bizalmas nyomozás keretében végzett konspiratív körözésnek.

VI. Átmenet az új jogrendszerbe, a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai

A rendszerváltás időszaka évekig elhúzódó demokratizálódási folyamat része. Az első szabad választásokat követően 1989-ben új Alkotmánya lett az országnak, majd valamennyi ágazatban megkezdődtek az átvilágítási, szervezési és jogalkotási procedúrák. Az állambiztonsági tevékenység jogi alapját az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet képezte egészen az ún. Duna-gate ügyig, amelyet az SZDSZ és a FIDESZ képviselői kezdeményeztek a Fővárosi Főügyészségen hivatali visszaélés miatt,

¹¹⁰ European Network on Fugitive Active Search Teams.

1990. január 5-én. Az Országgyűlés soron kívüli reakciója volt az 1990. évi X. törvény - a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról - elfogadása 1990. január 25-én. Az 1990. évi X. törvény mind a nemzetbiztonsági szolgálatokat, mind a rendőrség bünyügyi szerveit felhatalmazta a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazására, egyben mindenki felé transzparenssé tette a felderítő munkát azzal, hogy nevesítette és taxatív felsorolta a szolgálatokat, a hatáskörös bűncselekményeket, valamint a különleges eszközöket és módszereket. Az eddig konspirált eszközök és módszerek így „kikerültek a köztudatba”, különösen azért is, mert ezeket a titkos információgyűjtésre jogosult szerveket kijelölő és felhatalmazó szakágazati jogszabályokba¹¹¹ - kiemelendő az Rtv. és az Nbtv; - is átemelte a jogalkotó.

A titkos információgyűjtés 1994-től felfogható a bizalmas nyomozás és az operatív felderítés rendszerváltás utáni kategóriájaként. Olyan, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogok korlátozásával járó különleges, műveleti tevékenység, amelyet a rendőrség, a határőrség, a vám- és pénzügyőrség, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatok az érintett tudta nélkül végeznek.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény szabályozta hazánkban először átfogó, kódex jelleggel a nemzetbiztonsági tevékenység alapvető garanciális elemeit és szervezeti kereteit¹¹². Magyarország jelenlegi nemzetbiztonsági szolgáatai: az Információs Hivatal, az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, a Nemzeti Információs Központ (a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok), valamint a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat.

A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai¹¹³:

Az Információs Hivatal feladatai¹¹⁴ közül a dolgozat témáját érintheti: felderíti a Magyarország függetlenségét, politikai, gazdasági vagy más fontos érdekét sértő vagy veszélyeztető külföldi titkosszolgálati törekvéseket és tevékenységet; információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető, külföldi szervezett bűnözésről, különösen a

111Az 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről, az 1995. évi C. törvény a vámjogról, a vámeljárásról, valamint a vámigazgatásról, az 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról, az 1997. évi XXXII. törvény a határőrizetről és a Határőrségről, a 18/1994. évi BM rendelet a különleges eszközök és módszerek engedélyezésével, igénybevitelével kapcsolatos szabályokról.

112 Dr. Dezső Lajos, dr. Hajas Gábor: A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jogszabályok, Kommentár a gyakorlat számára

113 Nbtv. 1995. évi CXXV. törvény, a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai 4-9. §

114 Nbtv, 4. §

terrorszervezetekről, a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelemről, a tömegpusztító fegyverek és alkotóelemeik, illetve az előállításukhoz szükséges anyagok és eszközök jogellenes nemzetközi forgalmáról; felderíti az ország gazdasága biztonságának és pénzügyi helyzetének veszélyeztetésére irányuló külföldi szándékokat és cselekményeket; közreműködik a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalmának felderítésében és megelőzésében; ellátja a kormányzati tevékenység szempontjából fontos, külföldön lévő magyar szervek (intézmények) és létesítmények biztonsági védelmét.

Az Alkotmányvédelmi Hivatal feladatai¹¹⁵ közül a dolgozat témáját érintheti: felderíti és elhárítja a Magyarország függetlenségét, politikai, gazdasági, védelmi vagy más fontos érdekét sértő vagy veszélyeztető külföldi titkosszolgálati törekvéseket és tevékenységet; felderíti és elhárítja Magyarország törvényes rendjének törvénytelen eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvéseket; felderíti és elhárítja a Magyarország gazdasági, tudományos-technikai, pénzügyi biztonságát veszélyeztető leplezett törekvéseket, valamint a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelmet; ellátja a központi államhatalmi és kormányzati tevékenység szempontjából fontos szervek (intézmények) és létesítmények biztonsági védelmét; végzi a letelepedett jogállást igazoló okmányt kérelmező, továbbá a menekültkénti elismerését kérő, illetőleg a magyar állampolgárságért folyamodó, valamint - az állami függetlenség és a törvényes rend védelméhez kötődően - a vízumkérelmet benyújtott személyek ellenőrzését és az ezzel kapcsolatos feladatokat; a nyomozás elrendeléséig végzi a 2013. június 30-ig hatályban volt Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény szerinti állam elleni bűncselekmények, az emberiség elleni bűncselekmények, illetve működési területén a külföldre szökés, a zendülés és a harckészültség veszélyeztetése, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) szerinti emberiség elleni bűncselekmények, a háborús bűncselekmények, az állam elleni bűncselekmények, illetve működési területén a szökés, a zendülés és a készenlét fokozásának veszélyeztetése bűncselekmények felderítését; információkat szerez a 2013. június 30-ig hatályban volt 1978. évi IV. törvény szerinti nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak, a visszaélés szigorúan titkos és titkos minősítésű adattal, a közveszélyokozás, a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése, a légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítése, a közösség elleni izgatás, a rémhírterjesztés és a közveszéllyel fenyegetés; a hatályos Btk. szerint a közösség tagja elleni erőszak, a minősített adattal visszaélés, a jármű hatalomba kerítése, a nemzetközi gazdasági

115 Nbtv. 5. §

tilalom megszegése feljelentésének elmulasztása, a közösség elleni uszítás, a rémhírterjesztés és a közveszéllyel fenyegetés bűncselekményekre vonatkozóan; közreműködik a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalmának felderítésében, megelőzésében, megakadályozásában és legális forgalmának ellenőrzésében; közreműködik a haditechnikai eszközök és szolgáltatások jogellenes forgalmának felderítésében, megelőzésében, megakadályozásában és legális forgalmának ellenőrzésében; felderíti és elhárítja a Magyarország nemzetbiztonságát veszélyeztető, az idegenrendészeti jellegű kérelmekhez kapcsolódó, Magyarországra jogellenesen belépő, itt tartózkodó, illetve ezt elősegítő, és ilyen módon az ország nemzetbiztonságát veszélyeztető személyek, csoportok leplezett tevékenységét.

Ha az Alkotmányvédelmi Hivatal a feladatai ellátása során bűncselekmény gyanúját - ideértve a kísérlet, valamint ha a törvény az előkészületet büntetni rendeli, az előkészület gyanúját is - észleli, a 44. § (2a) bekezdése szerinti kivétellel feljelentést tesz a nyomozás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságnál vagy ügyészségnél, és átadja az általa összegyűjtött adatokat.

Ha az Alkotmányvédelmi Hivatal olyan információt szerez meg, amely alapján a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott előkészítő eljárás lefolytatásának lehet helye - a 44. § (2a) bekezdése szerinti kivétellel - előkészítő eljárást kezdeményezhet a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező ügyészségnél, nyomozó hatóságnál, illetve a terrorizmust elhárító szervnél, és átadja az általa összegyűjtött adatokat.

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat feladatai¹¹⁶ közül a dolgozat témáját érintheti: felfedi a Magyarország ellen irányuló támadó, befolyásoló szándékra utaló törekvéseket, valamint feladatrendszeréhez illeszkedően külföldön érvényesíti Magyarország érdekeit; felderíti és elhárítja a külföldi titkosszolgálatoknak Magyarország szuverenitását, honvédelmi érdekeit sértő vagy veszélyeztető törekvéseit és tevékenységét; megszerzi, elemzi és továbbítja a kormányzati döntésekhez szükséges, a külföldi eredetű, a biztonságpolitika katonai elemét érintő katonapolitikai, hadiipari és katonai információkat; működési területén felderíti és elhárítja Magyarország törvényes rendjének jogellenes eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvéseket; feladatkörét érintően információkat gyűjt a válságkörzetekről, illetve a Magyar Honvédség műveleti területen lévő alakulatait és azok állományát veszélyeztető törekvésekről és tevékenységekről, valamint

¹¹⁶ Nbtv. 6. §.

részt vesz a Magyar Honvédség műveleti területen alkalmazott erőinek nemzetbiztonsági védelmében, felkészítésében és támogatásában; biztosítja a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium és a Honvéd Vezérkar védelmi, hadászati-hadműveleti tervező munkájához szükséges információkat, valamint működteti Magyarország katonai egységes felderítő rendszerét; információkat gyűjt a honvédelmi érdeket veszélyeztető kibertevékenységekről és -szervezetekről, észleli a kibertérből érkező fenyegetéseket és támadásokat, jogszabály keretei között ellátja a honvédelmi ágazat elektronikus információbiztonsági feladatait, biztosítja a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium, valamint a Honvéd Vezérkar tervező munkájához szükséges, kibertérrel összefüggő nemzetbiztonsági jellegű információkat, továbbá kibertér műveleti képességeivel ellátja a honvédelmi érdekek nemzetbiztonsági jellegű védelmét és együttműködik a Magyar Honvédség kiberműveleti erőivel; információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető terrorszervezetekről, felderíti és elhárítja a honvédelmi szervezeteknél a külföldi hatalmak, személyek vagy szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit; információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető jogellenes fegyverkereskedelemről a honvédelmi szervezetek biztonságát veszélyeztető szervezett bűnözésről, ezen belül kiemelten a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelemről; közreműködik a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák, valamint a haditechnikai eszközök és szolgáltatások jogellenes forgalmának felderítésében, megelőzésében, megakadályozásában és legális forgalmának ellenőrzésében; ellátja az illetékességi körébe tartozó, a kormányzati tevékenység szempontjából fontos katonai szervek és létesítmények (intézmények), valamint a kormányzati és katonai vezetési objektumok biztonsági védelmét; működési területén a nyomozás elrendeléséig végzi a 2013. június 30-ig hatályban volt 1978. évi IV. törvény szerinti állam elleni bűncselekmények, az emberiség elleni bűncselekmények, a külföldre szökés, a zendülés és a harckészültség veszélyeztetése, a jelenleg hatályos Btk. szerinti az emberiség elleni bűncselekmények, a háborús bűncselekmények, az állam elleni bűncselekmények, a szökés, a zendülés és a készenlét fokozásának veszélyeztetése bűncselekmények felderítését; működési területén felderíti a 2013. június 30-ig hatályban volt 1978. évi IV. törvény szerinti terrorcselekményt, a jelenleg hatályos Btk. szerinti terrorcselekményt, a terrorcselekmény feljelentésének elmulasztását és a terrorizmus finanszírozását, a háborús uszítást. Működési területén információkat szerez a 2013. június 30-ig hatályban volt 1978. évi IV. törvény szerinti nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak, a visszaélés szigorúan titkos és titkos minősítésű, a közveszélyokozás, a nemzetközi jogi kötelezettség megszegése, a légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési

vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítése, a közösség elleni izgatás, a rémhírterjesztés, a közveszéllyel fenyegetés, a haditechnikai termékkel és szolgáltatással, illetőleg kettős felhasználású termékkel visszaélés; a jelenleg hatályos Btk. szerint a közösség tagja elleni erőszak, a minősített adattal visszaélés, a jármű hatalomba kerítése, a közveszély okozása, a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése, a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése feljelentésének elmulasztása, a haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés, a kettősfelhasználású termékkel visszaélés, a közösség elleni uszítás, a rémhírterjesztés, a közveszéllyel fenyegetés bűncselekményekre vonatkozóan, felderíti továbbá mindazon bűncselekményeket, amelyek veszélyeztetik a honvédelmi szervezetek törvényes feladatainak végrehajtását.

Összegzés

A kutatás célja volt, hogy igazoljam, a nemzetbiztonsági és titkosszolgálati feladatok feladatrendszerébe ma is beletartozik a körözés típusú tevékenység.

A jogi környezet alapján megállapítottam, hogy az állambiztonsági szervek folytattak nemzetközi együttműködést a szocializmus időszakában bilaterális alapon a Belügyminisztérium Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya útján - akár a Budapestre delegált összekötők segítségével, akár közvetlenül.

A belügyi felső vezetés részt vett nemzetközi (csak a baráti országokkal) konferenciákon és kétoldalú találkozókon; Magyarország tagja volt a Varsói Szerződésben részes államok nemzetközi rádiós felderítő szakértői hálózatának, az ORFK Interpol Magyar Nemzeti Iroda útján 1982. évtől az Interpollal is engedélyezett volt a kapcsolat, eseti jelleggel kiemelt ügyekben egyes kapitalista országokkal is. Ezek a nemzetközi műveletek és információ-cserék súlyos bűncselekményekhez, veszélyes elkövetőkhöz és a terrorizmus elleni küzdelemhez, ismeretlen célszemélyek azonosításához - pl. rádiós ügynök, kém, terrorgyanús személy - és tevékenységük megelőzéséhez, megszakításához vagy körözött bűnözők felkutatásához és elfogásához kapcsolódtak.

Következtetésem:

A dolgozatban bemutattam, hogy a korabeli feladatrendszer és jogi környezet hogyan és miért változott, majd vizsgáltam, hogy megmaradhattak-e a körözési munkában az állambiztonsági típusú feladatok és munkamódszerek. **Arra a következtetésre jutottam, hogy igen.**

Az 1990. évi X. törvényben kapott felhatalmazás alapján a kormány a 26/1990. számú rendeletben meghatározta, hogy a Magyar Köztársaságban a nemzetbiztonsági feladatokat, a volt BM csoportfőnökségi struktúra felszámolása után a Rendőrség és az új, nemzetbiztonsági szolgálatok látják el; a hatáskört és feladatrendszert tematikusan felosztotta a két polgári, a két katonai nemzetbiztonsági szolgálat és a rendőrség között.

Tekintettel arra, hogy a Rendőrség és a Terrorrelhárítási Központ tevékenységét megállapító Rendőrségről szóló törvényben ezen szervek feladataiként az egykori konspiratív körözést kiváltó mandátumok csak részben jelentkeznek, így indokolt volt tovább fejtegetni, hogy a többi feladat kihez került. A Rendőrségről szóló törvényben a jogalkotó felsorolja azokat a tényállásokat a Btk. szerint, amely bűncselekményekre nézve a nemzetbiztonsági szolgálatok hatáskörét állapítja meg a büntetőeljárást megelőzően. Ez alapján arra lehet következtetni, hogy a hiányzó mandátumok egy része a nemzetbiztonsági szolgálatokhoz került.

Abból indultam ki, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok nyomozást és előkészítő eljárást nem folytathatnak, de - a Nemzeti Információs Központ kivételével - titkos információgyűjtésre jogosultak.

A védelmi és biztonsági tevékenységük során látókörben tartanak olyan kockázatos személyeket, akik profilja részben megfeleltethető az egykori konspiratív körözötti körnek.

Az ilyen veszélyes célszemélyek kapcsolatrendszerét, tevékenységét ugyanúgy monitorozni kell és szükség esetén nyílt eszközökkel beavatkozni, mint ahogy ezt évtizedekkel ezelőtt is tették hasonló jellegű ügyekben az állambiztonsági szakemberek.

Napjainkban a rendőrség **határrendészeti, bűnüldözési és bűnmegelőzési célból a nemzetbiztonsági szolgálatokkal együttműködve** külföldön felderítő tevékenységet végezhet, amely során információkat gyűjt **az államhatár rendjét veszélyeztető cselekmények**, valamint **a terrorizmussal összefüggő cselekmények felderítése** és a **tömeges méretű migráció** kezeléséhez szükséges intézkedések végrehajtása érdekében.

A Rendőrségről szóló törvény 2/A. § alapján a nemzetbiztonsági szolgálatok információt gyűjtenek az állam elleni bűncselekmények, az emberiesség elleni bűncselekmények, a háborús bűncselekmények, a külföldre szökés, a zendülés, a harckészültség veszélyeztetése és a készenlét fokozásának veszélyeztetése bűncselekmények gyanúja esetében a büntetőeljárás megindításáig.

Ez a felsorolás jelentős részben egyezést mutat azon esetkörökkel, amelyek a rendszerváltást megelőzően a konspiratív körözés elrendelését megalapozták.

A rendőri és nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködése arra enged következtetni, hogy e tárgyban keletkezett információkat elemzik, megosztják, feladataikat összehangolják, ergo a nemzetbiztonsági szolgálatoknak a mai napig is léteznek a körözési tevékenységhez kapcsolódó hatásköreik és részfeladataik, amelyek keretében személyek azonosítására, felkutatására, realizálásokra irányuló fedett műveleteket folytatnak.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény 80. §-ából **levezethető, hogy a szolgálatok részt vesznek a nemzetközi együttműködésben legalább az információ-csere szintjén, azáltal, hogy felhasználhatják** az utas-nyilvántartási adatállományt (PNR) a terrorista bűncselekmények és súlyos bűncselekmények megelőzése, felderítése érdekében; a Schengeni Információs Rendszer (SIS) rendszerben tárolt adatokat; a vízuminformációs rendszerhez (VIS) is jogosultsággal rendelkeznek a terrorcselekmények és egyéb súlyos bűncselekmények megelőzése, felderítése érdekében.

Saját eredményként értékelem, hogy átfogó képet nyújtottam az '50-es évektől 1990-ig terjedő időszak tekintetében a magyar körözési gyakorlatról; felszínre hoztam a már kutatható körözési dossziék tárgyát; összbelügyi szemléletbe helyeztem a körözési tevékenységet azáltal, hogy minden szolgálati ág vonatkozó feladatát megjelöltem; bemutattam a kifejezetten a körözöttek felkutatását segítő korabeli operatív módszereket és eszközöket, továbbá jelenleg használt új eljárásokra és módszerekre is rávilágítottam.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Szakirodalom:

Csukovits Enikő, Bűn és büntetés a középkori városi gyakorlatban,

Dr. Dezső Lajos, dr. Hajas Gábor: A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jogszabályok, Kommentár a gyakorlat számára,

<https://mnm.hu/hu/cikk/az-ellenfel-levagott-feje-mint-trofea-keleten-es-nyugaton>,

Kriminalisztikai jegyzetek és tanulmányok, Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2005;

Palasik Mária, A Budapest Táncpalotától a bécsi boncasztalig, a Lapusnyik-ügy, avagy egy titkosszolga disszidálása és halála a kádári konszolidáció kezdetén,

Dr. Tátrai Miklós, Interpol 100 (I. rész), <https://www.tatraisnovella.hu>, 2023. szeptember 1.

Szaklapok:

Betekintő 2015/2.

Dr. Embersics Judit „Állati kémek a haza szolgálatában”, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Szakmai Szemle 2018. 2. szám, Budapest,

Dr. Hegyaljai Mátyás, Az Interpol lopott és elveszett úti okmányok adatbázis használatának felértékelődése; Pécsi Határőr Tudományos Közlemények: Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai Pécs, 2015;

Dr. Hegyaljai Mátyás, A nemzetközi bűnügyi együttműködés, Kül-Világ, IX. évfolyam, 2012/4.szám.

Levéltári források:

ÁBTL 4.2.-6-462/1957/1, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 22/1957. számú parancsa,

ÁBTL 4.2.-1963. évi 4. tvr. a közkegyelem gyakorlásáról,

ÁBTL 4.2.-10-22/1/1967/1, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 1/1967. számú utasítása, A külföldiek be- és kiutazásával, valamint az ország területéntartózkodásával kapcsolatos rendészeti feladatok szabályozásáról,

ÁBTL 4.1.-A-3178, Hidegkúti Károly r. őrnagy „Tájékoztató a külföldre szökött diákok helyzetéről”,

ÁBTL 4.1.-A-3179, Hidegkúti Károly r. őrnagy „Tájékoztató az USA hadseregben szolgálatot teljesítő disszidált magyar személyekről”,

ÁBTL 4.2-I.kt.-172/1957/1, A honvédelmi miniszter, a belügyminiszter, az igazságügyminiszter és a legfőbb ügyész közös utasítása a jogellenesen külföldre távozott katonai személyek ellen követendő eljárás szabályozásáról,

ÁBTL 4.2.-10-21/13/1980, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 13/1980. számú utasítása,

ÁBTL 4.2.-10- 21/13/1979, A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 13/1979. számú utasítása,

ÁBTL 4.1.-A-3168/1 Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek 1. kötet, BM könyvkiadó, 1984,

ÁBTL-4.1.-A-3168/2, Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek, 2. kötet, BM könyvkiadó, 1986,

ÁBTL-4.1.-A-3168/3, Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek, 3. kötet, BM könyvkiadó, 1988,

ÁBTL-4.1.-A-3168/5 Állambiztonsági szolgálati ismeretek, elhárítási ismeretek, 5. kötet, BM könyvkiadó, 1986,

ÁBTL-4.2.-0499/Szolg./1955/2 BM Határőrség és Belső Karhatalom Parancsnoksága rendelete,

ÁBTL-4.2.-10-24/9/1982/4, A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 9/1980. számú parancsa,

ÁBTL-4.2.-10-27/9/1982/3, A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 9/1982. számú intézkedése a tartós külföldi kiküldetést teljesítő magyar állampolgárok, valamint a külföldön levő államtitkaink és szolgálati titkaink védelméről szóló 17/1981. BM számú utasítás állambiztonsági feladatainak végrehajtásáról,

ÁBTL-3.1.9.-V-145144, körözési dosszié Bari Kálmán,

ÁBTL-4.2.-50-16/9/1982/1, BM Országos Rendőr-Főkapitány Bűnügyi Helyettesének 9/1982. számú intézkedése,

ÁBTL-4.2.-10-22/14/1984 /1, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 14/1984. számú parancsa, A bűnmegelőző és a bűnüldöző munka hatékonyságának erősítéséről,

ÁBTL-4.2.-10-22/35/1982/8, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 35/1982. számú parancsa, Az Operatív-Technikai Rendszabályok és Módszerek Alkalmazásának Szabályzata kiadásáról,

ÁBTL 4.2.-10-22/15/1984/1, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 15/1984. számú parancsa, Az akció alegységek létrehozásáról és működésük rendjéről,

ÁBTL 4.2.-10-22/12/1982/4, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 12/1982. számú parancsa a bűnügyi operatív felderítő munka szabályzatának kiadásáról,

A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 15/1972. számú parancsa, A Készenléti Rendőri Ezred szolgálati tevékenységének, igénybevételének és együttműködésének rendjéről,

ÁBTL 4.2.-10-22/29/1978/1, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 29/1978. számú parancsa, A veszélyes bűnözők ellenőrzésének szabályzata kiadásáról,

ÁBTL 4.2.-10-22/28/1982/11, Szabályzat az „Erőd” fedőnevű állandó koordinációs bizottság működéséről,

ÁBTL 4.2.-10-27/17/1982/2, A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 17/1982. számú intézkedése a terrorcselekmények megelőzésével, felderítésével, elhárításával kapcsolatos feladatokról szóló 28/1982. számú belügyminiszteri parancs végrehajtásáról az állambiztonsági feladatok végrehajtása érdekében,

ÁBTL 4.2.-10-27/18/1982/3, A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 18/1982. számú intézkedése a terrorcselekmények megelőzésével, felderítésével, elhárításával, kapcsolatos feladatokról szóló 28/1982. számú belügyminiszteri parancs végrehajtásáról a közbiztonsági feladatok végrehajtása érdekében,

ÁBTL 4.2.-10-23/3/1965/5, A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 3/1965. számú parancsa, A rendőrség bűnügyi operatív felderítő munkájának szabályzata,

A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 9/1972. számú parancsa, A BM nemzetközi együttműködésének feladatairól, 6-7. pont,

ÁBTL 4.1.-A-2126/154. számú körözési dosszié, Bánkúti Géza

ÁBTL 4.1.- A-2126/159. számú körözési dosszié, Szökrény Ferenc,

ÁBTL 3.1.9.-v-159025. számú körözési dosszié Nagy István,

ÁBTL 1 3.1.9- V-35937. számú körözési dosszié, Krajecz László,

ÁBTL 31.5.-O-10859. körözési dosszié, Mák András és Pankotay Antal,

ÁBTL 4.1.-A-2126/157. körözési dosszié, Zobóki Sándor,

ÁBTL 3.1.5.-O-10308. körözési dosszié, Halmai (Hanák) József,

ÁBTL 1V-128719/6. körözési dosszié, Jelencsics Géza és soproni barátai, a Halálfejes Légión,

ÁBTL 3.2.1.Bt-2396/1.dosszié, „Körtéssy Zsolt”,

ÁBTL 3.1.9.-V-108016/1. körözési dosszié, Ungár József,

ÁBTL 4.1.- A-2126/158. körözési dosszié, Bíró József,

ÁBTL 4.1.-A-4044/5, Király Sándor r. főhadnagy operatív tiszt szakdolgozata, Ikt.sz.: 163-530/1977,

ÁBTL 4.2-6-200/51/1957/2, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 51/1957. számú parancsa,

ÁBTL 4.2-10-21/21/1959 /I A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 21/1959. számú parancsa,

ÁBTL 4.2-10-22/13/1974/4, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 13/1974. számú utasítása,

ÁBTL 4.2.-10-21/23/1967/11, A 23/1967. számú belügyminiszteri parancs I. számú végrehajtási utasítása,

ÁBTL 4.2.-10-21/23/1967/17, A 23/1967. számú belügyminiszteri parancs II. számú végrehajtási utasítása tiltott határátlépés és a hasonló jellegű bűncselekmények ügyében a felderítő és megelőző intézkedésekről, illetve a nyomozások elrendeléséről,

ÁBTL 4.2.-10-21/24/1979 /I, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 24/1979.számú utasítása,

ÁBTL 4.2.-10-21/23/1967/11, A 23/1967. számú belügyminiszteri parancs I. számú végrehajtási utasítása,

ÁBTL 4.2.-10-21/23/1967/17, A 23/1967. számú belügyminiszteri parancs II. számú végrehajtási utasítása tiltott határátlépés és a hasonló jellegű bűncselekmények ügyében a felderítő és megelőző intézkedésekről, illetve a nyomozások elrendeléséről,

ÁBTL 4.2.-10-21/24/1979 /I, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 24/1979.számú utasítása,

ÁBTL 4.1.-A-3168/5 Állambiztonsági szolgálati ismeretek (elhárítási ismeretek) 5. kötet, BM könyvkiadó, 1984

ÁBTL 4.2-10-21/17/1971/4, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 17/1971. számú parancsa, A titkos operatív technikai rendszabályok alkalmazásáról,

ÁBTL 4.1.-A-4187/1973/3/46, A bűnügyi operatív eszközök és módszerek alkalmazása a körözött személyek felkutatása, elfogása során, BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, 1973,

ABTL 4.2.-10-2228/1974, A Rendőrség körözési munkájának szabályzata,
01/1967. sz. belügyminiszteri utasítás,

ÁBTL 3.2.10-A-145/1 és 145/2. dosszié, az emigráció megfigyelése.

Jogforrások

BM Határőrség és Belső Karhatalom Parancsnoksága 247/Szolg./1956. számú rendelete a határsértések kivizsgálásának jelentési rendjéről,

Az 1970. évi 7.tvr. a közkegyelem gyakorlásáról,

Az 1978. évi 20. törvényerejű rendelet a külföldre utazásról és az útlevelekről,

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről,

A Magyar Népköztársaság Belügyminiszter-helyettesének 1/1972. számú parancsa, A Rendőrség Fogdaszabályzatának eltérő alkalmazásáról a BM III/1. Osztályon,

PM VPOP 17/5/1982. számú utasítása,

A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 12/1972. számú parancsa, Szabályzat a BM állambiztonsági szervek hálózatának nyilvántartására, 1972;

A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 22/1972. számú parancsa, A Belügyminisztérium Nyilvántartó Központ feladata, hatásköre és működéséről,

Határőrség Országos Parancsnokának 4/1975. számú utasítása,

Határőrség Országos Parancsnokának 5/1977. számú intézkedése,

A 3/1965. évi belügyminiszter-helyettesi parancs,

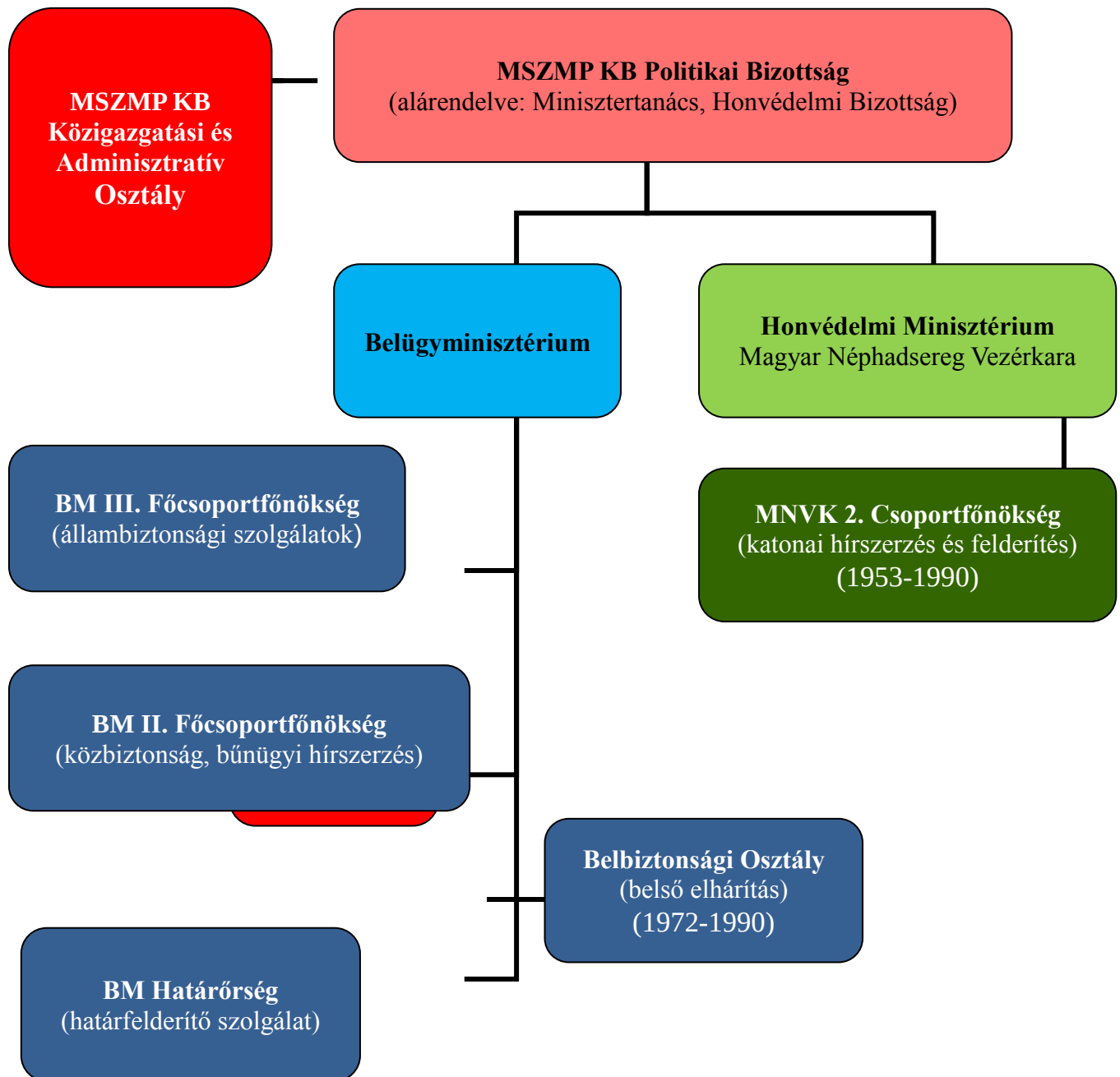
1995. évi C. törvény a vámjogról, a vámeljárásról, valamint a vámigazgatásról,

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról,

1997. évi XXXII. törvény a határőrizetről és a Határőrségről,

18/1994. évi BM rendelet a különleges eszközök és módszerek engedélyezésével, igénybevételével kapcsolatos szabályokról.

**Az állambiztonsági szolgálatok és a rendvédelmi szervek irányítása
(1962-1990)**

A BM III/1. Osztály hatáskörébe tartozó bűncselekmények¹¹⁷

1. Kizárólagos hatáskörbe tartozó bűncselekmények

Btk. IX. Fejezet, Állam elleni bűncselekmények: összeesküvés, szervezkedés, lázadás, kártevés, rombolás, merénylet, hazaárulás, az ellenség támogatása, kémkedés, feljelentési kötelezettség elmulasztása, más szocialista állam ellen elkövetett állam elleni bűncselekmények.

Háborús és néPELLenes bűntettek, Btk. X. Fejezet

Béke és az emberiség elleni bűncselekmények, háborús uszítás, bűncselekmény a népek szabadsága ellen, népirtás, nemzeti, népi, faji, vagy vallási csoport elleni bűncselekmény, háborús kegyetlenkedés, háborús pusztítás, visszaélés a vöröskereszttel

Btk. XI. Fejezet, Az államigazgatás és az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények: államtitoksértés, állam titoksértés feljelentésének elmulasztása

Btk. XII. Fejezet, A közbiztonság és a közrend elleni bűncselekmények: légi jármű jogellenes hatalomba kerítése

Btk. XVII. Fejezet, Katonai bűncselekmények: külföldre szökés

2. Vagylagos hatáskörbe tartozó bűncselekmények

Btk. IX. Fejezet, Állam elleni bűncselekmények: izgatás

Btk. XI. Fejezet, Az államigazgatás és igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények: a választás rendje elleni bűncselekmény, szolgálati titoksértés

¹¹⁷ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszter-helyettesének 2/1972. számú parancsa, A BM II. és III. Főcsoportfőnökség és a rendőr-főkapitányságok nyomozószervei hatáskörénekszabályozásáról

Btk. XII. Fejezet, A közbiztonság és a közrend elleni bűncselekmények: közveszélyokozás, közérdekű üzem működésének megzavarása, visszaélés robbanóanyaggal, robbantó szerrel, lőfegyverrel vagy lőszerrel, tiltott határátlépés, embercsempészás, hazatérés megtagadása, tiltott határátlépés vagy embercsempészás feljelentésének elmulasztása. (Az alapügyben eljáró szerv folytatja le a nyomozást), visszaélés az egyesülési joggal, külföldiek rendészetével kapcsolatos bűncselekmény, izgatás törvény vagy hatósági rendelkezés ellen, a közösség megsértése, rém hírterjesztés

Btk. XIII. Fejezet, A népgazdaság elleni bűncselekmények: a gazdálkodással kapcsolatos köteleességek megszegése, pazarló gazdálkodás, a népgazdaság szerveinek megtévesztése

Vízumkiadással kapcsolatos tiltó és korlátozó rendelkezések¹¹⁸

A **4/1973. számú BM Utasítás** alapján nem adható vízum annak a külföldinek aki:

- a) tiltónévjegyzéken vagy pótlistán szerepel;
- b) a NATO katonai tömb központi szervei (pl.: Észak-atlanti Tanács, Katonai Bizottság) hivatásos állományának tagja;
- c) a NATO tagállamok fegyveres erőinek hivatásos állományú tisztje, tiszthelyettese - kivéve, ha turistacsoport tagjaként kíván beutazni és személye nem esik egyéb korlátozás alá;
- d) a külföldre utazás és a külföldön tartózkodás szabályainak kijátszásával, külföldön maradt és a külföldre távozása óta öt év még nem telt
- e) chilei, dél-afrikai, dél-koreai, izraeli, tajvani útlevéllel rendelkezik.

2. Egyéb kizáró rendelkezés alapján nem adható vízum annak a külföldinek aki:

- a) az 1951-es genfi Menekültügyi Egyezmény alapján kiadott „Konvenció” útlevéllel rendelkezik;
- b) hontalan útlevéllel rendelkezik és útlevelének érvényességi ideje a vízum kérelemtől számított 6 hónapon belül lejár, illetve visszatérésre nem jogosít;
- c) USA hontalan útlevéllel (Permit to Reenter The United States) rendelkezik;
- d) olyan útlevéllel rendelkezik, amelyben a KEO „KIUTASÍTOM ” bélyegzőlenyomata szerepel;
- e) útlevelében „Tartózkodási engedélyét megvonom” bélyegzőlenyomat szerepel és a tartózkodási engedély megvonásától számított 1 év még nem telt el;
- f) letelepedés céljából kíván beutazni;
- g) olyan útlevéllel rendelkezik, amelynek érvényességi ideje három hónapon belül - kétszeri átutazó vízum esetén 7 hónapon belül - lejár, illetve a Magyar Népköztársaságra (továbbiakban: MNK) nincs kiterjesztve; ezen korlátozó rendelkezés alól az Ügyelet indokolt esetben felmentést adhat;

¹¹⁸A BM Országos Rendőr-Főkapitányság Külföldiek Ellenőrző Osztály Vezetőjének 1/1982. számú intézkedése, a vízumkiadás, valamint a külföldiek be- és kiléptetésének egyes szabályairól a BM Határőrség Forgalom Ellenőrző Pontjain

h) olyan útlevéllal rendelkezik, amely hamis, hamisított, rongált vagy betelt, illetve a benne levő fénykép személyazonosításra nem alkalmas

4. számú melléklet

A rendkívüli eseményekkel kapcsolatos ügyeleti feladatokról

A BM III. Főcsoportfőnökség központi szerveinek vezetői a hatáskörükbe tartozó, illetve a tudomásukra jutott, valamint a budapesti és a megyei rendőr-főkapitányságok vezetői - **ügyeleteik útján** - e mellékletben felsorolt bűncselekményeket, eseményeket a 16/1976. BM számú utasítás 6. pontjában előírtak szerint **kötelesek jelenteni** a BM Főügyeleti Osztálynak¹¹⁹.

I. Fejezet

7. Diplomáták, külképviseleti szervek tagjai, valamint a kapitalista országokból beutazók által elkövetett súlyosabb provokációt, politikai jellegű bűncselekményt, diplomáták bűncselekményen való tettenérését és feltartóztatását.

8. Idegen légi jármű berepülését, ejtőernyősök, tárgyak, röpcédulák, mérgező anyagok stb. ledobását.

12. a) Az összeesküvést, a lázadást, a kártevést, a rombolást, a merényletet, a hazaárulást, ezek kísérletét, vagy előkészületét.

b) A hűtlenséget, a kémkedést, ezek kísérletét.

c) Más szocialista állam elleni bűncselekményt.

25. A külföldre utazás és a külföldön tartózkodás szabályainak kijátszását, ha:

a) a szabályok kijátszásával külföldön maradó személy a Magyar Népköztársaság érdekeit jelentősen sérti, vagy

b) a cselekményt a szolgálattal vagy hivatalos megbízatással visszaélve követték el;

Ha a 25. a. és b. alpontokban felsorolt cselekményt közéleti személyiség, a fegyveres erők és testületek tagja, állami szerv vezetője /megyei szintig bezárólag/ követi el, azonnal jelenteni kell.

c) a cselekményt légi jármű jogellenes külföldre vitelével követik el, kísérlik meg, vagy előkészületet tesznek;

¹¹⁹ÁBTL 4.2-10 -21/11/1979 /27, A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 11/1979. számú utasítása a Belügyminisztérium szervei ügyeleti szolgálatának továbbfejlesztéséről és a rendkívüli eseményekkel kapcsolatos feladatokról szóló 16/1976. BM számú utasítás egyes rendelkezéseinek módosításáról

d) a tiltott határátlépést csoportosan (3 vagy több személy) követték el, kísérelték meg és az elfogást nem a BM határőrség szervei foganatosították.

A tiltott határátlépés fegyveres elkövetését, kísérletét azonnal jelenteni kell.

26. Az embercsempészt és kísérletét.

31. Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények közül:

- a) a bűnpártolást; ha azt a Btk. 244. § (3) bekezdés a. és b. alpontjaiban meghatározott bűncselekményekkel kapcsolatban követik el,
- b) a fogolyszökést, kísérletét;
- c) a fogolyzendülést; kísérletét, előkészületét.

A honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmények

50. A katonai szolgálat alóli kibúvást, a katonai szolgálat megtagadását.

51. A szolgálati bűncselekmények közül:

- a) a szökést, a külföldre szökést, ezek kísérletét, vagy előkészületét.
- b) A külföldre szökés feljelentésének elmulasztását
- c) Az önkényes eltávozás büntetettét.

52. A függelem sértés közül:

- a) a zendülést, a kísérletét vagy előkészületét.

A zendülés megakadályozásának elmulasztását.

59. A Varsói Szerződés alapján hazánkban tartózkodó fegyveres erők tagjainak eltűnését, szökését, bűncselekményét.

65. A rendőrségi fogdában történt rendkívüli események közül:

- a) az őrizetes(ek), letartóztatott(ak) szökését, szökési kísérletét.

A Belügyminisztérium I., III., IV. Főcsoportfőnökség, a BM Országos Rendőr-főkapitányság szerveinek, a BM Határőrség Országos Parancsnokság, a BM Kormányőrség Parancsnokság, a BM Tűzoltóság Országos Parancsnoksága, a BM Titkárság, a BM „M” és Szervezési Csoportfőnökség, a BM Adatfeldolgozó Csoportfőnökség, a BM Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya, a BM Felügyeleti Osztály, a BM Fegyelmi Osztály, a BM Műszaki Fejlesztési Felügyelet, a BM Belbiztonsági Osztály, a BM Miniszteri Műszaki Szaktanácsadó és a BM Műszaki Információs és Dokumentációs Alosztály vezetői a 16/1976. BM sz. utasítás 6.

pontja értelmében kötelesek gondoskodni arról, hogy a szervükönél történt alábbi rendkívüli eseményeket a BM Főigyeleti Osztálynak jelentsék.

A szerv személyi állományával kapcsolatban történt bűncselekmények, események

1. A szolgálati bűncselekmények közül:

- a) a szökést, a külföldre szökést, ezek kísérletét, vagy előkészületét;
- b) a külföldre szökés feljelentésének elmulasztását;
- c) az önkényes eltávozás büntetét.

2. A függelemsértés közül:

- a) zendülést, a kísérletét, vagy előkészületét.

A zendülés megakadályozásának elmulasztását;

II. Fejezet

A BM III-IV. Csoportfőnökség szerveinek vezetői az utasítás 3. számú melléklete I. fejezetében meghatározottakon túlmenően ügyeletük útján jelenteni kötelesek a Csoportfőnökség által biztosított szervek objektumaiban és a személyi állományával kapcsolatban történt nyílt vizsgálatot igénylő alábbi rendkívüli eseményeket.

- 1. A szökést, ha az fegyverrel történt, a külföldre szökést vagy annak kísérletét, előkészületét.
- 2. A zendülést, kísérletét, előkészületét.
- 4. A harci jármű önkényes elvételét, ha azzal előreláthatóan súlyos bűncselekményt követnek el, vagy ha az elfogás érdekében rendőri karhatalmi akció megszervezése válik szükségessé.

A BM Határőrség Országos Parancsnokság vezetői az utasítás 3. sz. melléklete I. fejezetében meghatározott kötelmeiken túlmenően - *az Országos Parancsnokság ügyelete útján* - az alábbi rend kívüli eseményeket is kötelesek jelenteni a BM Főigyeleti Osztálynak.

III. Fejezet

- 1. Az ország határán történt provokációt, fegyveres, vagy erőszakos területsértést, vagy erőszakos tiltott határátlépést, erőszakos kitörést, illetve azok kísérletét.
- 2. Járművel elkövetett területsértést, kitörést, vagy annak kísérletét.
- 3. A nyugati és a déli határszakaszon észlelt, légi járművel elkövetett befelé, vagy kifelé irányuló határsértést, ejtőernyősök, tárgyak, röpcédulák, mérgező anyagok, stb. ledobását.
- 4. A nyugati és a déli határszakaszon történt befelé és kifelé irányuló büntetlen határsértést.

5. A nyugati és a déli határszakaszon történt befelé irányuló elfogást.

6. A nyugati és a déli határszakaszon megkísérelt kifelé irányuló tiltott határátlépés elkövetőinek elfogását, ha azt:

a) a magyar állampolgárok csoportosan (3 vagy több személy), vagy

b) nem magyar állampolgárságú személyek, avagy

c) fondorlatos módon hamis, hamisított, más nevére szóló útlevelemmel, közlekedési eszközön elrejtőzve, stb. kísérelték meg.

Az elfogást azonnal jelenteni kell, ha a tiltott határátlépést:

d) fegyveres erők és testületek tagjai, ismert közéleti személy pl.: tudós, művész, illetve állami, társadalmi szervezeti, gazdasági vezető funkciót betöltő személyek; vagy

e) légi jármű hatalomba kerítésével; illetve

f) felfegyverkezve kísérelik meg

9. A Magyar Népköztársasággal szomszédos, vagy más államok határőrizeti, rendőri közbiztonsági, állambiztonsági vámőri szervei az általuk körözött személy(ek) elfogását, felkutatását, amennyiben a BM Hőrszervei útján kérik.

10. Kutatás során lőfegyver, lőszer, robbanóanyag, robbantószer, sugárzóanyag, ellenséges szövegű propagandaanyag, állami vagy szolgálati titkot képező iratok anyagok megtalálását.

15. Razziariadót abban az esetben, ha az körözött fegyveres személy, illetve a határőrizeti szolgálatát teljesítő járőrt fegyverrel megtámadó, vagy más eszközzel súlyos sérülést okozó személy(ek) elfogására irányul.

IV. Fejezet

A BM Kormányőrség Parancsnokság vezetői a parancsnokság ügyelete útján az utasítás 3. sz. melléklete I. fejezetében meghatározottakon túlmenően, az alábbi rendkívüli eseményeket is kötelesek jelenteni a BM Főügyeleti Osztálynak:

7. A BM Kormány őrség személyi állománya által szolgálatteljesítés közben fogatosított előállítás, elfogást, fegyverhasználatot.

